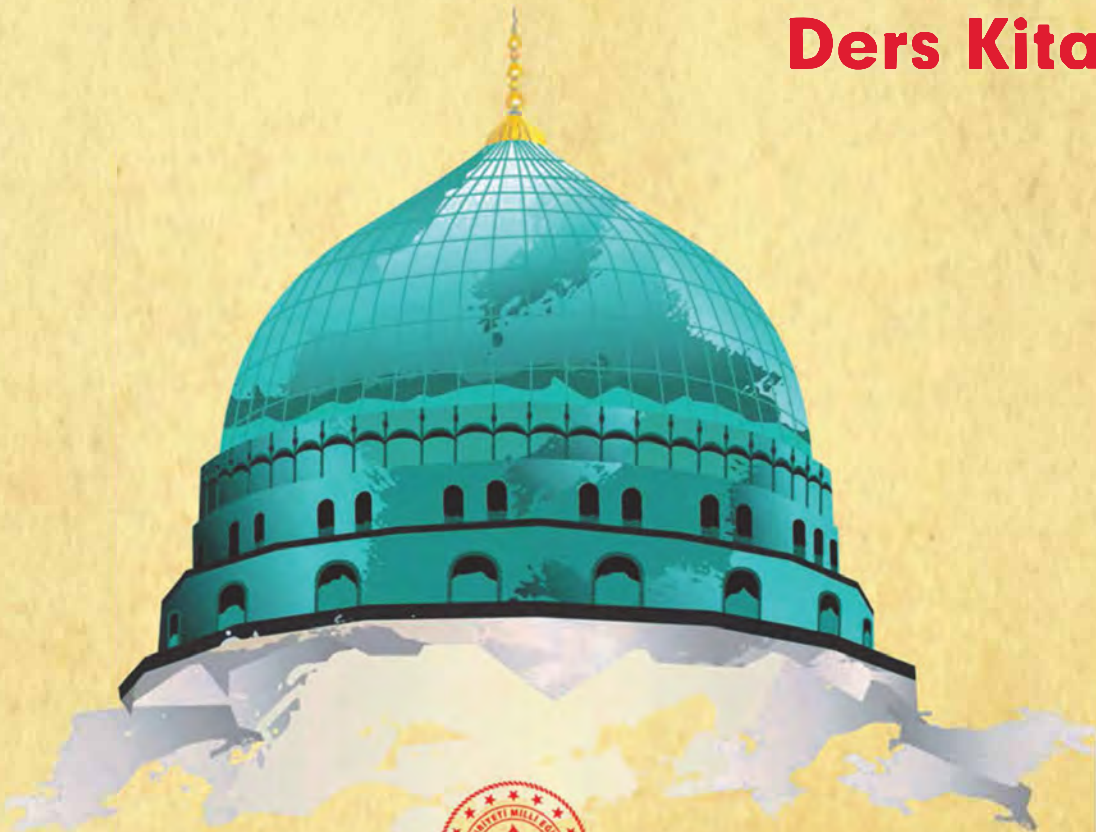
ORTAÖĞRETİM

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

9. Sınıf

Ders Kitabı

ORTAÖĞRETİM

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI 9

Ders Kitabı

YAZARLAR

İlknur APAK

Fatih DİLEKÇİ

Firdevs EFE

Hilal ÇELİKKOL KARA

HAZIRLAYANLAR

Editör

Prof. Dr. Âdem APAK

Program Geliştirme Uzmanı

Talip AYDEMİR

Dil Uzmanı

Mehmet Emin SARIKAYA

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Turgay ÜNAL

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uzmanı

Kenan PINARBAŞI

Grafik Tasarım Uzmanı

Yahya ÖZTÜRK

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

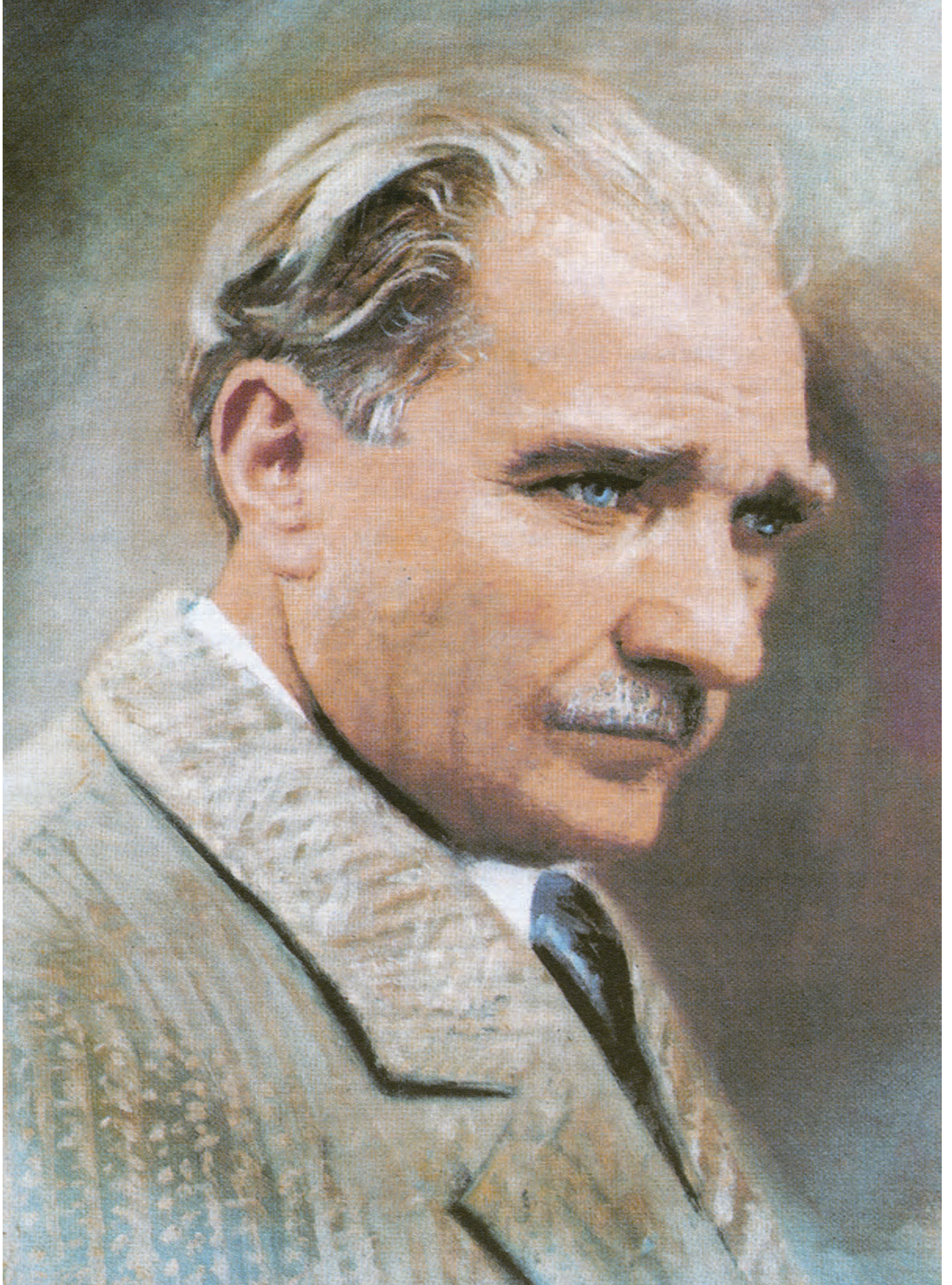
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

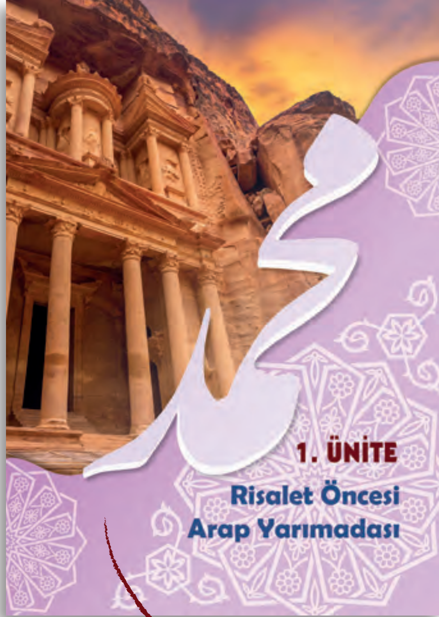
1. ÜNİTE
RİSALET ÖNCESİ ARAP YARIMADASI

2. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN RİSALET ÖNCESİ HAYATI

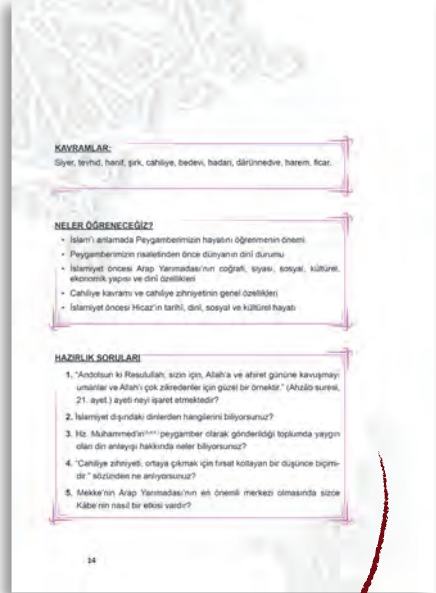
3. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN MEKKE YILLARI

4. ÜNİTE
PEYGAMBERİMİZİN MEDİNE YILLARI

KİTABIMIZI TANIYALIM

Ünite kapağı
Ünite numarası
ve adı

Ünite kavramları
Neler öğreneceğiz?
Hazırlık soruları

Konuyu destekleyen
ek bilgileri bu bölümde
bulabilirsiniz.

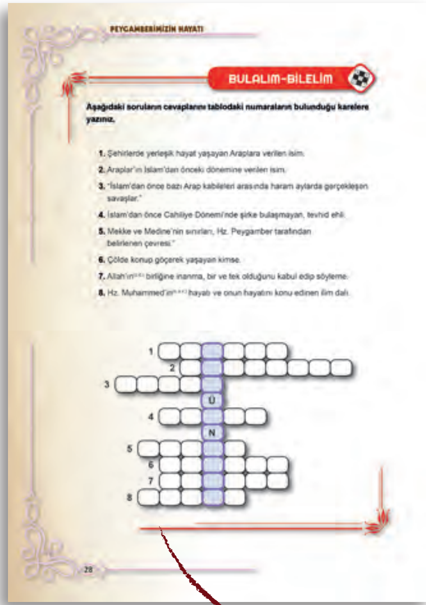
Konu içerisinde geçen
bazı kelime ve
kavramların anlamlarını
burada bulabilirsiniz.

Konu ile ilgili ayet

Konuya uygun metinler

Konuyla ilgili hadis

Haritalar

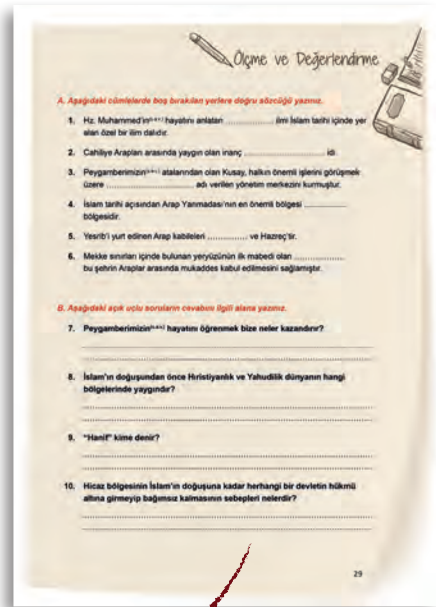
PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

BULALIM-BİLELİM

Aşağıdaki soruların cevaplarını tablodaki numaraların bulunduğu karelere yazınız.

1. Şehirlerde yerleşik hayat yaşayan Araplara verilen isim.
2. Araplar'ın İslam'dan önceki dönemine verilen isim.
3. "İslam'dan önce bazı Arap kabileleri arasında haram aylarda gerçekleşen savaşlar."
4. İslam'dan önce Cahiliye Dönemi'nde şirke bulaşmayan, tevhid ehli.
5. Mekke ve Medine'nin sınırları, Hz. Peygamber tarafından belirlenen çevresi."
6. Çölde konup göçerek yaşayan kimse.
7. Allah'ın(c.c.) birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme.
8. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) hayatı ve onun hayatını konu edinen ilim dalı.

28

Ölçme ve Değerlendirme

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

1. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) hayatını anlatan .... ilmi İslam tarihi içinde yer alan özel bir ilim dalıdır.
2. Cahiliye Arapları arasında yaygın olan inanç .... idi.
3. Peygamberimizin(s.a.v.) atalarından olan Kusay, halkın önemli işlerini görüşmek üzere .... adı verilen yönetim merkezini kurmuştur.
4. İslam tarihi açısından Arap Yarımadası'nın en önemli bölgesi .... bölgesidir.
5. Yesrib'i yurt edinen Arap kabileleri .... ve Hazreç'tir.
6. Mekke sınırları içinde bulunan yeryüzünün ilk mabedi olan .... bu şehrin Araplar arasında mukaddes kabul edilmesini sağlamıştır.

B. Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

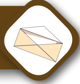
7. **Peygamberimizin(s.a.v.) hayatını öğrenmek bize neler kazandırır?**
8. **İslam'ın doğuşundan önce Hıristiyanlık ve Yahudilik dünyanın hangi bölgelerinde yaygındır?**
9. **"Hanif" kime denir?**
10. **Hicaz bölgesinin İslam'ın doğuşuna kadar herhangi bir devletin hükmü altına girmeyip bağımsız kalmasının sebepleri nelerdir?**

29

Konuların kavranmasını sağlayacak bulmaca ve değerlendirme soruları

FİKRİNİ SÖYLE!

HAYDİ YAZALIM!

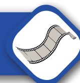
SAHABE ANLATIYOR

BEYİN FIRTINASI

KAMERA SENDE

ENİNE BOYUNA

KÜRSÜ SENİN!

TARİH ŞERİDİ

SINIF PANOSU

BULALIM-BİLELİM

NE NE ZAMAN?

NE NEREDE?

NE NEDİR?

KİM KİMDİR?

Konuları pekiştirmeye yardımcı olacak etkinlik başlıkları

Kısaltmalar:

a.s.	: Aleyhisselam
b.	: bin
bk.	: bakınız
bnt.	: binti
C	: cilt
c.c.	: Celle Celalühü
cm	: Santimetre
çev.	: çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Hz.	: Hazreti
km	: kilometre
m	: metre
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ	: Milattan önce
MS	: Milattan sonra
r.a.	: Radiyallahuanhu/anhâ
s.	: sayfa
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
thk.	: tahkik
ts.	: tarihsiz
vb.	: ve benzeri

1. ÜNİTE

Risalet Öncesi Arap Yarımadası

KAVRAMLAR

Siyer, tevhid, hanif, şirk, cahiliye, bedevi, hadari, dârünnedve, harem, ficar.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- İslam'ı anlamada Peygamberimizin hayatını öğrenmenin önemi
- Peygamberimizin risaletinden önce dünyanın dinî durumu
- İslamiyet öncesi Arap Yarımadası'nın coğrafi, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik yapısı ve dinî özellikleri
- Cahiliye kavramı ve cahiliye zihniyetinin genel özellikleri
- İslamiyet öncesi Hicaz'ın tarihî, dinî, sosyal ve kültürel hayatı

HAZIRLIK SORULARI

1. "Andolsun ki Resulullah; sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir." (Ahzâb suresi, 21. ayet.) ayeti neye işaret etmektedir?

2. İslamiyet dışındaki dinlerden hangilerini biliyorsunuz?

3. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) peygamber olarak gönderildiği toplumda yaygın olan din anlayışı hakkında neler biliyorsunuz?

4. "Cahiliye zihniyeti, ortaya çıkmak için fırsat kollayan bir düşünce biçimidir." sözünden ne anlıyorsunuz?

5. Mekke'nin Arap Yarımadası'nın en önemli merkezi olmasında sizce Kâbe'nin nasıl bir etkisi vardır?

1. Peygamberimizin Hayatını Öğrenmenin Önemi

İslam'ın inanç esaslarından olan peygamberlere iman, onları tanımayı ve hayatlarını öğrenmeyi gerekli kılmaktadır. Âdem(a.s.)* ile başlayan peygamberlik süreci, Hz. Muhammed(s.a.v.)** ile tamamlanmıştır. Peygamber Efendimiz Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle **"... Allah'ın Resulü ve peygamberlerin sonuncusudur..."**[1] O, bütün insanlığa müjdeci ve uyarıcı olarak gönderilmiştir.[2] Hz. Muhammed(s.a.v.), Allah'ın(c.c.)*** **"Şüphesiz ki sen yüce bir ahlak üzeresin!"**[3] buyurarak övgü dolu sözlerle tanıttığı bir peygamberdir. Görevi; kendisine indirilen vahyi kıyamete kadar gelecek insanlara bildirmek, onları açıklamak, emir ve yasakların nasıl uygulanacağını göstermek ve yaşantısıyla örnek olmaktır. Peygamberimiz(s.a.v.) bunu "*Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.*"[4] sözleriyle veciz bir şekilde özetlemiştir. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) son peygamber oluşu; kendisine vahyedilen emir ve yasakların, ahlaki ve sosyal ilkelerin, erdemli davranışların yalnızca gönderildiği toplum için değil bütün insanlık için de bağlayıcı olduğunu gösterir.

KELİME DAĞARCIĞI

Siyer: Hz. Muhammed'in(s.a.v.) hayatını, onun yaşayış biçimini, niteliklerini, ahlakını, savaşlarını anlatan ve İslam tarihi içinde yer alan özel ilim dalı.

Üsve-i hasene: "İnanç, ibadet, ticaret, eğitim, öğretim ve ahlak başta olmak üzere hayatın her alanında Müslümanların kendilerine örnek almaları gereken tek ve en güzel model." anlamında Hz. Muhammed'in(s.a.v.) sıfatı.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 332, 374.)

BİR AYET

وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

"(Resulüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

(Enbiyâ suresi, 107. ayet.)

Rabb'imizi tanımak ve sevmek, Kur'an'ı en güzel şekilde anlamak, insanlığa verdiği mesajları kavramak, örnek bir mümin olmak için Peygamberimizin(s.a.v.) yol göstericiliğine ihtiyacımız olacaktır. Allah(c.c.) bunu açıkça bildirerek **"Nitekim kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, kitap ve hikmeti, bilmediklerinizi öğreten bir peygamber gönderdik."**[5] buyurmaktadır. Allah'ın(c.c.) istediği şekilde kulluk vazifesini yerine getirebilmek için de yine Hz. Peygamber'in rehberliğine ihtiyaç vardır.

1 Ahzâb suresi, 40. ayet.
2 bk. Sebe suresi, 28. ayet.
3 Kalem suresi, 4. ayet.
4 Mâlik b. Enes, Muvatta, Hüsnü'l-Hulk, 8.
5 Bakara suresi, 151. ayet.
* Aleyhisselam: Allah'ın selamı onun üzerine olsun.
** Sallallahu aleyhi vesellem: Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun.
*** Celle celalühü: O'nun şanı yücedir.

O, Kur'an-ı Kerim'in esaslarını bizzat yaşamış ve bu yönüyle insanlara üsve-i hasene olmuştur. Sahabe, Hz. Peygamber'in rehberliğinde İslam'ı öğrenmişti. Sonraki nesillerin sahabiler gibi onu görerek, sözlerini dinleyerek, onunla yaşayarak örnek alma imkânı elbette yoktur. Ancak siyer ilmi sayesinde onun hayatını, yaşam tarzını, kulluk görevini nasıl yerine getirdiğini; nerede ne zaman neler yaptığını; çocukluk, gençlik, evlilik yıllarını en ince ayrıntısına kadar bilme; sözlerini, olaylar karşısındaki tavrını, kime nasıl davrandığını öğrenme imkânına sahip oluruz.

Görsel 1.1
"Muhammedün nebiyyullah (Muhammed Allah'ın elçisidir.)"
(Hat: Mustafa Parıldar)

Peygamberimizin(s.a.v.) hayatı ve yaşantısının anlatıldığı siyer ilmi; bize onun aile hayatını, çocuklara, gençlere, yaşlılara, fakir veya zenginlere nasıl davrandığını anlatır. Mücadelesini, sabrını, cesaretini, metanetini, zorluklar karşısındaki direncini, ilme ve ahlaka verdiği önemi gösterir. Aynı zamanda Peygamberimizi(s.a.v.) en güzel şekilde tanıyıp sevmemizi, onu rehber edinerek örnek bir mümin olmanın yollarını gösterir. Peygamberimizin(s.a.v.) hayatı; Rabb'imize iyi bir kul olmak, iman esaslarını kavramak, İslam'ın uygulamalarını tam olarak yerine getirmek ve toplumsal hayatı düzenlemek için mutlaka öğrenilmelidir. Peygamberini tanımak ve örnek almak her Müslüman'ın vazifesidir. **"(Resulüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın…"**[6] ayetiyle de Allah'ın(c.c.) sevgisini kazanmanın yolunun Peygamberimizi(s.a.v.) örnek almaktan geçtiği vurgulanmaktadır.

FİKRİNİ SÖYLE!

"Benden nasıl görüyorsanız siz de namazı öyle kılın."

(Buhârî, Ezan, 18.)

Yukarıdaki hadis-i şeriften yola çıkarak Peygamberimizin(s.a.v.) hayatını öğrenmenin ibadetleri yerine getirmedeki önemi hakkında görüşlerinizi paylaşınız.

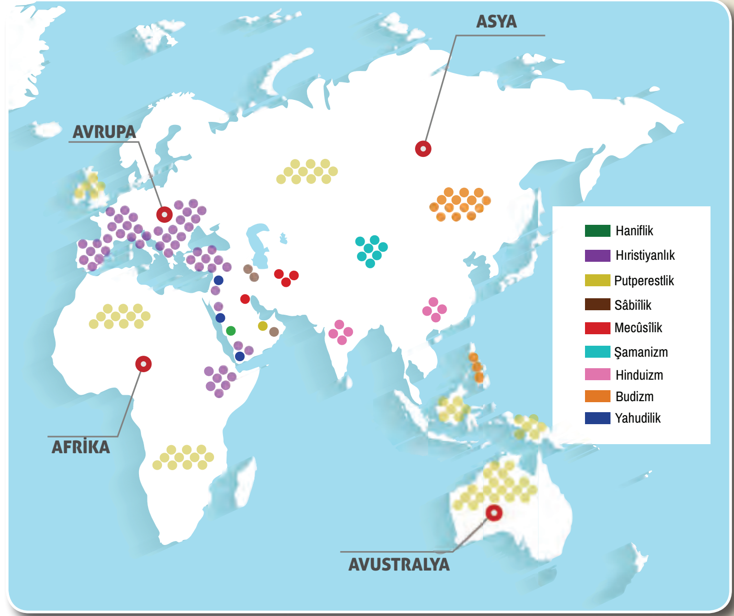
2. Risalet Öncesi Dünyanın Dinî Durumu

İslam öncesinde Bizans, Sâsânî ve Çin imparatorluklarının hüküm sürdüğü topraklar ile Hindistan ve Türkistan bölgelerinde çeşitli dinlerin varlığı bilinmektedir. Doğu Roma İmparatorluğu olarak da anılan Bizans; Anadolu, Suriye, Filistin, Mısır ve Kuzey Afrika'ya kadar olan bölgeyi elinde bulunduruyordu. O dönemin en etkili devletlerinden olan bu imparatorluk Hıristiyanlığı benimsemişti. Afrika kıtasının Kızıldeniz kıyılarına ise yine Hıristiyan inancına sahip Habeş Krallığı hâkimdi. Araplara komşu bir ülke olan Sâsânî devletinin hâkim olduğu İran'da ise Mecûsîlik yaygındı. Soyluların ve zenginlerin dini olarak ortaya çıkan

6 Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.

Mecûsîliğin temel akidesi ateşe tapmaktı. İslam'ın doğduğu sıralarda Mecûsîlik; İran dışında Umman, Bahreyn, Yemen ve Necran bölgelerinde de yaygındı.

Orta Asya bölgesinde hüküm süren Türk devletleri Şamanizm'in etkisi altında kalmıştı. Asya'nın güneyinde büyük bir yarımada olan Hindistan'da ise Hinduizm egemendi. Kast sisteminin hâkim olduğu Hinduizm'de en üst mevkide Brahman denilen din adamları bulunurdu. Konfiçyüs ile medeniyetin zirvesine ulaşan Çin'de ise İslam'ın doğuşuna yakın zamanlarda Budizm yaygındı.[7]

Harita 1.1
İslam öncesinde dünyanın dinî durumu

Güneydeki Araplar arasında yaygınlaşmış olan Sâbiîlik, Arapların yarımadanın dışından aldıkları en eski dindir. Yahudilik İsrailoğullarına özgü olduğundan diğer milletler arasında yaygınlaşmamıştı. Putperestlik ise Cahiliye Arapları ile Afrikalılar arasında yaygın bir inanış idi. Ancak Cahiliye Arapları içinde az sayıda da olsa **hanif** adı verilen ve putlara tapmayı reddeden insanlar mevcuttu.[8]

NE NEREDE?

Aşağıdaki bölgeler ile oralarda yaygın olan inançları eşleştiriniz.

1 Hindistan	Şamanizm ◯
2 Çin	Budizm ◯
3 Sâsânî	Mecûsîlik ◯
4 Bizans	Hinduizm ◯
5 Orta Asya	Hıristiyanlık ◯

7 Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 11-16.
8 bk. Şemsettin Günaltay, İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, s. 64-96.

3. Risalet Öncesi Arap Yarımadası'na Genel Bakış

Arap Yarımadası birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu yönüyle din, kültür ve gelenek açısından apayrı bir konuma sahiptir. İslam'ın doğduğu bu coğrafyanın siyasi, sosyal ve ekonomik yapısını, dinî ve kültürel zenginliklerini bilmek, Peygamber Efendimizi daha iyi tanımak ve İslam'a davet sürecini anlamak açısından önemlidir.

BEYİN FIRTINASI

Arap Yarımadası'nın risalet öncesi yapısını bilmenin tebliğ sürecini anlamaya katkısı neler olabilir? Konuyla ilgili fikirler üreterek ortak bir sonuç çıkarınız.

3.1. Dinî Hayat

Putperestliğin yaygın olduğu Arap Yarımadası'nda Yahudilik, Hıristiyanlık, Mecûsîlik, Sâbiîlik ve Haniflik gibi değişik inanç şekilleri de vardı.

Yahudilik Arap Yarımadasına Bâbil Kralı'nın zulmünden kaçan Yahudiler vasıtasıyla girmiştir. Filistin'den göç eden Yahudiler, yoğun olarak kuzeyde Yesrib ve Hayber çevresine yerleşerek zamanla kabileler oluşturmuşlardır. Yahudiliğe göre İsrailoğulları seçkin insanlar, diğer milletler onlara kıyasla sıradan insanlardır. Özgürlük konusunda hassas olan Araplar bu durumu kabul etmedikleri için Yahudiliğe karşı mesafeli olmuşlardır. Hıristiyanlık ise Arap Yarımadası'nda kuzeyde Gassânîler ve Hîreliler, Irak'ta Lahmîler; güneyde de Habeşlilerin Yemen'i işgaliyle Necran Arapları arasında yayılmıştır. Habeş valileri Fil Vakası'yla Hıristiyanlığı Hicaz bölgesine taşımaya teşebbüs etmişlerse de putperest Araplar üzerinde önemli bir etki bırakamamışlardır.[9]

Görsel 1.2
Hicaz bölgesinde putperestlik yaygındı.

İran'da yaygın olan Mecûsîlik, Sâsânî İmparatorluğu'nun resmî dini olup daha çok yönetici sınıf ve zenginler arasında yayılmıştır. Arap Yarımadası'nda bulunan Mecûsîlerin büyük çoğunluğu ise Bahreyn, Yemen ve Umman'da oturan İranlılardan ibarettir.[10] Özellikle Yemen'de Ay, Güneş ve yıldızlara tapan bazı kabileler arasında da görülen Sâbiîlik inancı Bâbil ve İran dinlerinin karışımından ibaretti. İbadetleri ise semavi cisimlere tapma şeklindeydi.[11]

9 Şemsettin Günaltay, İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, s. 86-94.
10 Şinasi Gündüz, "Mecûsîlik", DİA, C 28, s. 279-280.
11 Şemsettin Günaltay, İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, s. 85-87.

Araplar arasında yaygın olan inanç putperestlikti. Ahiret inancını inkâr eden putperest Araplar, genelde Allah'ı(c.c.) yaratıcı olarak kabul etmekle birlikte putları aracı sayarlardı. İhtiyaç ve sıkıntı hâlinde putların Allah(c.c.) ile kendileri arasında bağ kurduğuna inanırlardı. Önemli kararlarını putlarına danışarak almayı dinî bir vecibe olarak görür, sadece şefaatini umarak değil onların öfkesinden korunmak için de tazimde bulunurlardı.[12]

FİKRİNİ SÖYLE!

"Benî Hanife kabilesi; un, hurma ve sütten, kendileri için bir put yapmışlardı. Buna uzun müddet taptıktan sonra bir kıtlık sırasında onu yediler. Bunun üzerine 'Araplar arasında Benî Hanife kadar putlarından faydalanan olmadı.' sözü, atasözü hâline gelmiştir."

(Neşet Çağatay, İslam'dan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı, s. 99.)

Yukarıdaki metne bakarak Arapların putperestlik anlayışını yorumlayınız.

Cahiliye toplumunda putlara tapmayıp Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği **tevhid** inancına sahip hanif adı verilen kişiler de mevcuttu. Mensubu bulundukları kavmin yanlış âdet ve inançlarına karşı çıkmak, kavimlerinin baskılarından kurtulmak için onlardan uzaklaşarak inzivaya çekilmek ve yaratıcıyı düşünmek, putları ve her türlü **şirk**i reddetmek haniflerin ortak özelliklerindendi.[13]

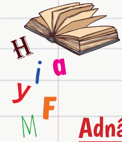
NE NEDİR?

Aşağıda verilen kavramları tanımlamalarla eşleştiriniz.

1 Putperestlik	Güneş ve yıldızları kutsal kabul eden din ( )
2 Haniflik	Ateşe tapanların mensup olduğu, Sâsânî İmparatorluğu'nun resmî dini ( )
3 Sâbiîlik	Mekkeli Araplar arasında yaygın olan din ( )
4 Hıristiyanlık	Cahiliye Dönemi'nde putperestliği reddedenlerin inancı ( )
5 Mecûsîlik	Habeşlilerin mensup olduğu din ( )

12 bk. Âdem Apak, İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü, s. 275-281.
13 Şaban Kuzgun, "Hanif", DİA, C 16, s. 38.

KELİME DAĞARCIĞI

Adnânî: Hz. İbrahim'in oğlu İsmail(a.s.) soyundan gelen Araplara verilen isim.

İbrânî: İsrailoğullarının da içinde bulunduğu Batı Sâmî kavimler topluluğuna verilen isim.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 8, 155.)

Kahtânî: Nesebi, Sâm'ın soyundan geldiği kabul edilen Kahtân'a dayanan güney Araplarına verilen isim.

Sâmî: Hz. Nuh'un büyük oğlu Sâm'a nispet edilen kavimlerin genel adı.

(bk. www.islamansiklopedisi.org.tr)

3.2. Siyasi Hayat

Ârâmîler ve İbrânîler gibi Sâmî ırkından gelen Araplar, baştan beri Arap Yarımadası'nı yurt edinmiştir. Yarımada'nın ilk sakinleri olan Amâlika, Âd ve Semud kavimleri zaman içinde yok olmuşlardır. Kahtân'ın soyundan gelenlerin Yemen'de kurduğu, tarihte bilinen en eski devlet olan Main Devleti MÖ 1400-650 yılları arasında hüküm sürmüştür.[14] Mainîlerden sonra MÖ 750-115 yılları arasında Yemen'de hâkim olan devlet Sebe Krallığı'dır. Başkenti Me'rib olan Sebeliler medeniyet eşiğinden adım atan ilk Araplar olarak kabul edilirler. Bölgede kurulan önemli devletlerden bir diğeri de Himyer Devleti'dir. Savaşçı bir millet olan Himyerîler, Sebelilerin topraklarına hâkim olarak MÖ 115 ile MS 525 yılları arasında Güney Arabistan'da hüküm sürmüşlerdir.[15]

Kuzey Arap Yarımadası'nda kurulan en eski devlet ise MÖ dördüncü yüzyıl ile MS 106 yılları arasında Filistin'in güneyinde hüküm süren Nabâtîlerdir. Roma İmparatorluğu ile çöl arasında tampon görevi üstlenen devletin başkenti, sert kayalara oyulmuş Petra şehridir. MÖ birinci yüzyıldan itibaren mevcut olduğu bilinen Tedmür Krallığı ise Nabâtîlerden sonra bölgede hüküm sürmüştür. Tedmürlüler, İslam fetihlerine kadar üç yüz yıldan fazla Roma hâkimiyetinde kalmışlardır.[16]

Görsel 1.3
Kuzey Arabistan'da hüküm sürmüş Tedmür Krallığı'nın kalıntıları

Yemen'de bulunan Me'rib Seddi'nin yıkılmasıyla Kahtân Arapları daha sonra kuzeye göç ettiler. Kahtânîlerden bir kısmı Suriye'ye yerleşerek Gassânî Devleti'ni kurdular. Merkezleri Busra şehri olan Gassânîler, 200-636 yılları arasında hüküm sürdüler. Romalıların tesiri ile Hıristiyanlığı kabul edip Bizans kültürünün etkisi altına girdiler.

Miladi üçüncü yüzyılda güneyden gelen Kahtânîlerin bölgede kurduğu diğer bir devlet ise Lahmîlerdir. Başkentleri Hîre'ye nispetle Hîreliler diye anılan Lahmîler, Sâsânîlere bağlı olarak Irak'ta hüküm sürmüşlerdir. İran topraklarını göçebe Arapların saldırılarına karşı korurken Bizans İmparatorluğu'nun nüfuzu altında bulunan Gassânîlerle sık sık savaşmışlardır.[17]

14 bk. Şemsettin Günaltay, İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, s. 33.
15 bk. Philip K. Hitti, Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi, C 1, s. 85-94.
16 bk. Âdem Apak, İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü, s. 40-45.
17 Şemsettin Günaltay, İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, s. 45-46.

Arap Yarımadası'nın orta kesiminde yer alan Hicaz bölgesi, askerî harekâtı zorlaştıran çöl ve dağlık yapısı, tabii zenginliklerinin bulunmaması sebebiyle büyük devletlerin ilgisini çekmemiştir. Bu sebeple İbrahim(a.s.) ve İsmail'in(a.s.) soyundan gelen Adnânîlerin yerleştiği bölge, İslam'ın doğuşuna kadar bakir ve bağımsız olarak kalmıştır. [18]

KELİME DAĞARCIĞI

Cahiliye: Özel olarak Arapların İslam'dan önceki dinî ve sosyal hayat algılarını, genel olarak da kişilerin ve toplumların günah ve isyanlarını ifade eden bir terim.

Ficar: İslam'dan önce bazı Arap kabileleri arasında savaş yapılması yasak kabul edilen ve haram aylar olarak bilinen Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarında yapılan savaşlara verilen isim.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 44, 97.)

Asabiyet: Aynı soydan gelenlerin veya bir başka sebeple aralarında yakınlık bulunanların muhaliflere karşı birlikte hareket etmelerini sağlayan dayanışma duygusu.

Hadari: Şehirlerde yerleşik hayat yaşayan Araplara verilen isim.

Bedevi: Çöl ve vahalarda develeriyle birlikte konargöçer olarak yaşayan Araplara verilen ad.

Mevali: Cahiliye çağında azat edilmiş kölelere verilen isim.

(bk. www.islamansiklopedisi.org.tr)

3.3. Sosyal ve Ekonomik Hayat

Arapların bedevi ve hadari olmak üzere iki farklı yaşam tarzı vardı. Kısıtlı tabiat koşulları altında yaşayan bedeviler; şiddete yatkın, kaba, geleneklerine sıkı sıkıya bağlı ve değişime kapalıydılar. Çöl şartlarında yokluk, yoksulluk içinde büyük bir hayat mücadelesi verirlerdi. Hayat şartları onları iyi bir savaşçı yapmıştı. Kabile bağları çok güçlüydü. Yaşam koşulları birlikte hareket etmeyi gerekli kıldığından kabileden birine yapılan bir kötülük, tüm kabileye yapılmış kabul edilirdi.[19] Mekke, Medine ve Taif gibi şehirlerde yaşayan hadariler, bedevilere göre daha fazla imkâna sahiplerdi. Hadariler arasında da kabile dayanışması, asabiyet ve himaye geleneği canlıydı.

Arap Yarımadası hem dinî hem ticari bir merkez olma özelliğine sahipti. İnsanlar geçimini ziraat, hayvancılık, zanaat ve ticaret ile sağlardı. Bugünkü ticaret fuarlarının işlevini gören panayırlar da bölgeye ekonomik hareketlilik getirirdi.

Arap toplumu hür, esir ve mevali olmak üzere üç sosyal sınıfa ayrılmıştı. Mekke'de şehrin kurucusu Kusay'ın soyundan gelenler, asilzade kabul edilirlerdi. Köle ve cariyelerden oluşan esirler, eşya gibi alınıp satılır, miras yoluyla el değiştirir ya da hediye edilirdi. Mevali denilen azatlı köle ve cariyeler ise köle gibi alınıp satılmasalar da hürlerle aynı haklara sahip değillerdi.[20]

FİKRİNİ SÖYLE!

Kabilecilik anlayışının yol açacağı olumsuzluklar neler olabilir? Fikirlerinizi paylaşınız.

18 Âdem Apak, İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü, s. 71.
19 Şemsettin Günaltay, İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, s. 10; bk. Philip K. Hitti, İslam Tarihi, C 1, s. 45.
20 Âdem Apak, İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü, s. 24, 138-140.

İslam'ın ilk muhatapları olan Mekkelilerin hayatında kabilecilik çok etkin bir rol oynardı. İnsanlar kendi kimliğinden çok kabile kimliği ile yaşardı. Kabilecilik anlayışı nedeniyle bir kişinin işlediği suçtan bütün kabilesi sorumlu olurdu. Saldırıya uğrayanın intikamını da bütün kabile üyeleri almak zorundaydı. Kan davaları, toplumun en önemli sosyal sorunuydu. Kişinin düşüncesinden ziyade gelenekler önemsendiği için yaygın olan tutum ataların yolunu takip etmekti. Geçim sıkıntısı ve yaşam şartlarının zorluğu sebebiyle kabileler arası ilişkiler düşmanlık üzerine kurulmuştu.[21]

BİLGİ DURAĞI

Cahiliye Arapları arasında kibir, gasp, kan davası, hırsızlık, yetim malı yeme, kız çocuklarını diri diri toprağa gömme gibi kötü alışkanlıkların yanı sıra bağımsızlık ve özgürlüğe düşkünlük, yiğitlik, cesaret, sabır, zayıfı güçlüye karşı korumak, cömertlik, misafirperverlik ve kendine sığınanı himaye etmek gibi olumlu davranışlara da şahit olunmuştur. Bu sebeple Hz. Peygamber'in İslam'ın temel hükümlerine aykırı olmayan bazı toplumsal uygulamaları kabul ettiği bilinmektedir. Mesela bir sahabiye hitaben söylediği "Ey Sâib! Cahiliye çağında yaptığın faziletli şeylere İslam devrinde de devam et. Misafirini ağırla. Yetime ikram et ve komşuna iyi davran." şeklindeki sözleri buna en güzel örnektir.

(Ahmet b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 340.)

Cahiliye, İslam'dan önceki dönemi tanımlamak için kullanılan bir kavram olsa da aynı zamanda bir zihniyeti de ifade etmektedir. Kişinin mensubu olduğu kabilesini ya da soyunu üstün görürken başkalarını küçük ve hakir görmesi cahiliye zihniyetinin en belirgin özelliğidir. Allah Resulü(s.a.v.) bu konuda sahabileri uyarır, bu zihniyetten ve davranışlardan onları sakındırırdı. Bir gün Bilâl-i Habeşî ile tartışan Ebu Zer el-Gıfârî, onu siyahi olmasından dolayı ayıplamıştı. Olay, Peygamber Efendimize intikal edince Ebu Zer el-Gıfârî'yi *"Onu annesinin renginden dolayı mı ayıpladın? Sen (hâlâ) cahiliye ahlakı taşıyan bir kimsesin!"*[22] buyurarak uyarmıştır.

FİKRİNİ SÖYLE!

...
Ebu Leheb öldü, diyorlar
Ebu Leheb ölmedi ya Muhammed
Ebu Cehil kıtalar dolaşıyor
…

(Arif Nihat Asya, Dualar ve Âminler, s. 65.)

Yukarıdaki mısraları yorumlayarak fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

21 bk. Neşet Çağatay, İslam'dan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı, s. 117.
22 Buhârî, Îmân, 22.

3.4. Kültürel Hayat

Cahiliye Dönemi'nde yazı gelişmediği gibi okuma yazma bilenler yok denecek kadar azdı. Büyük ölçüde söze dayanan Arap kültürü yeni nesillere şiir ve hitabet yoluyla sözlü olarak aktarılırdı. İnsanlar duygularını, düşüncelerini; kinlerini, nefretlerini; acılarını ve kederlerini şiirle ifade ettikleri gibi olayları, zafer ve yenilgilerini de şiirle anlatırlardı. Şiirler panayırlar ve kervanlar yoluyla bütün Arap Yarımadası'na yayılırdı.[23]

Görsel 1.4
Arap kültüründe şiir ve hitabet önemli bir yere sahipti.

Zülmecâz, Mecenne, Ukâz çarşılarında ve Dûmetü'l-Cendel'de kurulan panayırlarda sadece ticaret değil çeşitli eğlenceler düzenlenerek yoğun kültürel faaliyetler yapılırdı. Araplar bu şekilde panayırlara ilgiyi artırdıkları gibi kültürlerini de nesilden nesile aktarırlardı. Farklı beldelerden gelen insanlar kültürel hayatı besleyen bu panayırlarda buluşup kaynaşırdı. Buralarda şiir, güreş, atıcılık gibi alanlarda yarışmalar düzenlenirdi. Araplarda dil ve edebiyat o derece etkiliydi ki bir şairin söz ile kabilesini savunmasını bazen bir süvari, kılıcıyla o ölçüde başarmış olamazdı.[24]

4. Risalet Öncesi Hicaz

Hicaz, İslam tarihi açısından Arap Yarımadası'nın en önemli bölgesidir. Sosyal yapısı ve coğrafi şartları nedeniyle bu bölgede herhangi bir devlet kurulmamış, halkı kabile sistemine dayalı bir hayat sürmüştür. Mekke, Medine ve Taif şehirlerini içine alan bu bölge, Şam ile Yemen'i birbirine bağlayan ticaret yolunun üzerinde bulunması sebebiyle son derece önemli bir konuma sahiptir.

Harita 1.2
Risalet öncesi Hicaz bölgesi

23 Adnan Demircan, Cahiliye Arapları, s. 117.
24 bk. Âdem Apak, İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü, s. 177-195.

4.1. Mekke

Müslümanların kutsal şehri olan Mekke, tarım yapma imkânı olmayan, Kur'an'ın ifadesiyle ekin bitmeyen bir vadidir.[25] Çöl sıcaklarının hâkim olduğu Mekke'de ağaç yok denecek kadar azdır. Bu nedenle ani yağışlar zaman zaman sel baskınları meydana getirmektedir. Dolayısıyla bu şehrin ekonomik hayatı ticarete dayalı olmuştur.

Mekke'nin kuruluşu, Hz. İbrahim'in, eşi Hz. Hacer ve oğlu Hz. İsmail'i buraya getirmesi ve ardından zemzem suyunun çıkmasıyla başlar. Rabb'inin emriyle tevhid mücadelesi için yeni bir cephe açan Hz. İbrahim, eşi ve oğlunu burada bırakıp Filistin'e geri dönmüştür. Hz. İsmail ve annesine hayat veren su nedeniyle önce Amâlikalılar ardından da Cürhümîlerin buraya yerleşmesiyle Mekke'de şehirleşme başlamıştır. Allah'ın(c.c.) emriyle Mekke'ye gelen Hz. İbrahim, Hz. İsmail ile Kâbe'yi yeniden inşa etmiştir. Kâbe ve çevresi **harem** kabul edildiği için burada canlıların öldürülmesi ve bitkilere zarar verilmesi yasaklanmıştır.[26] Peygamberlikle görevlendirilen Hz. İsmail, babasının vefatından sonra Kâbe hizmetini yıllarca sürdürmüş ve hac ibadetinin kurallarını Hicaz halkına öğretmiştir.[27]

Okuma Vakti

Sâre ile evlenen İbrahim'in(a.s.) uzun süre çocuğu olmamıştı. Bundan dolayı zaman zaman Allah'a(c.c.) yalvarmış ve "Rabb'im bana salihlerden olacak bir evlat ver!" diye dua etmiştir. Sâre kocasının evlat hasreti çekmesine üzülmüş ve onu cariyesi Hacer ile evlendirmiştir. Bu evlilikten İsmail(a.s.) dünyaya gelmiş fakat Sâre onun doğumundan sonra Hacer'i kıskanmaya başlamış, bir müddet sonra da kocasından Hacer'i ve oğlunu evden uzaklaştırmasını istemiştir. Bir süre tereddüt gösteren İbrahim(a.s.), Allah'tan(c.c.) aldığı emir üzerine Hacer ile oğlunu Mekke'ye Kâbe'nin bulunduğu yere götürmüştür. O sırada tamamen ıssız olan Mekke'nin kupkuru vadisine getirilen Hacer İbrahim'e(a.s.) "Bizi hiçbir ekinin bitmediği ve kimsenin yaşamadığı bu vadiye bırakıp gidecek misin?" diye sormuş, İbrahim(a.s.) de bunu Allah'ın(c.c.) emriyle yaptığını söyleyerek onu teselli etmiştir. Bununla birlikte Allah'a(c.c.) şöyle dua etmiştir: "Ey Rabb'imiz, ey sahibimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için neslimden bir kısmını senin Beytülharam'ının (Kâbe) yanında ziraat yapılmayan bir vadiye yerleştirdim. Sen de insanlardan bir kısmının gönlünü onlara meylettir ve çeşitli meyvelerle onları besle ki sana şükretsinler." Hacer, ıssız Mekke vadisinde İbrahim'in(a.s.) bırakmış olduğu az miktardaki su ve erzakın tükenmesi üzerine İsmail'in(a.s.) susuzluktan ölmesinden korkarak telaşlanmış, çaresizlikten Safâ ile Merve tepeleri arasında yedi defa gidip gelmişti. Bu sırada oğlunun bulunduğu yerden zemzem suyunun çıktığını görmüş ve bu vadide kendisine su ihsan eden Allah'a(c.c.) şükretmiştir.

(Şaban Kuzgun, "Hacer", DİA, C 14, s. 432-433.)

25 bk. İbrahim suresi, 37. ayet.
26 bk. Âl-i İmrân suresi, 96-97. ayetler.
27 Ömer Faruk Harman, "İsmail", DİA, C 23, s. 77-80.

Mekke yönetimini elinde bulunduran Cürhümîlerin hâkimiyetini ortadan kaldıran Huzâalıların halka zulmetmesi üzerine Mekke'nin idaresi Peygamberimizin(s.a.v.) atalarından Kusay b. Kilab liderliğinde Kureyş kabilesine geçmiştir. Kusay ilk iş olarak Kâbe'yi merkeze alıp etrafını mahallelere ayırarak kabilesini buralara yerleştirmiştir. Halkın önemli işlerini görüşmek üzere **Dârünnedve** adı verilen bir yönetim merkezini kurmuş, zamanla idari, sosyal ve askerî kararlar burada alınmıştır. Şehre en büyük hizmeti yapanlardan bir diğeri de Peygamberimizin(s.a.v.) dedelerinden olan Hâşim'dir. O, devlet başkanlarıyla anlaşarak dinî ve coğrafi bakımdan elverişli olan bu bölgede uluslararası ticaretin artmasını sağlamıştır. Böylece halkın en önemli gelir kaynağı ticaret olmuştur. Kureyş halkı; Yemen, Şam ve Habeşistan'a yaz ve kış kervanlar göndererek büyük kârlar elde etmiştir.

Görsel 1.5
Yeryüzünün ilk mabedi olan Kâbe, Mekke şehrindedir.

FİKRİNİ SÖYLE!

"Kureyş kabilesinin yaz ve kış yolculuklarında huzur ve güvenliği sağlanmıştır. Öyleyse (onlar) kendilerini açken doyuran ve korku içindeyken güven veren bu Ev'in (Kâbe'nin) Rabb'ine kulluk etsinler."

(Kureyş suresi, 1-4. ayetler.)

Yukarıdaki ayetler ışığında Kureyşlilere tanınan kolaylıklar hakkındaki fikirlerinizi söyleyiniz.

Hz. İbrahim'in getirdiği tevhid inancına sahip Mekkeliler zamanla putperestliği benimseyerek Kâbe ve çevresini putlarla doldurmuşlardı. Hayatları putların çevresinde dönen Mekkelilerin kurbanlar kesip önemli işlerini danıştıkları Hübel, İsaf ve Naile adında üç büyük putları vardı. Mekke'de ayrıca sayıları az da olsa Hıristiyanlar ve hanifler de mevcuttu.[28]

Kur'an-ı Kerim'de **"Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mabet), Mekke'deki (Kâbe)dir."[29]** ayetiyle yeryüzünün ilk mabedinin Kâbe olduğu belirtilmektedir. Kâbe'nin Mekke'de bulunmasından dolayı şehir Araplar arasında mukaddes sayılmıştır. Arap tarihinde önemli bir yeri olan Fil Olayı da Yemen Valisi Ebrehe'nin Kâbe'ye olan ilgiyi San'a şehrinde yaptırdığı görkemli kiliseye çekmek istemesinden kaynaklanmıştı. Beklediği ilgi gerçekleşmeyince Ebrehe, Kâbe'yi yıkarak Mekke'nin dinî bir merkez olma özelliğini ortadan kaldırmayı ve Mekkelilerin ticari faaliyetlerine son vermeyi planlamıştı. Önünde büyük bir fil bulunan ordusuyla

28 Nebi Bozkurt, Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Mekke", DİA, C 28, s. 556-557.
29 Âl-i İmrân suresi, 96. ayet.

Mekke'ye kadar gelmiş, fakat Kâbe'ye yaklaşmaya muvaffak olamamıştı. Allah(c.c.) tarafından gönderilen kuşların attığı küçük taşlarla ordusu darmadağın olmuş, kendisi San'a'ya dönmüş ve çok geçmeden ölmüştü.[30]

FİKRİNİ SÖYLE!

Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak istemesinin dinî, siyasi ve ekonomik sebepleri neler olabilir? Yorumlayınız.

Görsel 1.6
Yesrib şehri (temsilî)

4.2. Yesrib

Mekke'nin 350 km kadar kuzeyinde Uhud ve Âir dağlarının arasında kurulmuş olan Yesrib, Hz. Peygamber'in hicretinden sonra Medine-i Münevvere ismini almıştır. Şehre ilk olarak Amâlikalılar, ardından Filistin ve Suriye Yahudileri yerleşmiştir. Me'rib Barajı'nın yıkılmasıyla Yemenli Kahtânî Araplarından olan Evs ve Hazrecliler Yesrib'i yurt edinmişlerdir. Bununla birlikte onlar, şehirde ekonomik ve siyasal üstünlüğü bulunan Yahudilerin baskısı altına girmekten kurtulamamışlardır. Daha sonra Arap kabilelerinin yardımıyla şehrin hâkimiyetini ele geçirseler de zaman içinde Yahudilerin kışkırtmalarıyla birbirine düşman iki kabile hâline gelmişlerdir.

HAYDİ YAZALIM!

"Hep birlikte Allah'ın ipine (İslam'a) sımsıkı yapışın, parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın! Hani siz birbirinize düşman kişilerdiniz de O, gönüllerinizi birleştirmişti ve O'nun nimeti sayesinde kardeş kimseler olmuştunuz. Yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklar ki doğru yolu bulasınız."

(Âl-i İmrân suresi, 103. ayet.)

Evs ve Hazrec kabileleri arasındaki düşmanlığın sona ermesi üzerine indirilen yukarıdaki ayetten yola çıkarak İslam kardeşliği hakkında bir kompozisyon yazınız.

30 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 44-58; bk. Fil suresi, 1-5. ayetler.

Putperest olan Evs ve Hazreclilerin geçim kaynakları, tarım ve hayvancılık başta olmak üzere dokuma ve demircilikti. Daha çok kuyumculuk ve silah imalatı yapan, kendilerine ait çarşıları olup ticaretle uğraşan Yahudiler şehrin ekonomisinde söz sahibiydiler. Merkezî bir otorite olmadığı için her kabile birbirinden bağımsız hareket ediyordu. Ancak siyasi ve askerî amaçlarla ittifaklar kurarlardı. Bu anlamda Hazrecliler Kaynuka, Evsliler ise Kurayza ve Nadir Yahudilerinin müttefikiydi. Hz. Peygamber'in hicretine kadar şehirdeki bu parçalanmışlık devam etti.[31]

4.3. Taif

Mekke'nin yaklaşık 90 km güney doğusunda yer alan Taif, önemli bir coğrafi konuma sahiptir. İlk sakinleri Amâlikalılar olup ismini üzerinde bulunduğu Vec Vadisi'nden almış, Sakiflilerin yönetimi ele geçirmesiyle de Taif olarak anılmıştır. İklimi diğer şehirlerden farklı olarak kışın soğuk, yazın serindir. Bu nedenle Mekke'nin ileri gelenleri yazları burada geçirirlerdi. Zengin su kaynaklarına ve verimli topraklara sahip olan Taif'te üzüm bağları, zeytinlikler ve çeşitli meyve bahçeleri bulunmaktaydı. Aynı zamanda burada şarap, zeytinyağı ve bal üretilirdi. Tarım, hayvancılık, el sanatları, özellikle dericilik halkın geçim kaynakları arasındaydı. Şehirdeki ticari canlılık Yahudi tüccarların ilgisini çekmiş, Taif'te az da olsa Yahudi nüfusun bulunmasında etkili olmuştu.[32]

Görsel 1.7
Günümüzde Taif şehri

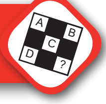
Taiflilerle Mekke halkı arasında köklü bir akrabalık bağı olmasına rağmen onlarla rekabet hâlindeydiler. Kâbe'ye nispetle bir mabet inşa edip siyah taş Hacerülesved'in alternatifi olarak beyaz taştan yapılmış Lât'ı o mabedin içine yerleştirmişlerdi. Böylece Taif'i de bir tür hac mekânı hâline getirmek istemişlerdi. Mekke ile Taif arasındaki bu çekişme düşmanlığa kadar varmış, Sakifliler Kâbe'yi yıkmak üzere gelen Ebrehe'ye bir kılavuz vererek yardım etmişti. Arap asabiyetine uygun olmayan bu davranış, Taifliler ile Mekkeliler arasındaki siyasi rekabetin boyutunu göstermesi bakımından önemlidir. Bu mücadelenin başka bir göstergesi de Kinane kabilesinin müttefiki olarak dördüncü Ficar Savaşı'na katılan Kureyş'e karşı Sakiflilerin düşman safında yer almış olmasıdır.

(Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Taif", DİA, C 39, s. 444.)

---

31 Nebi Bozkurt, Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Medine", DİA, C 28, s. 306-310.
32 Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Taif", DİA, C 39, s. 443.

BULALIM-BİLELİM

Aşağıdaki soruların cevaplarını tablodaki numaraların bulunduğu karelere yazınız.

1. Şehirlerde yerleşik hayat yaşayan Araplara verilen isim.

2. Arapların İslam'dan önceki dönemine verilen isim.

3. İslam'dan önce bazı Arap kabileleri arasında haram aylarda gerçekleşen savaşlar.

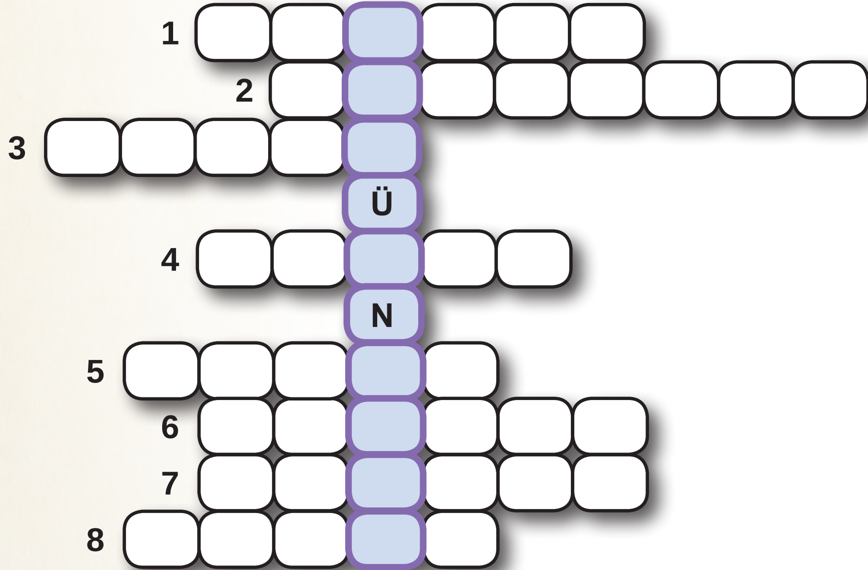
4. İslam'dan önce Cahiliye Dönemi'nde şirke bulaşmayan, tevhid ehli.

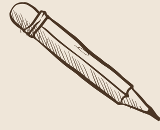
5. Mekke ve Medine'nin Hz. Peygamber tarafından belirlenen sınırları.

6. Çölde konup göçerek yaşayan kimse.

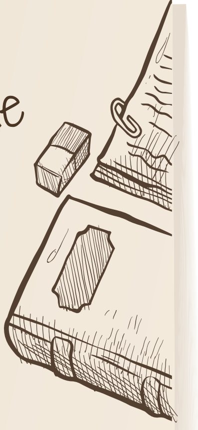
7. Allah'ın(c.c.) birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme.

8. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) hayatını konu edinen ilim dalı.

Ölçme ve Değerlendirme

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

1. Hz. Muhammed'in(s.a.v.) hayatını anlatan ……………… ilmi İslam tarihi içinde yer alan özel bir ilim dalıdır.

2. Cahiliye Arapları arasında yaygın olan inanç ………………………… idi.

3. Peygamberimizin(s.a.v.) atalarından olan Kusay, halkın önemli işlerini görüşmek üzere ……………………..…. adı verilen yönetim merkezini kurmuştur.

4. İslam tarihi açısından Arap Yarımadası'nın en önemli bölgesi .... bölgesidir.

5. Yesrib'i yurt edinen Arap kabileleri …………… ve Hazrec'dir.

6. Mekke sınırları içinde bulunan yeryüzünün ilk mabedi olan ……………… bu şehrin Araplar arasında mukaddes kabul edilmesini sağlamıştır.

B. Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

7. **Peygamberimizin(s.a.v.) hayatını öğrenmek bize neler kazandırır?**

……………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………

8. **İslam'ın doğuşundan önce Hıristiyanlık ve Yahudilik dünyanın hangi bölgelerinde yaygındır?**

……………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………

9. **"Hanif" kime denir?**

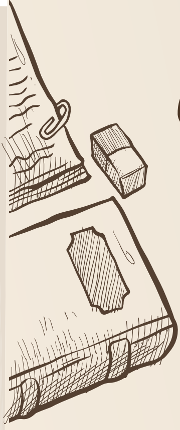
……………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………

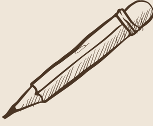
10. **Hicaz bölgesinin İslam'ın doğuşuna kadar herhangi bir devletin hükmü altına girmeyip bağımsız kalmasının sebepleri nelerdir?**

……………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………

Ölçme ve Değerlendirme

11. Bedevi olarak adlandırılan Arapların genel özellikleri nelerdir?

....

....

12. Arap Yarımadası'nın çeşitli bölgelerinde kurulan panayırların toplumda nasıl bir işlevi vardır?

....

....

13. Arap tarihinde çok önemli bir yeri olan "Fil Olayı" neye denir?

....

....

C. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

14. Aşağıdaki ayetlerden hangisi Hz. Peygamber'in hayatını öğrenmemiz gerektiğine işaret etmektedir?

A) "(Rabb'imiz!) Ancak sana kulluk ederiz ve yalnız senden medet umarız." (Fatiha suresi, 5. ayet.)

B) "İnkâr edip Allah yolundan alıkoyanları ve sonra da kâfir olarak ölenleri Allah asla bağışlamaz." (Muhammed suresi, 34. ayet.)

C) "(Resulüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın…" (Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.)

D) "Şüphesiz, iman edip de güzel davranışlarda bulunanlar için, nimetleri bol cennetler vardır." (Lokman suresi, 8. ayet.)

E) "Ey iman edenler! Rükû edin, secdeye kapanın, Rabb'inize ibadet edin, hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz." (Hac suresi, 77. ayet.)

15. Risalet öncesi dünyanın dinî durumu ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

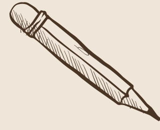
A) Orta Asya'daki Türk devletleri Şamanizm'in etkisi altındaydı.

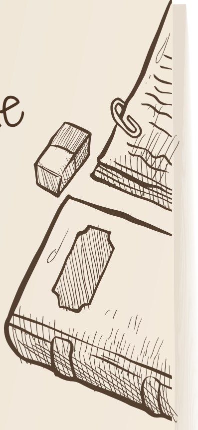
B) Sâbiîlik, Güney'deki Araplar arasında yaygınlaşmıştı.

C) Afrikalılar arasında Mecûsîlik yaygındı.

D) Dönemin en etkili devletlerinden Bizans, Hıristiyanlığı benimsemişti.

E) Yahudilik diğer milletler arasında yaygınlaşmamıştı.

16. Başkenti Me'rib olan ve medeniyet eşiğinden adım atan ilk Arap devleti aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sebe Krallığı

B) Gassânî Devleti

C) Tedmür Krallığı

D) Main Devleti

E) Himyer Devleti

17. "Onlara 'Allah'ın indirdiğine ve Resul'e gelin.' denildiği vakit, 'Babalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol) bize yeter.' derler. Ataları hiçbir şey bilmiyor ve doğru yol üzerinde bulunmuyor iseler de mi?"

(Mâide suresi, 104. ayet.)

Yukarıdaki ayet-i kerimede Cahiliye Araplarının hangi özelliğine işaret edilmektedir?

A) Bedevi yaşam tarzını benimsemeleri

B) Kabilecilik anlayışları

C) Okuma yazma bilmemeleri

D) Toplumu sosyal sınıflara ayırmaları

E) Savaşçı bir topluluk oluşları

18. Mekke'nin bir yerleşim merkezi olması aşağıdaki gelişmelerden hangisiyle başlamıştır?

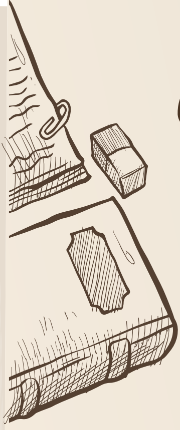
A) Cürhümîlerin şehre yerleşmesiyle

B) Kâbe'nin yeniden inşa edilmesiyle

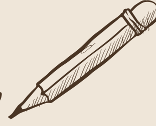
C) Huzâalıların şehri ele geçirmesiyle

D) Kureyş'in Mekke'yi yurt edinmesiyle

E) Hz. Hacer'in zemzem suyunu bulmasıyla

Ölçme ve Değerlendirme

Cahiliye gerek Kur'an gerekse hadislerde İslam'dan önceki inanç tutum ve davranışları İslami dönemden ayırt etmek için kullanılmıştır. Bununla birlikte cahiliyenin, yaşanmış ve bitmiş bir tarihî süreci değil, bir kültürü temsil ettiği de unutulmamalıdır. Nitekim gerek Kur'an-ı Kerim'de gerekse hadislerde bu dönemin belirgin davranışları kan davası, içki, kumar, kabilecilik gibi alışkanlık ve uygulamalar cahiliye davası olarak kabul edilmiş, bu yasak davranışlarda ısrar edenler hem vahiy hem de Resulullah'ın(s.a.v.) diliyle kınanmıştır. Kur'an'da insanlar "cahiliye zannından" (bk. Âl-i İmrân suresi, 154. ayet.) sakındırılmış, "cahiliye taassubuna" (bk.Fetih suresi, 26. ayet.) düşmemeleri için uyarılmıştır. Benzer şekilde Allah Resulü(s.a.v.) de "Cahiliye davası ile hak iddia eden bizden değildir." (Buhârî, Cenaiz, 39.) demek suretiyle İslam'dan sonraki olumsuz tavırları da cahiliye anlayışı olarak tanımlamış ve ümmetini bu hususta uyarmıştır.

(Mustafa Fayda, "Câhiliye", DİA, C 9, s. 17-18.)

19, 20 ve 21. soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

19. Hz. Peygamber'in "Cahiliye davası ile hak iddia eden bizden değildir." sözünü Müslüman'ın ahlaki sorumluluğu açısından değerlendiriniz.

....
....
....

20. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde cahiliye kültürünün izlerini taşıyan tutum ve davranışlardan uzak kalınmasına dair yapılan uyarıları bireysel ve toplumsal faydalar açısından değerlendiriniz.

....
....
....

21. "Cahiliye anlayışı" olarak kabul edilen tavır ve uygulamaların her dönem için ortaya çıkma ihtimali taşımasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cahiliye uygulamalarının yanlış ve kötü kabul edilmemesi.

B) İslam Öncesi Dönem'deki insanların yüksek bir ahlaka sahip olması.

C) İnsanın yanlış yapma potansiyeline sahip olması.

D) "Cahiliye davranışının" sonraki nesillere vasiyet edilmiş olması.

E) İnsanoğlunun atalarının yolundan gitme isteğine sahip olması.

2. ÜNİTE

Peygamberimizin Risalet Öncesi Hayatı

KAVRAMLAR

Nübüvvet, risalet, hanif, tefekkür, Hilfü'l-Fudûl, emanet, el-emin, tebliğ, ismet, sıdk.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

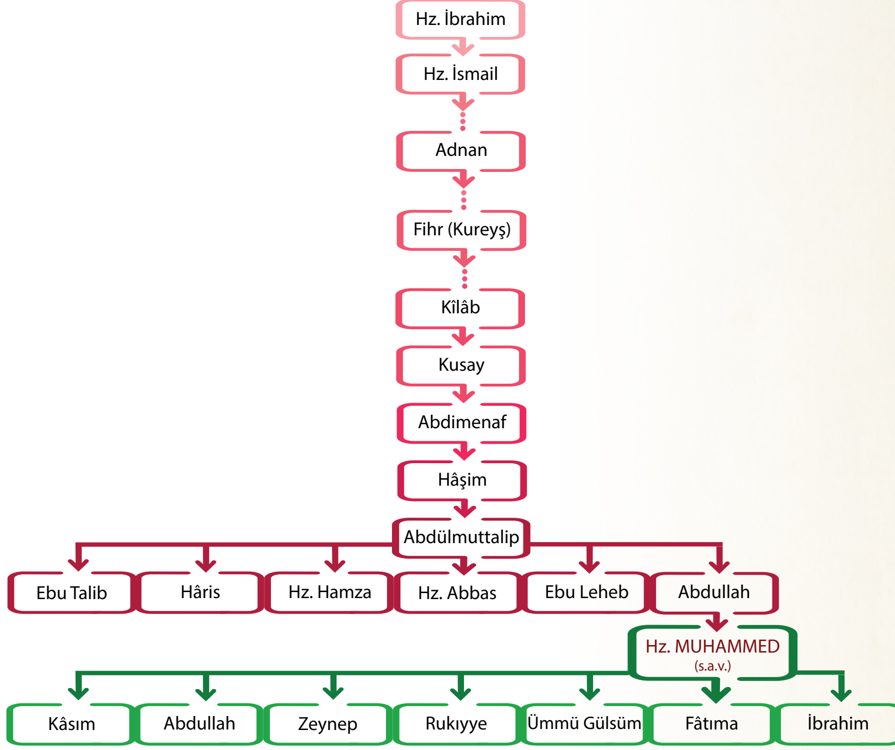
- Peygamberimizin soyu ve ailesi
- Peygamberimizin çocukluk dönemi
- Peygamberimizin gençlik döneminin genel özellikleri
- Peygamberimizin nübüvvet öncesi erdemli davranışları
- Peygamberimizin Hira'daki tefekkür süreci

HAZIRLIK SORULARI

1. Peygamberimizin(s.a.v.) ailesinden kimlerin isimlerini biliyorsunuz?
2. Size göre çocukluk döneminde yaşananlar kişinin hayatını nasıl etkiler?
3. Kişinin toplumda güvenilir kabul edilmesini sağlayan davranışlar sizce nelerdir?
4. Toplumdaki haksızlıklardan rahatsız olan kişi ne gibi faaliyetlerde bulunabilir?
5. Kişide toplumdan uzaklaşıp düşünme isteği uyandıracak sebepler neler olabilir?

1. Peygamberimizin Soyu ve Ailesi

Soyu, Adnânî Araplarına dayanan Resulullah(s.a.v.), Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'e(a.s.) ulaşan pak neslini bize haber vererek *"Ben, Âdemoğullarının en hayırlı ve en temiz olanlarından devirden devire, aileden aileye geçerek nihayet içinde bulunduğum bu aileden vücuda getirildim!"*[1] sözleriyle nesebinin şerefli ve faziletli olduğuna işaret etmiştir.

Tablo 2.1
Peygamberimizin(s.a.v.) soyağacı

Hz. Peygamber'in ataları, yaşadıkları dönemin saygın kişileriydi. Onlar birçok konuda toplumlarına önderlik etmişlerdi. Hz. Peygamber'in dedelerinden Fihr b. Mâlik, Yemen Kralı Hassân b. Abdülkülâl'in ordusuna karşı Kâbe'yi korumuş; baba tarafından dördüncü dedesi olan Kusay b. Kilâb ise Kureyşlileri birleştirmişti. Mekke'de hakimiyeti tesis eden Kusay, Kâbe hizmetlerini düzene koymuş ve hac ibadetlerini organize etmişti.[2]

Peygamberimizin(s.a.v.) atalarından Hâşim b. Abdimenaf da Mekke'de yaşanan büyük bir kıtlık zamanında sahip olduğu tüm imkânlarıyla halkın yardımına koşmuştu. Şehrin önde gelenlerini de darda olan insanlara yardım etmeye çağırmıştı. Bununla yetinmeyen Hâşim, Bizans ve Gassânîlerle görüşerek ticaret kervanları için yol emniyetini sağladı. Hâşim'in bu girişimleri sonucunda Mekkeliler güven içinde ticaretlerini sürdürmüşlerdi. Böylelikle şehirlerinde baş gösteren kıtlığın yıkıcı etkileri Hâşim'in çabalarıyla büyük ölçüde giderilmiş oldu.[3]

Hâşim b. Abdimenaf, ticaret yapmak için çıktığı yolculukların birinde Medine'de konakladı. Bu şehirde Selmâ bnt. Amr isminde bir hanımla evlendi ve bu evlilikten Şeybe adını

1 Buhârî, Menâkıb, 23.
2 Taberî, Târîh, s. 298.
3 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 55-66.

verdiği bir oğlu oldu. Annesinin yanında kalan Şeybe'nin sekiz yılı Medine'de geçti. Hâşim ticaret amacıyla Suriye'ye giderken yolda vefat edince Şeybe, amcası Muttalib tarafından Mekke'ye getirildi. Şeybe'yi tanımayanlar Muttalib'in devesinin üzerinde bulunan bu çocuğu köle zannederek kendisine Abdülmuttalib (Muttalib'in kölesi) dediler. Şeybe o günden sonra bu isimle anıldı.

Abdülmuttalib, amcasının ölümüne yakın bir dönemde babasının yerine kabilesinin reisliğini üstlendi. Mekke'de tıpkı ataları gibi sözü dinlenen biri oldu. Gördüğü bir rüya üzerine oğlu Hâris ile kaybolan zemzem kuyusunun yerini buldu. Rabb'inin lütfuyla zemzem kuyusunu yeniden faaliyete geçiren Abdülmuttalib, şehir halkınca kutsal sayılan hacılara su dağıtma görevini yerine getirerek insanların gözünde saygın bir konum elde etti.[4]

KİM KİMDİR?

Aşağıda birinci sütunda verilen isimlerin oğullarını ikinci sütundan bularak eşleştiriniz.

1 Hz. Muhammed(s.a.v.)	Ebu Talib ○
2 Abdimenaf	Kâsım ○
3 Abdullah	Hâşim ○
4 Kusay	Hz. Muhammed(s.a.v.) ○
5 Abdülmuttalib	Abdimenaf ○

Kureyşliler Abdülmuttalib'in zemzem kuyusuna tek başına sahip çıkmasına, kendilerinin de bu kuyuda haklarının olduğunu iddia ederek karşı çıktı. Hâris'ten başka çocuğu bulunmayan Abdülmuttalib baskılar karşısında kendini âciz hissetti. Eğer on oğlu olursa birisini Allah'a(c.c.) kurban edeceğine dair adakta bulundu. Duası kabul edilen Abdülmuttalib'in zaman içinde on erkek, altı kız evladı oldu. Rüyalarında adağını yerine getirmesi hatırlatılan Abdülmuttalib, çektiği kura neticesi oğlu Abdullah'ı kurban etmeye karar verdi. Kötü bir âdet başlatmaktan kaçınmak için Abdullah yerine yine kura usulüyle belirlenen yüz deve kurban edildi ve etleri halka dağıtıldı. Abdullah da kurban edilmekten kurtulmuş oldu.[5]

Vehb b. Abdimenaf'ın kızı Âmine ile evlenen Abdullah, ticaret için Şam'a doğru yola çıktı. Dönüş yolunda hastalanınca Medine'deki dayılarının yanına götürüldü. Bir süre burada kalan Abdullah, iyileşemeyip Hz. Peygamber'in doğumundan yaklaşık iki ay önce vefat etti.[6]

4 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 60-66, 86-87.
5 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 86-87.
6 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 164-167.

2. Peygamberimizin Doğumu ve Çocukluğu

Resulullah(s.a.v.), Fil Vakası'ndan yaklaşık elli beş gün sonra 571 yılında Rebiülevvel ayının on ikinci gecesi sabaha karşı Mekke'de doğdu. Doğduğu ev, Safâ Tepesi'nin hemen yanı başında Ebu Talib mahallesindeydi. Abdülmuttalib, annesinin Ahmed ismini verdiği torununu kucağına alıp Kâbe'ye giderek bu güzel bebek için Allah'a(c.c.) şükretti. Peygamberimizin(s.a.v.) doğumunun yedinci gününde dedesi, akika kurbanı kesti ve Mekke halkına ziyafet verdi.[7] Bu toplantıda Abdülmuttalib, torununa Muhammed adını verdiğini bildirdi. Oysa daha önce böyle bir isim kimseye verilmemişti. Davetlilerin, ataları tarafından kullanılmayan böyle bir ismi neden verdiği sorusuna Abdülmuttalib, "Yer ve gök ehlinin onu övgü ile anmasını istedim." demişti.[8]

Görsel 2.1
"Hayru'l-Beşer (İnsanların en hayırlısı)"
(Hat: Abdurrahim Kaya)

Peygamberimizin İsimleri

Hz. Peygamber'in en çok bilinen adı Muhammed'dir. Kur'an-ı Kerim'de dört yerde geçen[9] bu isim "övgüye değer bütün güzellikleri ve iyilikleri kendinde toplayan kişi" anlamına gelir. Ahmed ise Peygamberimizin(s.a.v.) en çok kullanılan ikinci ismidir. "Allah'ı(c.c.) herkesten daha iyi ve çok öven, herkesten daha çok övülen" manalarına gelen Ahmed ismi Kur'an-ı Kerim'de bir yerde geçmektedir.[10] Hz. Peygamber'in yaygın adlarından birisi de "seçilmiş" anlamında bir sıfat olan Mustafa'dır.[11]

SINIF PANOSU

Hz. Peygamber'e verilen diğer isimleri bularak anlamlarıyla beraber sınıf panosunda sergileyiniz.

Araplar arasında yeni doğan çocukların sütannelere verilmesi âdetti. Mekke'nin sıcak iklimi yerine havası güzel vahalarda yaşayan bu insanlar Arapçayı da etkili konuşurlardı. Üstelik burada büyüyen çocuklar zorlu çöl koşullarına daha dayanıklı olurlardı.

Sevgili Peygamberimizi doğumundan itibaren yaklaşık bir hafta boyunca annesi ve Ebu Leheb'in cariyesi Süveybe emzirmişti. Hz. Peygamber'in ailesinin onu bir sütanneye vermeyi düşündüğü sıralarda Sa'doğullarından bazı kadınlar Mekke'ye geldiler. Sütanneliği bir gelir

7 Tirmizî, Menâkıb, 2; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 81-84.
8 Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, C 1, s. 113.
9 Âl-i İmrân suresi, 144. ayet; Ahzâb suresi, 40. ayet; Muhammed suresi, 2. ayet; Fetih suresi, 29. ayet.
10 bk. Saff suresi, 6. ayet.
11 bk. Müslim, Fedâil, 1.

kaynağı olarak gören bu hanımlar şehre gelip yeni doğan çocukları alırlar ve köylerine dönerlerdi. Yaptıkları bu iş sonucunda kendilerine yardım ve ikramda bulunulurdu. Bu sebeple zengin ailelerin çocukları tercih edilirdi. Ancak Halime Hanım yetim olan Hz. Muhammed'den(s.a.v.) başka alacak çocuk bulamamıştı. Tereddüt etse de eli boş dönmek istemediği için onun sütanneliğini üstlendi.[12]

Şiir İklimi

SÜTNİNE
Halime, Halime, sevgi kucağı;
Çölde Beni Saad onun bucağı.
Taze annelerle geldi Mekke'ye,
Bir yavrucak bulup yetiştirmeye...
Bu iş, asillerde o zaman âdet;
Yavru, sütnineye çölde emanet...
Hepsi kısmetini aldı, gönlü hoş;
Bir Halime Hatun, kalan eli boş.
Dedi ki: "Besbelli benim kısmetim,
Şu herkesin arka döndüğü yetim..."
Anlatsın olanı tek tek Halime:
"Yavruyu şefkatle aldım elime,
Baktım mışıl mışıl uyuyor bebek,
Sarmış vücudunu bir yeşil ipek,
Üstüne bir beyaz sof dolamışlar,
Yavruyu misklerle kokulamışlar.
Öyle güzeldi ki, daldım yüzüne,
Girdim gündüzleyin, nur gündüzüne.
Elim, iradesiz, O'na uzanmış...
İşte, gülümsüyor yavru, uyanmış...
Gözlerinde göğü tutan bir ışık:
Gülüyor, göklerle kanı kaynaşık...
Feza süzülürken kirpiklerinden,
Öptüm, gözlerinin ara yerinden."
...
(Necip Fazıl Kısakürek, Esselam, s. 26-27.)

Peygamberimiz(s.a.v.); Sa'doğullarının yurdunda süt kardeşleri Abdullah, Üneyse ve Şeyma ile çocukluğunun güzel hatıralarını paylaştı. Konuşmayı da burada öğrendi. Resulullah(s.a.v.), *"Ben sizin en fasih konuşanınızım. Kureyşliyim ama Sa'd b. Bekr yurdunda süt emzirildim."* buyurarak bu duruma işaret etmiştir.[13] Peygamberimiz(s.a.v.) sütannesinin yanında geçirdiği bu yılları daima hayırla anmış, zihninde canlı izlerini taşıyan bu insanlara karşı vefalı davranmıştır. Yıllar sonra karşılaştığı sütkardeşi Şeyma ile ilgilenmiş, ona yakınlarını sormuştu. Vefatını öğrendikleri hakkında üzüntüsünü saklayamayan Hz. Peygamber geride kalanlara da ihsanda bulunmuştur.[14]

12 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 87-90.
13 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 176.
14 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 102.

Hz. Peygamber, Benî Sa'd yurdunda iki yıl kaldı. Halime Hanım çok sevdiği Muhammed'i(s.a.v.) gönülsüz de olsa Mekke'ye götürdü. Ancak o yıl şehirde bir veba salgını vardı. Âmine birçok çocuğun öldüğü bu salgından biricik oğlunun da etkilenmesinden endişe ederek yavrusunu tekrar sütannesine verdi. Böylece Peygamberimiz(s.a.v.), dört yaşına kadar sütannesinin yanında kaldı.[15]

Sevgili Peygamberimiz, annesiyle beraber Mekke'de iki yıl geçirdi. Ardından babasının kabrini ve dayılarını ziyaret amacıyla annesi ve dadısı Ümmü Eymen(r.a.)* ile birlikte Medine'ye gitti. Medine'de akrabalarının yanında en güzel şekilde ağırlanan Peygamberimiz(s.a.v.), çocukluğunun o güzel günlerini şöyle anlatmaktadır: "*O gün dayımın kızı Enise'yle şu evlerin yanında oyun oynardık. Dayımın oğulları da bize katılır, birlikte evin damına çıkar, duvarlara konan kuşları uçururduk. Sık sık Neccaroğullarının kuyusuna yüzmeye giderdik. Ben yüzmeyi orada öğrendim.*"[16]

Yesrib'de yaklaşık bir ay kalan ve yaşadığı güzel hatıraları kalbine nakşeden Peygamberimiz(s.a.v.), annesi ve Ümmü Eymen'le(r.a.) Mekke'ye doğru yola çıktı. Çölde beş gün yol aldıktan sonra Peygamber Efendimizin annesi Âmine hastalandı ve Ebvâ köyünde vefat etti. Henüz altı yaşında annesini kaybeden Peygamberimizi(s.a.v.) Ümmü Eymen(r.a.) Mekke'ye getirerek dedesi Abdülmuttalib'e teslim etti.[17]

Görsel 2.2
Hz. Peygamber'in çocukluğunun geçtiği Benî Sa'd yurdu
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

FİKRİNİ SÖYLE!

Peygamber Efendimiz küçük yaşta kaybettiği annesinin kabrini yıllar sonra Ebvâ'ya uğrayıp ziyaret etmiş, bir süre kabrin başında durarak gözyaşı dökmüştür. Hatta onun bu hâlini gören sahabiler de gözyaşlarına hâkim olamamışlardır.

(Müslim, Cenâiz, 108.)

Yukarıdaki bilgiyi Hz. Peygamber'in kişisel özellikleri bakımından yorumlayınız.

15 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 102-103.
16 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 95.
17 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 177.
* Radıyallahü anh/Radıyallahü anha: Allah ondan razı olsun.

Abdülmuttalib, ömrü boyunca yanından ayırmayacağı yetim ve öksüz torununu bağrına bastı. Artık o; Hz. Muhammed(s.a.v.) olmadan sofraya oturmuyor, bir yemek daveti olduğunda mutlaka yanında torununu götürüyor ve yemeğin en güzel yerini ona ikram ediyordu. Abdülmuttalib gönlü ana baba hasretiyle yanan torununun mahzun olmaması için elinden geleni yapıyor; dadısı Ümmü Eymen'e(r.a.) de torununa iyi bakmasını, bir an olsun onu gözünün önünden ayırmamasını özellikle tembih ediyordu. Sürekli dedesinin yanında bulunan Resulullah(s.a.v.), sıcak bir ilgi görüyor, dedesinin yanına istediği gibi girip çıkıyordu. Nitekim Abdülmuttalib'in Kâbe'nin Hicr tarafında kendisi için ayrılmış bir minderi bulunurdu. Sık sık Kâbe'ye giden Hz. Muhammed(s.a.v.), dedesinin gölgeye serili olan bu minderinin üzerine oturudu. Ona mani olmaya çalışanlara Abdülmuttalib, "Oğlumu bırakın, ona dokunmayın! Vallahi, onda özel bir hâl ve büyük bir şan vardır!" derdi.[18]

SAHABE ANLATIYOR

Ümmü Eymen(r.a.) anlatır:

"Bir gün Hz. Muhammed'in(s.a.v.) yanımdan ayrıldığını fark edemedim. Çocuklarla oyun oynarken uzaklaşıp şehrin dışına kadar çıkmış. Oradan geçen bir grup onu görüp Abdülmuttalib'in torunu olduğunu öğrenince develerine bindirip dedesinin yanına getirmişler. Bu duruma kızan Abdülmuttalib torununun elinden tutarak onu yanıma getirdi. Bana:

— Ey Ümmü Eymen! Oğlumu nerede bulmuşlar biliyor musun? Sakın bir daha oğlumu ihmal etme! Ona gözün gibi bak! diye çıkıştı."

(İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 97.)

Resulullah(s.a.v.), sekiz yaşına kadar dedesinin şefkati ve himayesi altında büyüdü. Ancak Abdülmuttalib seksen yaşlarındaydı ve ecelin gölgesi üzerine düşmüştü. Vefat etmeden önce oğlu Ebu Talib'den Hz. Muhammed'i(s.a.v.) himaye etmesini ve ona göz kulak olmasını istedi. Dedesi vefat ettiğinde Sevgili Peygamberimizin yaşadığı büyük üzüntüyü Ümmü Eymen(r.a.) şöyle anlatır: "O sırada Allah Resulü'nün yanındaydım. O, dedesinin tabutunun arkasında durmadan ağlıyordu!"[19]

Ebu Talib, merhametli ve cömert birisi olarak tanınırdı. Geçim sıkıntısı çekmesine rağmen gönlü geniş, eli açıktı. Mekke'de kendisine danışılır, sözüne itibar edilirdi. Abdülmuttalib'in vefatının ardından yanına aldığı yeğenini de büyük bir şefkatle yuvalarına kabul etti. Ebu Talib, Hz. Muhammed'i(s.a.v.) bağrına bastığı gibi eşi Fâtıma bnt. Esed de onu öz çocuklarından ayırmamıştır. Sevgi ve muhabbeti azık edindikleri sofralarına yeğeni gelmeden başlamayan Ebu Talib onu yanına almadıkça uyumaz, bir yere gidecek olsa onu da beraberinde götürürdü. Peygamber Efendimiz ise hem Ebu Talib'in hem de Mekkelilerin koyunlarına çobanlık ederek amcasına destek olurdu.[20]

18 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 178.
19 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 97.
20 Buhârî, İcâre, 2; İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 189-190.

Görsel 2.3
Tarihî Busra şehrinin kalıntıları

Ebu Talib zaman zaman ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ticaret kervanlarına katılırdı. Bir gün Şam'a gitmek üzere hazırlık yaptı. Henüz on iki yaşında ve amcasına çok bağlı olan Peygamber Efendimiz ağlayarak şunları söyledi: *"Amcacığım! Benim ne annem var ne babam! Şimdi sen de beni burada yalnız başıma bırakıp gidiyorsun!"* Yetim ve öksüz yeğeninin bu yakarışlarına dayanamayan Ebu Talib, "Vallahi seni yanımda götüreceğim! Bundan böyle ne sen benden ayrılacaksın ne de ben senden ayrılacağım!" diyerek Şam'a gitmek üzere yeğeniyle birlikte yola çıktı. Zorlu bir yolculuktan sonra Busra'ya varan kervan burada bir süre konakladı. Hıristiyan din adamlarının yetiştiği manastırda yaşayan Bahira adındaki rahip, kervandakileri yemeğe davet etti. Mekkeliler burada defalarca gelip konaklamışlar ancak manastırdan hiç davet almamışlardı. Misafirlerini dikkatlice izleyen rahip, henüz çocuk yaştaki Hz. Muhammed(s.a.v.) ile yakından ilgilendi. Daha sonra Ebu Talib'i, "Kardeşinin oğlunu Şam'a götürme! Yahudiler ona zarar verebilirler." diyerek uyardı. Endişelenen Ebu Talib işlerini Busra'da halledip Şam'a gitmeden yeğeniyle birlikte Mekke'ye döndü.[21]

3. Peygamberimizin Gençlik Dönemi

Mekke ticaret yapanlar için önemli bir şehirdi. Buraya gelen insanların zaman zaman alışverişlerinde haksızlığa uğradıkları da oluyordu. Mekke'nin ileri gelenlerinden Âs b. Vâil, Yemen'den gelen bir tüccarın getirdiği ürünleri satın almış ancak ücretini ödememişti. Yemenli tüccar, kabilelerden yardım istediyse de talebi karşılık bulmadı. Âs b. Vâil, Mekke'nin zengin kişilerinden olmasına rağmen borcunu inkâr ediyordu. Çaresiz kalan tüccar, Kâbe'nin etrafında bulunan insanları uğradığı haksızlıktan dolayı kendisine yardım etmeye çağırdı. Bu çağrı, Hz. Peygamber'in amcası Zübeyr b. Abdülmuttalib başta olmak üzere bazı Mekkelileri çözüm aramaya sevk etti. Muttaliboğulları, Zühreoğulları, Teymoğulları, Esedoğulları ve Hâşimoğulları Abdullah b. Cüd'an'ın evinde toplandılar. Hz. Peygamber de amcası ile birlikte bu toplantıya katıldı. Onlar haksızlıklar karşısında birlikte hareket etmeye karar verdiler. Mekke'de her kime zulüm yapılırsa kim olduğuna bakılmaksızın hakkı kendisine teslim edilecekti. Yapılan toplantıya Sevgili Peygamberimiz de amcası ile birlikte katıldı. İlk uygulama olarak Âs b. Vâil'e gidilmiş, ödemesi gereken borç kendisinden alınıp mağdur olan tüccara verilmişti. Kureyşliler, bu antlaşmaya "Erdemliler Birliği" anlamında **Hilfü'l-Fudûl** ismini vermişti.[22]

21 Tirmizî, Menâkıb, 3; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 98-99, 127-129.
22 İbn Habîb, Münemmak, s. 186-187.

BİLGİ DURAĞI

Hilfü'l-Fudûl yalnızca ticari konulardaki sorunları çözmekle yetinmiyor, her türlü haksızlığın çözümünde devreye giriyordu. Kızı ile birlikte Mekke'ye gelen Yemenli bir adamın yaşadıkları buna güzel bir örnektir. Nübeyh b. Haccâc tarafından kızı zorla elinden alınan Yemenli adama Hilfü'l-Fudûl'den yardım istemesi tavsiye edilmiş ve adam durumu topluluk üyelerine anlatmıştı. Bunun üzerine Hilfü'l-Fudûl üyeleri derhal Nübeyh b. Haccâc'ın evini kuşatarak kızı kurtarmış ve babasına teslim etmişlerdi.

(bk. İbn Habîb, Münemmak, s. 52-55.)

Hz. Peygamber, haksızlığa uğrayarak şikayette bulunanlara her zaman yardım etmiştir: Allah Resulü(s.a.v.) bir gün Kâbe'de sahabilerle otururken Yemenli bir adam çıkageldi. "Beldenizde bulunan birine mi zulmediyorsunuz?" diyerek şikâyete başladı. Hz. Peygamber *"Sana kim zulmetti?"* dedi. Adam "Ebu'l-Hakem (Ebu Cehil) benden üç deve istedi. Ancak o, develer için kıymetinin çok altında bir fiyat verdi. Şimdi de hiç kimse onun korkusundan dolayı yüksek fiyat vermeye yanaşmıyor, zarar ettim." dedi. Hz. Peygamber develerin yerini sordu. Birlikte develerin olduğu yere gittiler. Resulullah(s.a.v.), tüccar ile uygun bir fiyatta anlaşarak ondan develerini satın aldı. Develeri değerinin çok altında almaya çalışan Ebu Cehil öfkeyle Sevgili Peygamberimize geldi. Resulullah(s.a.v.) ona Hilfü'l-Fudûl'de verdiği yeminini hatırlattı ve *"Ey Amr (Ebu Cehil)! Bundan sonra bu adama yaptığını başkasına da yaparsan benden zarar görürsün."* dedi.[23]

Zulme ve haksızlığa uğrayanların yanında duracaklarına dair söz veren Hilfü'l-Fudûl üyeleri bu sözlerinin arkasında durmuşlar, yeminlerini bozmamışlardır. Emevi Devleti'nin ilk yıllarına kadar devam eden bu antlaşma, son üyenin vefat etmesiyle fiilen son bulmuştur.[24]

FİKRİNİ SÖYLE!

Peygamber Efendimiz "Abdullah b. Cüd'an'ın evinde yapılan yemine ben de katıldım. Bu harekete katılmayı pek çok kırmızı (değerli) develerimin olmasına tercih ederim. Peygamber olduktan sonra da böyle bir hareket için çağrılsam yine katılırım." buyurmuştur.

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 1, s. 516.)

Yukarıdaki hadis-i şeriften yola çıkarak Hilfü'l-Fudûl'ün kıymeti hakkındaki fikirlerinizi söyleyiniz.

23 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 146-147.
24 Muhammed Hamidullah, "Hilfü'l-Fudûl", DİA, C 18, s. 32.

HAYDİ YAZALIM!

Toplumsal sorunların çözümünde sivil toplum kuruluşlarının rolü nedir? Düşüncelerinizi anlatan bir kompozisyon yazınız.

Ticaret Hayatı

Kâbe, Hz. İbrahim'den beri kutsallığı bilinen bir ziyaret yeriydi. Ayrıca Mekke ticaret yolu üzerinde bulunuyordu. Üstelik kurulan panayırlar bölgedeki ticaret hayatını canlı tutuyordu. Mekke'nin konumu ve iklimi burada yaşayanlara geçimlerini kazanmaları için ticaretten başka bir yol bırakmıyordu. Bu sebeple Mekkeliler, öteden beri ticaretlerini artırmanın yollarını aramış ve komşu ülkelerle bazı antlaşmalar yapmışlardı.[25]

Resulullah(s.a.v.), gençliğinde birçok Mekkeli gibi ticaret ile meşgul oldu. O bazen başkasına ait malları işletmiş bazen de ortaklık yapmıştı. Sevgili Peygamberimizin ortaklarından Kays b. Saib, Hz. Muhammed(s.a.v.) ile yaptıkları işi anlatırken onun gibi dürüst birisini görmediğini söylemiştir. Allah Resulü'ne(s.a.v.) bir iş vermişse kendisini razı edecek bir şekilde hesap görmeden evine gitmediğini aktaran Kays, buna karşılık Sevgili Peygamberimizin kendisine bir iş havale ettiğinde işten ne kadar kâr elde ettiğini değil de hatır sormakla yetindiğini bildirmektedir.[26]

SAHABE ANLATIYOR

Hz. Muhammed'in(s.a.v.) peygamberlikten önce ticaret yaptığı ortaklarından Abdullah b. Ebi Hamsâ'dan nakledilen şu hatıra Allah Resulü'nün(s.a.v.) ticari ahlakının mükemmelliğini ortaya koymaktadır:

"Resulullah ile peygamber olarak gönderilmeden önce bir alışveriş yapmıştım. Kendisine olan borcumu sözleştiğimiz yere getireceğime söz verdim. Ancak bu sözümü unuttum. Üç gün sonra sözümü hatırladığımda hemen sözleştiğimiz yere gittim. Bir de ne göreyim! Orada beni bekliyor. Beni görünce hiç azarlamadan sakin bir üslupla şöyle dedi: "*Delikanlı bana zahmet verdin, çok merak ettim ve seni burada üç gün bekledim.*"

(Ebu Dâvûd, Edeb, 82.)

Resulullah'ın(s.a.v.), İslam'dan önce henüz genç yaşta edindiği ticari tecrübesinde benimsediği hâl ve davranışlarını gösteren bu örnekler günümüz insanı için de kıymetini korumaktadır.

25 İbn Habîb, Münemmak, s. 41-42.
26 İbn Abdilber, el-İstîâb, C 3, s. 1288.

Evliliği

Huveylid b. Esed'in kızı Hz. Hatice, Peygamber Efendimizin ilk eşidir. Hatice validemize iffetinden ötürü "Tâhire" denilmişti. Kureyş'in ileri gelenlerinden bazılarının da kendisiyle evlenmek istediği soylu, iffetli ve zengin birisi olan Hatice(r.a.) bu teklifleri hep reddetmişti.[27]

Hz. Peygamber yirmili yaşlarındayken amcası Ebu Talib, Hz. Muhammed'e(s.a.v.) varlıklı birisi olan Hz. Hatice'den söz etti. Onun, malını emanet edeceği güvenilir birisine ihtiyaç duyduğunu, bu konuda Hz. Hatice ile konuşmak istediğini söyledi. Resulullah'ın(s.a.v.) onaylaması üzerine Ebu Talib, Hz. Hatice'den Şam'a gidecek kervanında yeğeni Hz. Muhammed'e(s.a.v.) iş vermesini rica etti. Hz. Peygamber'in dürüstlüğü ve ahlakı hakkında bilgi sahibi olan Hatice(r.a.) Hz. Muhammed(s.a.v.) ile bir iş antlaşması yaptı.

Hz. Hatice, Hz. Muhammed'i(s.a.v.) aralarında anlaştıkları bir ücret karşılığında yanında yardımcısı Meysere ile birlikte görevlendirdi. Onu daha önce hiç kimseye teslim etmediği kadar fazla mal ile Şam'a gönderdi. Oldukça yüksek kâr ile döndükleri yolculukları sırasında Meysere, Hz. Peygamber hakkında edindiği birçok olumlu izlenimi Hz. Hatice'ye aktardı. Aynı kanaatlere sahip olan Hz. Hatice, bu süreçten sonra bizzat kendisi Hz. Peygamber'le evlenmeyi istemişti. Nefîse bnt. Münye aracılığıyla Hz. Muhammed'e(s.a.v.) evlilik teklif edildi. Bu teklifi kabul eden Hz. Peygamber, amcaları ile birlikte Hz. Hatice'nin evine giderek onu ailesinden istedi. Daha sonra Hz. Muhammed(s.a.v.) Hz. Hatice ile nikâhlanarak örnek bir yuva kurdu.[28]

FİKRİNİ SÖYLE!

Resulullah(s.a.v.) kendisine bir hediye getirildiğinde şöyle derdi: "Bunu falan hanıma götürün çünkü o, Hatice'nin arkadaşıydı. Bunu da falan hanımın evine götürün çünkü o, Hatice'yi severdi."

(Buhârî, Edebü'l-Müfred, s. 90.)

Yukarıdaki hadis-i şerifi vefakârlık bağlamında yorumlayınız.

Resulullah(s.a.v.) ile Hatice'nin(r.a.) ilk çocukları Kâsım dünyaya gelince Resul-i Ekrem'e geleneklere uygun olarak "Ebu'l-Kâsım" (Kâsım'ın babası) denildi. Daha sonra Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Gülsüm, Fâtıma ve Abdullah dünyaya geldi. Peygamber Efendimizin erkek çocukları küçük yaşta vefat etmelerine karşın kızları Müslüman olarak Medine'ye hicret etmişlerdi. Fâtıma(r.a.) dışındaki evlatları, Resulullah'tan(s.a.v.) önce Rablerine kavuştukları için Hz. Muhammed'in(s.a.v.) soyu Hz. Fâtıma ile devam etmiştir.[29]

Hz. Peygamber Hz. Hatice ile yirmi beş yıl mutlu bir hayat sürmüş, her fırsatta ondan gördüğü desteği dile getirmiştir. Hz. Hatice hicretten yaklaşık üç yıl kadar önce vefat ettiği Mekke'de Hacûn Kabristanı'na defnedilmiştir.[30]

27 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 199.
28 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 107-109.
29 İbn Mâce, Cenâiz, 27; İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 202.
30 İbn Abdilberr, el-İstîâb, C 4, s. 1825.

Şiir İklimi

HADİCE-TÜL-KÜBRÂ
Mukaddes genç adam yirmibeşinde;
Hadice-tül-kübrâ kırkına doğru.
«Beni alırlar mı?» O'na bir soru...
Kâinat Fahrinin cevabı: Evet!
Halkalandı Kureyş; meclis, ziyafet
Bütün Mekke ünlü günün peşinde.
Karşılıklı ahenk ahenk hutbeler;
Sayılıp döküldü, ünler, rütbeler;
Ve Allah ismiyle kıyılan nikâh...
Hadice'nin evi Nura karargâh...
Bu evde en büyük çifti dünyanın,
Bu evde gerçeği sadık rüyanın.

Ondan, Peygamberin bütün evlâdı:
Zeynep; Rukiyye, Ümm-ü Kelsum;
Ve sonra Fâtıma, Betûl ve Masum...
Hadicenin gönlü O'nun gönlüdür;
O'nun dışındaki her şey ölüdür.
Ruhunda ne varsa hep O'ndan aldı.
Bir seziş, bir inanç, gök kadar derin...
İlk odur, birinci kaydı defterin;
Müslümanlıkta bir, kadınlıkta bir...
Hizmette, şefkatte, yakınlıkta bir...
Hadice, Hadice, büyük ve temiz;
Öz anneden daha aziz annemiz...

(Necip Fazıl Kısakürek, Esselam, s. 44-45.)

Kâbe Hakemliği

Hz. Muhammed(s.a.v.) otuz beş yaşındayken Mekkeliler, yangın ve sel sebebiyle zarar gören Kâbe'nin onarılması ve duvarlarının yükseltilmesi için onu yeniden inşa etmeye karar verdiler. Rum bir tüccara ait geminin Cidde Limanı'nda karaya oturduğu haberini alan Mekkeliler, onun kerestesini Kâbe'nin inşasında kullanmak üzere satın aldılar. Kâbe duvarlarından her biri Kureyş'in ileri gelen kabilelerinden birine tahsis edilerek şehirde bulunan Kıpti bir marangozun yardımıyla inşa işine başlandı. Hz. Peygamber'in de amcası Abbas ile birlikte taş taşıyarak yardımcı olduğu tamir işi, her bir grubun kendine düşen kısmı tamamlamasıyla sona erdi. Ancak Hacerülesved'in yerine konulması hususunda kabileler arasında anlaşmazlık çıktı. Çünkü her bir kabile kutsal saydıkları bu taşı yerine koyma şerefinin kendilerine ait olduğunu iddia ediyordu.

Görsel 2.4
Hacerülesved
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

BİLGİ DURAĞI

"Hacerülesved" terkibi Arapçada "siyah taş" anlamına gelir. Yerden 1,5 m kadar yükseklikte bulunan, yaklaşık 30 cm çapında ve yumurta biçimindeki bu taşın siyaha yakın koyu kırmızı renkte olması sebebiyle böyle adlandırıldığı anlaşılmaktadır.

Kâbe zaman içinde sel ve yangın gibi çeşitli afetlere ayrıca insanların saldırılarına maruz kalmıştır. Bunun sonucunda Hacerülesved'de bazı hasarlar ve parçalanmalar meydana gelmiş ancak her defasında bu parçalar büyük bir titizlikle yerlerine yapıştırılarak korunmaya çalışılmıştır.

(Salim Öğüt, "Hacerülesved", DİA, C 14, s. 433.)

Kabileler arasında yaşanan tartışma birkaç gün içinde çatışmaya dönüştü. Bunun üzerine Mekke'nin en yaşlılarından biri "Benî Şeybe kapısından Kâbe'ye ilk giren kimsenin vereceği karara uyulmasını" teklif etti. Bu teklifi benimseyen Kureyşliler beklemeye başladılar. Kapıdan Hz. Muhammed'in(s.a.v.) girdiğini görünce oradakilerden her biri, "İşte el-Emin, işte Muhammed geldi!" sözleriyle memnuniyetlerini ifade ederek onun hakemliğine razı olacaklarını açıkladılar. Bunun üzerine Resul-i Ekrem, bir örtü getirterek kendi elleriyle Hacerülesved'i içine koydu. Her kabileden bir kişinin örtünün bir ucundan tutarak taşıdığı taşı yine kendisi, olması gereken yere yerleştirdi. Bu anlaşmazlığın çözülmesinden sonra Kâbe'nin inşasına kaldığı yerden devam edildi. Hz. Peygamber'in bu tavrı sayesinde Kureyşliler arasında çıkması muhtemel bir çatışma önlenmiş oldu.[31]

KELİME DAĞARCIĞI

Emanet: Peygamberlerin en önemli niteliklerinden biri olan emanet "emin-lik ve güvenilirlik" anlamına gelir.

Fetanet: Peygamberlerin sıfatlarından biri olan fetanet "üstün zekâ ve kavrayış gücüne sahip olma" anlamına gelir.

İsmet: Allah Teâlâ'nın peygamberlerini her türlü günahtan; şirkten, küfürden, münafıklıktan ve zulüm yapmaktan koruması anlamına gelir.

Sıdk: Peygamberlerin hayatlarının hiçbir anında yalan söylemedikleri ve dosdoğru davrandıkları anlamına gelir.

Tebliğ: Allah'ın(c.c.) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmeleri anlamında peygamberlerin sıfatlarındandır.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 72, 92, 177, 330, 354.)

4. Peygamberimizin Nübüvvet Öncesi Ahlaki Olgunluğu

Allah Resulü(s.a.v.), kendisine peygamberlik görevi verilmeden önce de üstün bir ahlaka sahipti. Yaşayış tarzı olarak akranlarına göre farklılığı ve üstün karakteri daha çocukluğunda hissedilen Sevgili Peygamberimiz, gençliğinde **el-emin** (güvenilir kişi) olarak nitelendirilmeye başlanmıştı. O, kötülüğün her türlüsünün yaygın olduğu bir toplum tarafından kendisine uygun görülen bu sıfatına yaşamı boyunca en ufak bir leke getirmemişti. Mekkeliler; ona

31 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 204-210.

güvenir, sözünün doğruluğunu bilir, şehir dışına çıkarken değerli eşyalarını ona emanet ederdi. İyi bir aile reisi, müşfik bir baba, dürüst ve başarılı bir tüccar olan Hz. Peygamber hep örnek alınan bir şahsiyet olmuştur. Haksız rekabetlerin olduğu bir toplumda Hz. Muhammed(s.a.v.), herkesin kendisine güven duyduğu bir kişiydi.

Allah Resulü(s.a.v.) aynı zamanda bir vefakârlık abidesiydi. Kendisiyle muhatap olan bir insanı yıllar geçse bile unutmaz, karşılaştığında onu memnun edecek ikramlarda bulunurdu. İlk vahyin ardından Allah Resulü'nün(s.a.v.) yaşadığı korku üzerine Hz. Hatice'nin onu teselli ederken sarf ettiği şu sözleri Resul-i Ekrem'in İslam öncesi ahlaki durumunu açıkça ortaya koyar: "Allah seni hiçbir zaman utandırmaz. Çünkü sen akrabanı koruyup gözetirsin. Borçluların borcunu ödersin. Doğruluktan ayrılmazsın. Düşküne, fakire yardım edersin; misafirleri ağırlarsın. Muhtaçların ihtiyaçlarını karşılarsın."[32]

Peygamberimiz(s.a.v.) emanete riayet konusunda son derece titizdi. Bu sebeple Mekkeli müşrikler bile değerli eşyalarını ona teslim ederdi. Allah Resulü(s.a.v.), hicret esnasında bu emanetlerin sahibine sağlam bir şekilde teslim edilmesinin derdine düşmüş ve bu konuda Hz. Ali'yi görevlendirmişti.[33]

Okuma Vakti

Hudeybiye Barışı sonrası ticaret için Şam'a giden Kureyş kafilesi içinde Ebu Süfyan b. Harb de vardı. O esnada Şam bölgesinde bulunan Bizans Kralı, Hz. Muhammed(s.a.v.) hakkında bilgi almak maksadıyla Mekkelileri huzuruna davet etti. Kral, davete icabet eden heyetin içinden soyca Hz. Peygamber'e en yakın olan Ebu Süfyan'ı yanına çağırarak:

— Peygamber olduğunu söyleyen zat hakkında bu adama bazı sorular soracağım. Yalan söylerse bana haber verin, diyerek huzurunda bulunanların şahitliğini istedi.

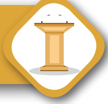
Ebu Süfyan, arkadaşlarının yalanını ortaya çıkarmasından utandığından gerçekleri söylemekten başka çıkar yol olmadığını gördü. Kral ilk önce Hz. Peygamber'in soyunun nasıl olduğuna dair bir soru sordu. Ebu Süfyan, onun nesebinin temiz olduğunu belirtince Kral, kavimleri içinden daha önce peygamberlik iddiasında bulunan olup olmadığını bilmek istedi. Ebu Süfyan ondan önce aralarında böyle bir dava ile çıkmış kimse olmadığını söyledi. Bunun üzerine Kral, Hz. Muhammed'in(s.a.v.) peygamberlik sözünden önce hiç yalan söyleyip söylemediğini sordu. Ebu Süfyan, onu yalancılıkla hiç itham etmediklerini haber verdiğinde bu kez kral onun ahde vefasını öğrenmek istedi. Ebu Süfyan, şimdiye kadar onun sözünden dönmediğini beyan etti.

(Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 1.)

32 Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 3.
33 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 124-126.

İslam'ın azılı düşmanlarından Nadr b. Hâris'in şu sözleri Hz. Peygamber'in ahlakının üstünlüğünü müşriklerin bile itiraf ettiğini ispat etmektedir: "Ey Kureyş topluluğu! Vallahi başınıza öyle bir iş gelmiştir ki artık üstesinden gelemezsiniz. Muhammed, daha gençken aranızda en hoşnut olduğunuz, en doğru sözlü ve en fazla güvendiğiniz kimse idi. Nihayet saçlarına ak düşüp olgunlaştığında size bu getirdiğiyle gelince siz ona sihirbaz dediniz. Hayır! Vallahi o sihirbaz değildir."[34]

KÜRSÜ SENİN!

Hz. Peygamber'i insanlar için bir rehber, model ve ideal bir örnek (üsve-i hasene) olarak takdim eden Kur'an-ı Kerim, insanlardan Peygamber'e(s.a.v.) uymalarını istemiştir.

Peygamberimizi(s.a.v.) örnek bir insan yapan erdemleri araştırarak hayatınızdan bu erdemlere uygun örnekleri sınıfta paylaşınız.

5. Peygamberimizin Hira'da Tefekkür Günleri

Mekke, Hz. İbrahim ve oğlu İsmail'den(r.a.) sonra zaman içinde putperest inancın kök saldığı bir şehir hâline geldi. Hz. Peygamber, böyle bir şehirde doğmuş ve inkârcı bir toplum içinde yetişmişti. Buna karşılık hiçbir zaman putlara tapmamış, cahiliyenin çirkin âdetlerinden uzak kalmayı başarmıştı. İlerleyen zamanlarda kendisinin ve kavminin içinde bulunduğu durumu **tefekkür** edebilmek için yalnız kalmayı arzu etmeye başlamıştı. Hz. Peygamber kötü alışkanlıklara sahip toplumundan uzaklaştığı ve ruhuna ağırlık veren sorulara cevap aradığı bu dönemi için "… *Bana yalnızlık sevdirildi…*"[35] buyurmuştur. Allah Resulü(s.a.v.), putlara tapmanın anlamsızlığı sonucuna varmasına rağmen neyi nasıl yapacağını bilememenin sıkıntısıyla dedesi Abdülmuttalib ve diğer bazı Mekkeli **hanif**lerin yaptığı gibi Hira'da münzevi bir hayat yaşamaya başladı.[36]

"Hira Dağı Mekke'nin kuzeydoğusunda Kâbe'ye yaklaşık 5 km uzaklıktadır. Cebel-i Nur adıyla da bilinir. İnsanlara en doğru yolu gösteren vahiy nurunun bu dağdaki bir mağaraya inmiş olmasından dolayı bu adı aldığı sanılmaktadır. Muhammed Hamidullah ise geceleyin yollarını kaybedenlere yardım etmek amacıyla üzerinde ateş yakılmış olabileceği ihtimalini ileri sürmekte ve Nur ismini 'yollarını kaybedenlere doğru yolu gösteren' anlamında yorumlamaktadır."

(Fuat Günel, "Hira", DİA, C 18, s. 121.)

34 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 320.
35 bk. Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 3.
36 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 92-93, 116.

Resulullah(s.a.v.), peygamberliğinin birkaç yıl öncesinden itibaren özellikle Ramazan aylarını Hira'nın zirvesine yakın küçük bir mağarada geçirmeye başladı. İnziva niyetiyle evinden uzaklaşan Allah Resulü(s.a.v.), Kâbe'yi uzaktan gören bu mağarada derin tefekkürlere dalıyordu. O; yanına aldığı yiyecek bitince Mekke'ye iniyor, Kâbe'yi tavaf ediyor, fakirlere yardımda bulunuyor, sonra evden bir miktar erzak alarak tekrar mağaraya dönüyordu. Hz. Hatice ise bazen evinin damında sevgili eşinin yolunu gözlüyor bazen de dağın sarp yollarına aldırmadan eşine bizzat yiyecek götürerek ona destek oluyordu.[37]

Görsel 2.5
Hira Mağarası'nın bulunduğu Nur Dağı

Sevgili Peygamberimiz, Hira'da bulunduğu zamanlarda olağanüstü hâller yaşamaya başladı. Bir bakıma bedenen ve ruhen vahye hazırlandığı bu dönemde sâdık (doğru) rüyalar görüyor ve bu rüyalar gün içinde aynen gerçekleşiyordu. Resulullah(s.a.v.), bazen kendisine selam verildiğini duyuyor ancak çevresinde ağaçlar ve taşlardan başka bir şey göremiyordu.[38]

ENİNE BOYUNA

Peygamber Efendimizin vahiy öncesi durumu Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir:

"O seni şaşırmış bulup da yol göstermedi mi?"
(Duhâ suresi, 7. ayet.)

"… Sen; kitap nedir, iman nedir bilmezdin?…"
(Şûrâ suresi, 52. ayet.)

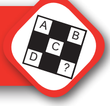
"Sen bundan önce ne bir yazı okur ne de elinle onu yazardın…"
(Ankebût suresi, 48. ayet.)

"… Gerçek şu ki sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden idin."
(Yûsuf suresi, 3. ayet.)

Yukarıdaki ayetleri de dikkate alarak Peygamberimizi(s.a.v.) Hira'da inzivaya sevk eden sebepleri değerlendiriniz.

37 Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 20.
38 bk. Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 3; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 164-165.

BULALIM-BİLELİM

Aşağıdaki soruların cevaplarını tablodaki numaraların bulunduğu karelere yazınız.

1. Allah'ın(c.c.) ayetleri, yarattığı tüm varlıklar ve onun tarafından meydana getirilen olaylar üzerinde kafa yorup düşünme.

2. Allah'ın(c.c.) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi anlamında peygamberlerin sıfatlarından biri.

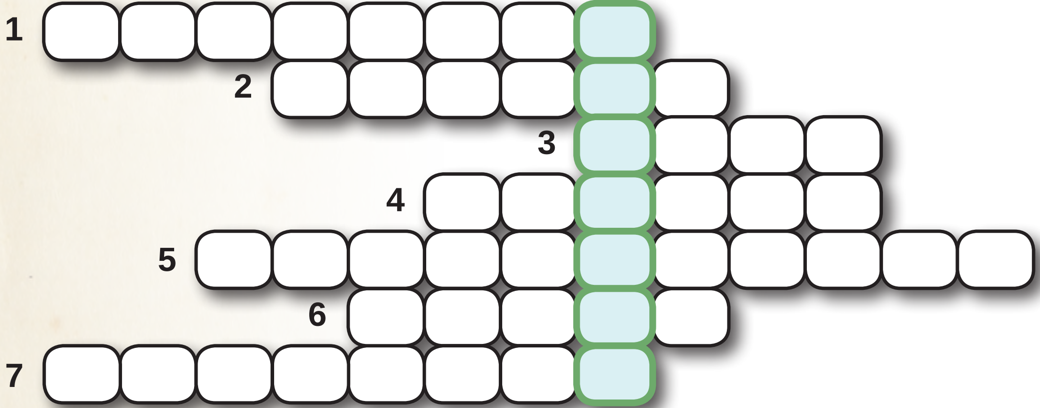
3. Doğruluk, doğru sözlülük.

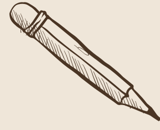
4. Korumak için güvenilen birine veya bir yere bırakılan eşya.

5. Erdemliler birliği.

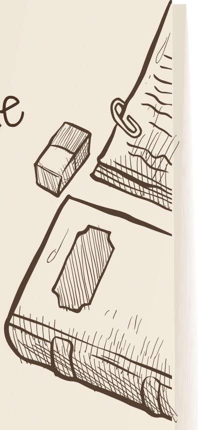
6. Günahsızlık, Allah'ın(c.c.) peygamberlerini temiz bir yaradılışa sahip kılması.

7. Peygamberlik.

Ölçme ve Değerlendirme

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

1. Kureyşlileri birleştirip Kâbe hizmetlerini düzene koyan .... Peygamberimizin(s.a.v.) baba tarafından dördüncü dedesidir.

2. Hz. Muhammed(s.a.v.), ... yılında Mekke'de doğmuştur.

3. Peygamber Efendimiz dört yaşına kadar sütannesi .... ve ailesinin yanında kalmıştır.

4. Resulullah(s.a.v.), gençliğinde birçok Mekkeli gibi geçimini sağlamak için .... ile meşgul olmuştur.

5. Hz. Muhammed(s.a.v.) ile Hz. Hatice ilk çocuklarına.................. adını vermişlerdir.

6. Gençliğinden itibaren güvenilir bir kişi olarak tanınan Peygamberimize(s.a.v.) Mekkeliler .... lakabını vermiştir.

B. Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

7. **Toplumdaki konumları itibarıyla Hz. Peygamber'in atalarının ortak özelliği nedir?**

....

....

8. **Abdülmuttalib'in on oğlu olursa birisini Allah'a(c.c.) kurban edeceğine dair adakta bulunmasının sebebi nedir?**

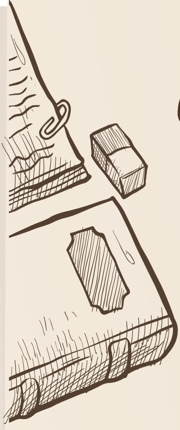
....

....

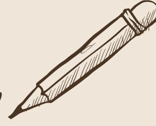
9. **Hz. Muhammed(s.a.v.) ile dedesi Abdülmuttalib arasında nasıl bir ilişki vardır?**

....

....

Ölçme ve Değerlendirme

10. Hilfü'l-Fudûl topluluğunun kuruluş amacı nedir?

....

....

11. Hz. Peygamber'in ticaret ahlakı ile ilgili bir örnek veriniz.

....

....

12. Hz. Peygamber hangi olay üzerine hakemlik yapmıştır?

....

....

13. Kırk yaşına yaklaştığı sıralarda Hz. Peygamber'in insanlardan uzaklaşmayı arzu etmesinin sebepleri nelerdir?

....

....

14. Allah Resulü'nün(s.a.v.) Hira'da tefekkürle geçirdiği süre boyunca yaşadığı olağanüstü hâller nelerdir?

....

....

C. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

15. "Mekke'de yaşanan büyük bir kıtlık zamanında sahip olduğu tüm imkânlarıyla halkın yardımına koşmuştu. Şehrin önde gelenlerini de darda olan insanlara yardım etmeye çağırmıştı."

Yukarıdaki paragrafta bahsedilen kişi aşağıdakilerden hangisidir?

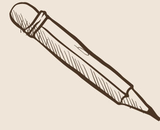
A) Abdülmuttalib

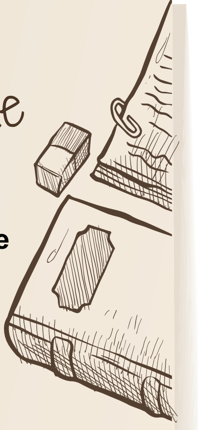
B) Fihr b. Mâlik

C) Şeybe

D) Kusay b. Kilab

E) Hâşim b. Abdimenaf

16. Aşağıdakilerden hangisi Arapların yeni doğan çocukları sütannelere vermelerinin sebeplerinden değildir?

A) Çocukların şehir merkezlerinde büyümelerini sağlamak

B) Çocukların dili en güzel konuşanlardan öğrenmelerini sağlamak

C) Çocukların Mekke'nin sıcak ikliminden uzakta büyümelerini sağlamak

D) Çocukları çöl şartlarına karşı dayanıklı yetiştirmek

E) Çocukları havası temiz bir ortamda büyütmek

17. Hz. Peygamber'in iki yaşından sonra tekrar sütannesiyle gönderilmesinin sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Peygamberimizin(s.a.v.) annesinin hastalanması

B) Mekke'deki salgın hastalık tehlikesi

C) Peygamberimizin(s.a.v.) sütannesiyle kalmak istemesi

D) Abdülmuttalib'in ölüm döşeğinde olması

E) Mekke'de kıtlık yaşanması

18. "Ey Kureyş topluluğu! Vallahi başınıza öyle bir iş gelmiştir ki artık üstesinden gelemezsiniz. Muhammed, daha gençken aranızda en hoşnut olduğunuz, en doğru sözlü ve en fazla güvendiğiniz kimse idi. Nihayet saçlarına ak düşüp olgunlaştığında size bu getirdiğiyle gelince siz ona sihirbaz dediniz. Hayır! Vallahi o sihirbaz değildir."

İslam düşmanlarından Nadr b. Hâris'in yukarıdaki sözlerinden çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

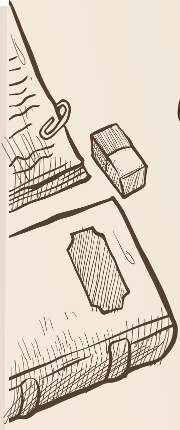
A) Müşrikler Hz. Peygamber'i sihirbazlıkla suçlamışlardır.

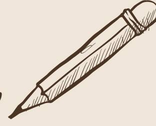
B) Müşrikler gençliğinde Hz. Peygamber'e güvenirlerdi.

C) Müşrikler Hz. Peygamber'in tebliğine karşı çıkmışlardır.

D) Müşrikler tebliğe karşı çıkarken bile Hz. Peygamber'in ahlaki üstünlüğünü kabul etmişlerdir.

E) Müşrikler üstesinden gelemeyecekleri için Hz. Peygamber ile mücadeleden vazgeçmişlerdir.

19. Aşağıdakilerden hangisi Peygamber Efendimizin güvenilir bir insan olduğunu gösteren örneklerden birisidir?

A) Akrabalarını koruyup gözetmesi

B) Düşküne, fakire yardım edip muhtaçların ihtiyaçlarını karşılaması

C) Hicret esnasında kendisine emanet edilen eşyaları sahiplerine teslim etmesi için Hz. Ali'yi görevlendirmesi

D) Kendisiyle muhatap olan bir insanı unutmayıp karşılaştığında ona ikramlarda bulunması

E) Hz. Hatice'nin vefatından sonra onun arkadaşlarını arayıp sorması

20. Hz. Hatice'nin Peygamber Efendimiz ile evlenmek istemesinde Peygamberimizin(s.a.v.) aşağıdaki özelliklerinden hangisi etkili olmuştur?

A) Soyu

B) Zenginliği

C) Fizikî özellikleri

D) Sosyal konumu

E) Ahlakı

21. Peygamberimizin(s.a.v.) Hira'da geçirdiği günlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

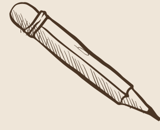
A) Peygamberimiz(s.a.v.) Hira'da inzivaya çekilerek yeni bir uygulama başlatmıştır.

B) Peygamberimiz(s.a.v.) Hira'ya tefekkür etmek için gitmiştir.

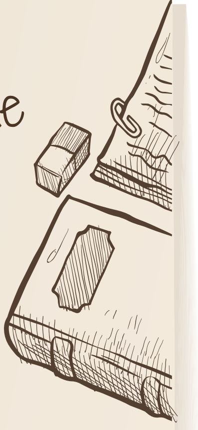
C) Peygamberimiz(s.a.v.) Hira'da bazen günlerce kalmıştır.

D) Hira günleri sürecinde Hz. Hatice Peygamberimize(s.a.v.) destek olmuştur.

E) Peygamberimiz(s.a.v.) özellikle Ramazan aylarında Hira'ya gitmiştir.

Ölçme ve Değerlendirme

"Kur'an'ın ilk inen surelerinde yer alan Peygamberimize(s.a.v.) 'Şüphesiz sen büyük bir ahlak üzeresin.' (Kalem suresi, 4. ayet.) şeklindeki ilahî hitap, şu iki anlamı içermektedir.

1. İlk inen surelerden olması hasebiyle bu ayet-i kerime, Hz. Peygamber'in risalet öncesinden beri büyük bir ahlaka sahip olduğunu ifade eder.

2. Hâl-i hazırda olduğu gibi ilerleyen zaman diliminde de büyük bir ahlak üzere olacağını, aynı minval üzere devam edeceği murat edilir. Nitekim başka bir ayette '... Şüphesiz ki sen dosdoğru bir rehberlik üzeresin.' (Zuhruf suresi, 43. ayet.) buyrulmuştur.

Cibril ile ilk karşılaşmasının ardından yaşadığı korku ve endişeler sonucu başından geçen bu ilk tecrübenin verdiği telaş ve heyecanla yorganına bürünen Hz. Peygamber vefakâr eşine kendisine bir şeyler olmasından korktuğunu söyleyince Hz. Hatice onu 'Hayır, Allah seni asla utandırmaz! Çünkü sen akraba ilişkilerini sürdürür, doğru söyler, güçsüzü yüklenir, yoksulun ihtiyacını karşılar, misafirini ağırlar ve mazlum hak sahiplerine yardım edersin!' diyerek teselli etmekteydi.

Risalet öncesi kırk yıllık hayatında çevresi tarafından 'Muhammedü'l-Emin' olarak tanınan Hz. Peygamber, risalet öncesinde ve sonrasında en büyük destekçisi eşi tarafından da bu ahlaki niteliklerle tanıtılmaktadır. Aslında Hz. Hatice'nin bu ifadeleri hem ayette zikredilen 'azim ahlak' ifadesinin açılımı hem de mekârim-i ahlakın en önemli unsurlarıdır."

(Bünyamin Erul, Sîret Tetkikleri, s. 289-290.)

22, 23 ve 24. soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

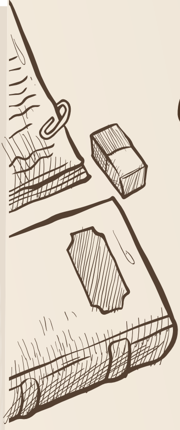
22. "Şüphesiz sen büyük bir ahlak üzeresin." (Kalem suresi, 4. ayet.) ayetinin anlamından hareketle bu özelliğin Hz. Peygamber'in tebliğ görevine katkısını yorumlayınız.

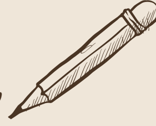
....

....

....

....

23. Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed'i(s.a.v.) teselli ederken sarf ettiği sözleri eşine ve tebliğe destek açısından yorumlayınız.

……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………

24. Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'in erdemlerini sıralarken dikkat çektiği özelliklerden hangisi toplumsal karşılık bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) Misafiri ağırlamak

B) Mazluma yardım etmek

C) Akrabalık ilişkilerini sürdürmek

D) Doğru sözlü olmak

E) Yoksula yardım etmek

3. ÜNİTE

Peygamberimizin Mekke Yılları

KAVRAMLAR

Vahiy, davet, tebliğ, risalet, fetret, aşere-i mübeşşere, sahabe, isra, miraç, biat, hicret.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Peygamberliğin insanlık tarihi açısından önemi
- Peygamberimizin İslam’a davet süreci ve davet metodu
- Peygamberimizin tebliğine karşı tepkiler ve nedenleri
- Habeşistan hicretlerinin sebep ve sonuçları
- Hz. Hamza(r.a.) ve Hz. Ömer’in(r.a.) Müslüman olmalarının, Müslümanların güçlenmesine katkıları
- Kureyşli müşriklerin Müslümanlara uyguladığı baskılar
- Peygamberimizin Taif yolculuğunun sebep ve sonuçları
- İsra ve Miraç Olayı’nın, Peygamberimiz ve Müslümanlar açısından önemi
- Akabe Biatleri’nin Yesrib’de İslam’ın yayılışı açısından önemi
- Yesrib’e hicretin sebepleri ve önemi
- Peygamberimizin Kuba’daki faaliyetleri
- Hicretin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel sonuçları

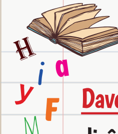
HAZIRLIK SORULARI

1. Doğru yolu bulmak için bir rehbere ihtiyaç duyulmasının sebepleri sizce nelerdir?
2. İnsanın yanlış davranışlarında ısrarcı olmasının sebepleri neler olabilir?
3. İnsan hangi durumlarda vatanını terk etmeye mecbur kalır?
4. İnançları nedeniyle baskı gören insanların tepkileri neler olabilir?
5. Miraç Kandili hakkında neler biliyorsunuz?

1. Risalet ve Peygamberimiz

Allah(c.c.) insanları ve cinleri sadece kendisine kulluk etmeleri için yaratmıştır. İnsanların arasından da onlara emirlerini bildirmek ve emirlerin uygulanmasını sağlamak üzere elçiler göndermiştir. Allah(c.c.) ile kulları arasındaki elçilik görevine **risalet,** risalet görevi verilen bu elçilere de resul, nebi ya da peygamber denilmektedir.[1] Kur'an-ı Kerim'de her topluma bir peygamber gönderildiği zikredilmektedir. İlk peygamber Hz. Âdem ile son peygamber Hz. Muhammed(s.a.v.) arasında çok sayıda elçiler gönderilmiştir. Ancak bu peygamberlerin tamamının ismi Kur'an-ı Kerim'de geçmemektedir.[2]

Peygamberler, içinde bulundukları toplumun en mümtaz kişilikleridir. Bunun en güzel örneği kendisine risalet görevi verilmeden önce de el-emin sıfatıyla anılan Peygamber Efendimizdir. Peygamberler kendilerine indirilen vahyi, emir ve yasakları insanlara duyurmakla görevlidir. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e(s.a.v.) kadar bütün peygamberler insanları iyiliğe ve hakka çağırmışlar, kötülüklerle de sabırla mücadele etmişlerdir. Risalet görevlerini ifa ederken yaşantılarıyla tüm insanlığa örnek olmuşlardır.

KELİME DAĞARCIĞI

Davet: İslam dinini yayma ve Müslümanları dinî görevlerini yerine getirmeye çağırma.

Nübüvvet / Risalet: Allah(c.c.) ile insanlar arasında dünya ve ahiretle ilgili ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla yapılan elçilik görevi.

Tebliğ: Allah'ın(c.c.) kendi katından göndermiş olduğu ilahî emirleri inkârcılara duyurma, inkâra düştükleri hususlarda onları ikna etmeye veya inanç alanıyla ilgili şüpheleri varsa şüphelerini gidermeye çalışma; İslam'ı inkârcılara anlatma.

Vahiy: Allah'ın(c.c.) dilediği emir, hüküm ve bilgileri peygamberine bildirmesi.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 57, 287, 354, 376.)

Fetret: Hz. Peygamber'e inen ilk vahiyden sonra vahyin bir süre kesilmesi.

(bk. www.islamansiklopedisi.org.tr)

1.1. İlk Vahiy

Peygamberimiz(s.a.v.) ilahî hitaba muhatap olmanın zorluğu sebebiyle risalet öncesinde bir bakıma vahye hazırlık süreci yaşamıştır. Otuzlu yaşlarının sonlarına doğru kalabalıklardan uzaklaşarak tefekküre dalmış, şehre uzak ve yüksek bir yer olan Hira Dağı'ndaki mağaraya sıklıkla gider olmuştu. Bu süreçte hanımı Hz. Hatice, devamlı surette onu teselli edip güzel sözler söyleyerek yüreklendirmiştir.

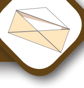
Hz. Peygamber'e ilk vahiy 610 yılı Ramazan ayının yirmi yedinci gecesinde, Hira'da bulunduğu sırada geldi. Allah'ın(c.c.) emriyle gelen Cebrail(a.s.) Alak suresinin **"Oku!"** emriyle başlayan ilk ayetlerini getirdi.

Görsel 3.1
İlk vahyin indiği Hira Mağarası'nın girişi

1 bk. Yusuf Şevki Yavuz, "Nübüvvet", DİA, C 33, s. 279-280.
2 bk. Yûnus suresi, 47. ayet; Mü'minûn suresi, 44. ayet.

SAHABE ANLATIYOR

Hz. Âişe vahyin nasıl başladığını şöyle nakleder:

"Allah Resulü'ne gelen vahiy sâdık rüyalarla başladı. Sabah olduğunda gördüğü rüya aynen gerçekleşti. Sonra yalnızlık sevdirildi. Hz. Peygamber o günlerde sık sık Hira'ya gider, günlerce kalıp tefekkür ederdi. Uzun süre kalacağı için giderken yanına yiyecek alırdı. Yiyeceği bitince Hatice'ye gider, yiyecek alıp geri dönerdi. Bu durum Hira'da vahiy gelinceye kadar devam etti…"

(Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 3.)

Görsel 3.2
Alak suresi, 1-5. ayetler
(Hat: Aydın Köse)

Korku ve endişe içerisinde Hira'dan evine dönen Peygamberimiz(s.a.v.), olanları Hz. Hatice'ye anlattı. Kendisini dikkatle dinleyen eşi, yaşadıklarını Hıristiyan bir âlim olan Varaka b. Nevfel'e anlatmasını istedi. Gördüğünün bütün peygamberlere vahyi getiren Cebrail(a.s.) olduğunu söyleyen Varaka, Hz. Muhammed'i(s.a.v.) peygamberlikle müjdeledi. Ardından da önceki peygamberlerin başına gelenlerin onun da başına gelebileceği hususunda kendisini uyardı.[3]

Okuma Vakti

İlk vahyi Hz. Peygamber şöyle anlatmaktadır:

"O gece Cebrail bana gelerek 'Oku! (İkra)' dedi. Ben okuma bilmediğimi söyledim. Bunun üzerine melek beni aldı, takatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra beni bırakıp tekrar 'Oku!' dedi. Ben yine 'Okuma bilmem.' deyince tekrar son noktaya kadar sıktı ve 'Oku!' dedi. Ben 'Ne okuyayım?' diye karşılık verince melek beni üçüncü defa takatim kesilinceye kadar sıktı ve bıraktıktan sonra şu ayetleri okudu: 'Yaratan Rabb'inin adıyla oku. O, insanı bir embriyodan yarattı. Oku! Rabb'in sonsuz kerem sahibidir. O Rab ki kalemle yazmayı öğretti. İnsana bilmediklerini de O öğretti.' (Alak suresi, 1-5. ayetler.)

Korku ve endişeden titriyordum. Bana bir hâller olduğunu, aklımı yitirdiğimi sandım. Eve gittiğimde korku ve heyecanla 'Beni örtün, beni örtün.' diyebildim."

(Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 3.)

3 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 164-166.

1.2. Gizli ve Açık Davet

Hz. Muhammed(s.a.v.) ilk vahyin ardından Cebrail(a.s.) ile tekrar karşılaşma ümidiyle Hira'ya gitmeye başladı. Ancak bir süre vahiy gelmedi. Vahyin kesintiye uğradığı bu döneme "Fetretü'l-Vahiy" denir. Bu süreçte Rabb'inin kendisini bıraktığı[4] endişesine kapılan Peygamberimiz(s.a.v.) çok üzüldü ve Mekke'de duramaz oldu. Hira'ya sık sık giderek tefekkür etti. Bir gün Hira'dan dönerken Cebrail(a.s.) ile karşılaştı. Onu asli suretinde görünce korku ve heyecan içinde evine döndü. Daha sonra **"Ey elbisesine bürünen (Peygamber)! Kalk ve uyar! Sadece Rabb'ini büyük tanı. Nefsini arındır. Kötü şeyleri terk et."**[5] ayetleriyle vahiy yeniden başladı.[6]

Allah'ın(c.c.) mesajlarını tebliğ ve davetle görevlendirilen Peygamberimiz(s.a.v.), ilk olarak eşini İslam'a davet etti. Süreci yakından takip eden Hz. Hatice hemen Müslüman oldu. Peygamberimize(s.a.v.) namaz kılması emredilince Cebrail(a.s.) ona abdest almayı ve namaz kılmayı öğretti.[7]

Allah Resulü(s.a.v.) vahyin ilk yıllarında İslam'a daveti en yakınında bulunan akraba ve arkadaşlarına gizli olarak yapıyordu. Ancak imkân bulduğunda Kâbe'de namaz kılan Peygamberimiz(s.a.v.), ayetleri sesli okuyarak Kâbe'nin etrafında sohbet edenlere duyurup tebliğ ederdi. Yaşananları ilk başlarda şaşkınlıkla izleyen Mekke liderleri zamanla bu durumdan rahatsız oldular. Bu sebeple halk üzerinde büyük bir baskı kurarak insanların Hz. Muhammed(s.a.v.) ile görüşmesini engellemeye çalıştılar.[8]

FİKRİNİ SÖYLE!

"(Resulüm!) Sen, Rabb'inin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!.."

(Nahl suresi, 125. ayet.)

Yukarıdaki ayetten yola çıkarak İslam'ın davet metodunu yorumlayınız.

Gizli davet döneminde tedbiri elden bırakmayan Peygamber Efendimiz yalnızca güvendiği kişileri ve yakın çevresini İslam'a davet etti. Bu kişilerin neredeyse tamamı Müslüman olmuştu. Mekke müşrikleri bu durumdan rahatsız olup müdahale ettiğinde Peygamberimiz(s.a.v.) gerginliğin azalması için en yakın arkadaşı Hz. Ebu Bekir ile şehirden ayrılıp Hira'ya giderdi. Çobanlık yapan Abdullah b. Mesud ve Bilâl-i Habeşî bu sırada Hz. Peygamber ile tanışıp İslam ile şereflendi.[9] Üç yılı aşkın bu gizli davet sürecinde gelen emirler çoğunlukla Allah'ın(c.c.) birliği, yoksul ve yetimi kollama ve namaz ibadetiyle ilgiliydi.

4 bk. Duhâ suresi, 3-8. ayetler.
5 Müddessir suresi, 1-5. ayetler.
6 Müslim, İmân, 255-258.
7 bk. Müzzemmil suresi, 1-3. ayetler; İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 259-261.
8 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 124-126.
9 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 266-279.

Gizli davet sürecinde ilk Müslümanlardan Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın Safâ Tepesi'nin yakınındaki evi İslam'ın ilk davet ve eğitim merkeziydi. **Dârülerkam** olarak adlandırılan bu evin Kâbe'nin hareminin içinde olması, Mekkelilerin yanı sıra özellikle hac için dışarıdan gelenlerle de dikkat çekmeden görüşme kolaylığı sağlıyordu. Allah Resulü(s.a.v.) burada sahabileriyle buluşur, onlara inen ayetleri öğretirdi. Birlikte namaz kılar, sohbet ederlerdi. İslam devletinin çekirdek kadrosu burada yetişti. Mus'ab b. Umeyr ve Hz. Ömer gibi birçok sahabi Dârülerkam'da Müslüman oldu. Peygamber Efendimiz, Hz. Ömer'in risaletin altıncı yılında Müslüman olmasına kadar tebliğ faaliyetlerini bu evde sürdürdü.[10]

Görsel 3.3
Dârülerkam (temsilî)

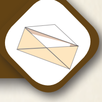
Hz. Peygamber'in Dârülerkam'da tebliğe başlaması ilk Müslümanların İslam'ı kabul tarihlerine bir esas teşkil etmiş, sahabilerin Müslüman oluşları Dârülerkam'dan önce veya Dârülerkam'dan sonra şeklinde tarihlendirilmiştir.

(M. Âsım Köksal, "Dârülerkam", DİA, C 8, s. 521.)

Gizli davet süreci **"Sana emrolunanı açıkça söyle ve ortak koşanlardan yüz çevir!"**[11] ayetinin nazil olmasıyla yerini açık davet sürecine bıraktı. Peygamberimiz(s.a.v.) **"(Önce) en yakın akrabanı uyar..."**[12] ayeti gereğince Abdülmuttaliboğullarını İslam'a davet etmek için bir yemek verdi. Ancak amcası Ebu Leheb ilk gün onun konuşmasına fırsat vermedi. Peygamberimiz(s.a.v.) yılmadı, akrabalarını tekrar davet etti. Bu kez amcasından önce davranarak konuşmaya başladı. "*Ben size ve bütün insanlara gönderilen bir peygamberim. Allah'a yemin ederim ki uykuya dalar gibi ölecek, uyandığınız gibi de diriltilecek, yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz; iyilikleriniz ödüllendirilecek, kötülüklerinizden dolayı cezalandırılacaksınız…*" dedi. Ardından akrabalarını İslam'a davet etti. Lakin hiçbiri onun bu çağrısına uymadı. Amcası Ebu Talib ve halası Safiye, İslam davetini kabul etmemekle birlikte Peygamberimize(s.a.v.) destek olacaklarını söylediler.[13]

---
10 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 3, s. 224.
11 Hicr suresi, 94. ayet.
12 Şuarâ suresi, 214. ayet.
13 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 1, s. 434.

SAHABE ANLATIYOR

Abdullah b. Abbas şöyle anlatır:

“Resulullah(s.a.v.) davetini duyurmak maksadıyla Safâ Tepesi’ne çıkıp müşriklere seslendi. Müşrikler:

— Bu seslenen kimdir? dediler. Görenler:

— Muhammed! diye cevap verdiler. Bunun üzerine onun yanına toplandılar. Resulullah(s.a.v.):

— Ey Fihroğulları! Ey Adiyyoğulları! Ey Abdimenafoğulları! Ey Abdülmuttalipoğulları! diye bütün Kureyş soylarını çağırmaya başladı. Hemen yanına toplandılar. Resulullah(s.a.v.) onlara:

— Size şu vadide birtakım düşman süvarileri üzerinize baskın yapmak istiyorlar diye haber versem bana inanır mısınız? dedi. Müşrikler:

— Evet inanırız. Senin doğru sözlü olduğunu biliyoruz, dediler. Hz. Peygamber:

— O hâlde ben şimdi size önünüzde şiddetli bir azap günü bulunduğunu, Allah’a inanmayanların o çetin azaba uğrayacaklarını haber veriyorum. Ben sizi o çetin azaptan sakındırmak için gönderildim, buyurdular.

Bunun üzerine Ebu Leheb:

— Yazık sana! Bizleri bu konuşma için mi topladın? dedi. Tebbet suresi onun bu sözleri hakkında nazil oldu.”

(Müslim, İmân, 355.)

Allah Resulü(s.a.v.) Safâ Tepesi’nde Mekkelileri açıkça İslam’a davet ettikten sonra büyük bir tepkiyle karşılaştı. Hz. Peygamber, bu tepkiler sürerken Mekke dışından gelenlere İslam’ı anlatabilmek için Zülmecâz, Mecenne ve Ukâz panayırlarına gitti. Çadırları tek tek dolaşarak sabırla insanları İslam’a davet etti ve onları Allah’ın(c.c.) birliğine iman etmeye çağırdı. Bu girişimlerden çoğu zaman eli boş dönen Allah Resulü(s.a.v.) herhangi bir umutsuzluğa kapılmadan inandığı yolda risalet görevini yılmadan sürdürdü. Açık davet, Mekke müşriklerinin tüm engellemelerine rağmen Medine’ye hicret edilinceye kadar devam etti.[14]

Görsel 3.4
Panayırlarda İslam daha geniş kitlelere duyuruldu.

14 İbn Sa’d, et-Tabakât, C 1, s. 184.

KELİME DAĞARCIĞI

Aşere-i Mübeşşere: Peygamber Efendimiz tarafından cennetle müjdelenen on sahabiye (Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Ebu Ubeyde b. Cerrah, Sa'd b. Ebi Vakkas, Abdurrahman b. Avf, Zübeyr b. Avvam, Talha b. Ubeydullah, Said b. Zeyd) verilen isimdir.

Sahabi: Hz. Peygamber zamanında yaşamış, Müslüman olarak Hz. Muhammed'i(s.a.v.) görmüş ve Müslüman olarak ölmüş kimseye denilmektedir.

Sahabe / Ashâb: Sahabi kelimesinin çoğulu olarak kullanılır.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 26, 318-319.)

1.3. İlk Müslümanlar

İslam davetini kabul eden ilk kişi Hz. Hatice'dir. Hz. Hatice sadece iman etmekle kalmamış aynı zamanda eşine bu zorlu süreçte maddi manevi destek olmuştur. Hz. Hatice'nin davetiyle kızları da iman etti. Allah Resulü'nü(s.a.v.) eşiyle namaz kılarken gören çocuk yaştaki Hz. Ali, Peygamberimiz tarafından İslam'a davet edildiğinde iman ederek ilk Müslümanlar kervanına katıldı. Onları Peygamberimizin(s.a.v.) kölelikten azat ettiği Zeyd b. Hârise izledi.[15]

Hz. Peygamber'in gençlik döneminden itibaren en yakın arkadaşı Hz. Ebu Bekir, davetin yapıldığı ilk günlerde Mekke dışındaydı. Döndüğünde tereddüt etmeden Müslüman olan Hz. Ebu Bekir, Hz. Peygamber'in ailesi dışından İslam'ı kabul edenlerin ilkiydi. Dürüst ve kazancı yerinde bir tüccar olan Hz. Ebu Bekir, İslam'ı kabul ettiği için işkenceye maruz kalan köle ve cariyeleri satın alarak özgürlüklerine kavuşturdu. Bunun yanında Hz. Osman, Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvam, Sa'd b. Ebi Vakkas, Abdurrahman b. Avf ve Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın İslam'la şereflenmelerine de vesile oldu.

Mus'ab b. Umeyr, Ammâr b. Yâsir ve Suheyb b. Sinân Dârülerkam'da İslam ile şereflenen ilk Müslümanlardandır. Zengin bir ailenin çocuğu olan Mus'ab'ın Müslüman olduğunu öğrenen annesi, onu bütün imkânlarını elinden almakla tehdit etti. Allah(c.c.) için sahip olduğu imkânlardan vazgeçen Mus'ab(r.a.), ailesi tarafından bir süre hapsedildi. Büyük sıkıntılar çeken sahabi, daha sonra Medinelilere İslam'ı anlatmak üzere görevlendirildi. Bu nedenle de İslam'ın ilk öğretmeni olarak anılmıştır.[16]

FİKRİNİ SÖYLE!

Ammâr b. Yâsir, Müslüman oluşunu şu şekilde anlatır: "Allah Resulü, Erkam'ın evindeyken Suheyb b. Sinân ile o evin kapısında karşılaştım. Ona 'Niçin geldin, ne yapmak istiyorsun?' dedim. O da bana aynı soruyu sordu. Ben 'Muhammed'in yanına gidip onun sözünü dinlemek istiyorum.' deyince o, 'Ben de öyle yapmak istiyorum.' dedi. Birlikte onun huzuruna girdik. Hz. Peygamber bize İslam'ı anlattı ve Müslüman olduk. Akşam olunca da gizlice oradan ayrıldık."

(Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 179.)

Yukarıdaki metne bakarak ilk Müslümanlar için Dârülerkam'ın önemini yorumlayınız.

15 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 124-125.
16 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 257-279.

Gizli davet döneminde Peygamberimizle(s.a.v.) görüşüp Müslüman olan Abdullah b. Mesud, ondan öğrendiği ayetleri ezberlemesi ve açıktan okuması ile öne çıkmıştı. İslam tarihinde ilk müezzin olarak bilinen Bilal-i Habeşî ise davetin ilk günlerinde Müslüman olmuş bir köleydi. Hz. Ömer'in kız kardeşi Fâtıma bnt. Hattâb ile eşi Said b. Zeyd, Ebu Seleme ve eşi Ümmü Seleme, Hz. Âişe ile kız kardeşi Esma bnt. Ebi Bekir, Hz. Cafer ve eşi Esma bnt. Umeys de ilk Müslümanlardandı.[17]

HAYDİ YAZALIM!

İslam'ın ilk yıllarında çekilen sıkıntıları göz önüne alarak bugün bize düşen sorumluluğu anlatan bir kompozisyon yazınız.

2. Mekke'de İslam Davetine Tepkiler

Mekke'nin ileri gelenleri İslam davetine karşı alay ile başlayan tepkilerini putları yeren ayetlerin nazil olması üzerine şiddete dönüştürdüler. Özellikle Yâsir ailesi gibi korumasız Müslümanlara dinlerinden dönmeleri için öldüresiye işkence ettiler. Hatta bu işkenceler neticesinde Hz. Sümeyye ve kocası Hz. Yasir şehit oldu.[18] Dininden dönmesi için ağır işkencelere maruz kalan bir sahabi de Bilal-i Habeşî idi. O inkâra zorlandıkça "Ehad! Ehad! (Allah birdir! Allah birdir!)" diye tevhid inancını haykırarak müşriklere direndi. Kâbe avlusunda açıktan Kur'an okuyan Abdullah b. Mesud, bunu hazmedemeyen müşriklerin saldırısına uğradı.[19]

Okuma Vakti

"Hz. Muhammed'i(s.a.v.) himaye eden Ebu Talib'e giden müşrikler: 'Ey Ebu Talib! Yeğeninin atalarımıza sövmesine, ilahlarımızı ayıplamasına artık tahammülümüz kalmadı. Bu sebeple ya onu yaptığı işten alıkoyarsın ya da sizinle savaşırız.' dediler. Kavminin bu söyledikleri karşısında Ebu Talib, yeğenini çağırttı. Mekkelilerin söylediklerini aktardıktan sonra ona şöyle dedi: 'Ey Kardeşimin oğlu! Bana ve kendine merhamet et. Bana taşıyamayacağım bir yük yükleme.' Amcasının sözlerinden sonra onun kendisini himaye etmekten vazgeçtiğini zanneden Hz. Peygamber, 'Ey Amcacığım! Vallahi şayet onlar bu işi terk etmem için güneşi sağ elime ayı da sol elime verseler ben yine de bu davadan vazgeçmem. Allah İslam'ı galip kılıncaya veya ben bu uğurda helak oluncaya kadar onu bırakmam.' dedi. Amcası onun kararlılık dolu bu sözleri neticesinde 'Git ve istediğini söyle. Ben seni asla yalnız bırakmayacağım.' diyerek yeğenine desteğini sürdürdü."

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 284-285.)

17 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 209-210.
18 bk. Enbiyâ suresi, 98-99. ayetler; Ankebût suresi, 17. ayet; Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 181-182.
19 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 287.

Müşriklerin ileri gelenleri Peygamber Efendimizi himaye eden amcası Ebu Talib'e giderek ataları ve dinleri ile ilgili söylenen sözlerden duydukları rahatsızlığı dile getirdiler. Onların şikâyetlerini dinleyen Ebu Talib, yine de yeğenine verdiği destekten vazgeçmedi. Bu hususta defalarca görüşmelerine rağmen sonuç alamayan müşrikler tutumlarını daha da sertleştirdiler.[20]

BİLGİ DURAĞI

Müşriklerin ileri gelenlerinden Âs b. Vâil, Hz. Peygamber'in erkek çocuklarının küçük yaşta vefat etmesi sebebiyle Allah Resulü'ne(s.a.v.) "soyu kesik" anlamına gelen "ebter" kelimesini yakıştırarak alay etmiştir. Bunun üzerine inen "(Resulüm) kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik. Şimdi sen Rabb'ine kulluk et ve kurban kes. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir." (Kevser suresi, 1-3. ayetler.) ayetleri ile Âs b. Vâil'e ilahî cevap verilmiştir.

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 34.)

Zaman zaman Ebu Cehil, Utbe b. Rebîa, Ümeyye b. Halef gibi Kureyş'in ileri gelenleri Peygamberimizle(s.a.v.) tartışarak risaleti inkâr için mücadele ederlerdi. Hz. Peygamber'i halkın nazarında zor durumda bırakmak ve etkisiz hâle getirmek için ondan sürekli mucize göstermesini isterlerdi. Bunun Allah'ın(c.c.) takdirinde olduğunu ifade eden Allah Resulü(s.a.v.), kendisinin ancak tebliğle görevli olduğunu söyler ve onlarla tartışmaya girmezdi.[21]

Görsel 3.5
En büyük mucize: Kur'an-ı Kerim

Müşrikler; Kur'an'ın eşsiz mucizeliğini halktan gizlemek ve Peygamberimizin(s.a.v.) örnek şahsiyetini zedelemek için ona kâhin, şair, mecnun gibi iftiralar attılar. Kendilerinin de inanmadığı bu iftiralar onların ne kadar çaresiz olduğunu gösteriyordu. Hac mevsimi gelince Dârünnedve'de toplanan Mekke ileri gelenleri uzun tartışmalar neticesinde Hz. Muhammed'e(s.a.v.) sihirbaz demeye karar verdiler. İslam davetini etkisiz kılmak için de bu kararı etrafa yaydılar.[22]

Alay, iftira ve baskıyla İslam davetini durduramayan müşrikler, Hz. Peygamber'e reddedemeyeceğini düşündükleri teklifler

20 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 171-172.
21 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 142-144.
22 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 288-290.

sunmaya karar verdiler. Bu amaçla Utbe b. Rebîa, Peygamberimize(s.a.v.) "Ey Muhammed! Eğer sen bütün bunları şan ve şeref elde etmek için yapıyorsan seni başımıza kral yapalım. Mal mülk elde etmek içinse seni en zenginimiz yapalım. Sana bir cin musallat olmuşsa tedavi ettirelim." diyerek tekliflerini iletti. Hz. Peygamber'in teklifi kesin bir şekilde reddeden cevabını arkadaşlarına anlatan Utbe b. Rebîa, "Vallahi onun söyledikleri ne şiirdir ne de kehanet. Ey Kureyş beni dinleyin ve onunla yaptığı şey arasına girmeyin! Eğer Arap ona galip gelirse sizler başkası vasıtasıyla ondan kurtulmuş olursunuz. Yok eğer o Kureyş adına Arap'a üstün gelirse onun şerefi sizin şerefiniz olur." sözleriyle Hz. Muhammed(s.a.v.) hakkındaki düşüncelerini paylaştı. Fakat müşrikler onun büyülenmiş olduğunu söyleyerek sözlerine kulak vermediler.[23]

FİKRİNİ SÖYLE!

Abdullah b. Ebi Ümeyye Hz. Peygamber'e hitaben "Allah'a yemin ederim ki göğe merdiven kurup oradan sana şahitlik edecek dört melek getirmedikçe sana asla inanmam. Bunu yapsan bile yine de sana iman edeceğimi zannetmiyorum." demiştir.

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 318.)

Yukarıdaki metinden hareketle müşriklerin davet karşısındaki tutumunu yorumlayınız.

Teklifleri kabul edilmeyen Mekke liderleri, bu kez uzlaşma yolunu denediler. Peygamberimize(s.a.v.) "Ey Muhammed! Gel bir yıl biz senin ibadet ettiğin tanrıya tapalım, bir yıl sen bizim taptığımız tanrıya ibadet et. İbadette seninle ortak olalım. Eğer senin ibadet ettiğin ilah hayırlı ise biz nasibimizi almış oluruz. Eğer bizim taptığımız hayırlı ise sen nasibini almış olursun." dediler.[24] Bunun üzerine nazil olan Kâfirûn suresi müşriklerin bu teklifine işaret etmektedir.

ENİNE BOYUNA

"(Ey Muhammed!) De ki: Ey kâfirler! Ben sizin taptıklarınıza tapmam. Benim ibadet ettiğime de sizler ibadet etmezsiniz. Ben de sizin taptığınıza tapacak değilim. Benim kul olduğuma da siz kulluk etmeyeceksiniz. Sizin dininiz size, benim dinim banadır."

(Kâfirûn suresi, 1-6. ayetler.)

Kâfirûn suresini müşriklerin davete tepkileri ve vahyin verdiği cevap bağlamında değerlendiriniz.

23 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 171.
24 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 388.

2.1. Mekke'de İslam'ı Kabul Edenlerin Genel Özellikleri

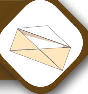
Allah Resulü(s.a.v.) en yakınından başlayarak kadın erkek, zengin fakir, genç ihtiyar, hür köle ayrımı yapmadan bütün insanları İslam'a davet etti. Peygamberimizin(s.a.v.) davette dikkat ettiği husus doğru zamanda, doğru insana ulaşmaktı. Bu nedenle gizli davet sürecinde yakından tanıdığı ve güvendiği kişileri İslam'a davet etmeye çalıştı. Onun bu davetine daha çok gençler olumlu cevap verdi. Neredeyse kırk yaşın üstünde Müslüman yok gibiydi. Hz. Ali ve Talha b. Ubeydullah gibi henüz on beş yaşına gelmeden Müslüman olan çok sahabi bulunuyordu. İlk Müslümanlar arasında Halid b. Said, Mus'ab b. Umeyr, Utbe b. Rebîa gibi Kureyş'in önde gelen zengin ailelerinin çocukları da vardı. İslam'ın ilk şehitlerinden olan Yâsir ve Sümeyye Hanım ise genç Müslümanlardan Ammâr'ın anne babasıydı.

Görsel 3.6
İslam, ilk günden itibaren toplumun değişik kesimlerini kucaklamıştır. (temsilî)

Bilâl-i Habeşî, Habbab b. Eret gibi kölelerle Ammâr b. Yâsir ve ailesi gibi himayesiz kimselerin yanı sıra Mekke liderlerinden Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe gibi soylu kimseler de ilk Müslümanlar arasında yer almıştı. Ayrıca Hz. Ebu Bekir ve Hz. Osman gibi zengin olanlar ile Talha b. Ubeydullah ve Zübeyr b. Avvam gibi ticaretle uğraşan gençler de vardı.[25]

SAHABE ANLATIYOR

Müşrik ileri gelenlerinden Âs b. Vâil'den yaptığı işe karşılık alacağı olan demirci Habbab b. Eret ücretini almak için onun yanına gittiğinde Âs b. Vâil ona "Muhammed'i inkâr etmedikçe sana olan borcumu asla ödemeyeceğim." dedi. Bunun üzerine Habbab(r.a.), "Sen ölüp diriltilmedikçe ben de asla Muhammed'i inkâr etmeyeceğim." şeklinde cevap verdi. Duyduklarından öfkelenen Âs b. Vâil, 'O hâlde kıyamet günü gel. O gün benim malım da olacak evladım da. Sana olan borcumu o gün öderim." diyerek onunla alay etti. Bunun üzerine şu ayet-i kerimeler nazil oldu: "(Resulüm!) Ayetlerimizi inkâr eden ve 'Muhakkak surette bana mal ve evlat verilecek.' diyen adamı gördün mü? O, gaybı mı bildi, yoksa Allah'ın katından bir söz mü aldı? Kesinlikle hayır! Biz onun söylediğini yazacağız ve azabını uzattıkça uzatacağız. Onun dediğine biz vâris oluruz (malı ve evladı bize kalır), kendisi de bize yapayalnız gelir." (Meryem suresi, 77-80. ayetler.)

(Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 201.)

25 W. Montgomery Watt, Hz. Muhammed Mekke'de, s. 88-96.

Toplumun hangi kesiminden olursa olsun ilk Müslümanların genel özelliği; doğru, güvenilir, sabırlı, fedakâr, sır saklayan, yüksek karakterli, güzel ahlaklı insanlar olmaları ve cahiliyenin kötülüklerinden sakınmalarıydı.[26] *"İnsanların Cahiliye Devri'nde hayırlı olanları, İslam Devri'nde de hayırlıdır."*[27] hadisi bu durumu özetlemektedir.

Hz. Ebu Bekir; doğruluğu, dürüstlüğü ve iyilikseverliği ile meşhurdu. Hz. Osman, su gibi içki içilen bir toplumda alkolden uzak durmasıyla; Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in yanı sıra Hz. Ali, Sa'd b. Ebi Vakkas gibi gençler ise cesaret ve atılganlıklarıyla tanınırdı. Hz. Hatice, Hz. Osman, Talha b. Ubeydullah gibi pek çok sahabi cömertliği ile meşhurdu. Güçlü bir imana sahip olan ilk Müslümanlar İslam davetinde Hz. Peygamber'in en büyük destekçisi ve yardımcısı olmuşlardı.[28]

2.2. Müşriklerin İslam Davetine Karşı Çıkma Sebepleri

Atalarının yaşantısını zamanla gelenek hâline getiren Mekkeliler, düzenlerini bunun üzerine kurmuşlardı. Geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olup atalarına büyük saygı gösterdiklerinden Hz. Peygamber'in putperestliği reddeden davetini büyük bir tehdit olarak algıladılar. Kur'an'ın ifadesiyle **"… Babalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol) bize yeter…"**[29] diyerek İslam'a karşı çıktılar. Müşriklerin İslam'ı kabullerinin önündeki en büyük engel atalarından bilinçsizce devraldıkları dinleriydi. Kendi elleriyle yontarak yaptıkları ilahlarının tahta ve taş olmalarına bakmaksızın onlara ibadet eden müşrikler, putlarından kopamadılar. Atalarının inanç ve ibadetlerini eleştiren ayetlerin[30] nazil olmasıyla müşriklerin ileri gelenleri öfkeye kapılarak İslam'a karşı düşmanca bir tavır aldılar.

Okuma Vakti

"Ümeyye b. Ebi's-Salt, bir ahir zaman peygamberinin gönderileceğini biliyordu fakat o bu şerefin kendisine ait olacağı fikrinde idi. Hz. Muhammed(s.a.v.), İslam dininin hükümlerini halka duyurmaya başladığında Ümeyye, onun davasının asılsız olduğuna inandığından değil, belki kendisine rakip saydığından ona muhalefet ederek oğullarıyla birlikte Yemen'e gitti ve sonra Taif'e döndü. O, daima bir peygamberin lüzumundan bahsederdi. Buna rağmen Ümeyye, Hz. Peygambere dil uzatır, onu müteessir ederdi."

(Neşet Çağatay, İslam'dan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı, s. 154.)

26 bk. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed(s.a.v.) ve Evrensel Mesajı, s. 87.
27 Buhârî, Menâkıb, 1.
28 Mevlana Şiblî, Peygamberimizin Hayatı, s. 59-61.
29 Mâide suresi, 104. ayet.
30 bk. Yûnus suresi, 18. ayet; Furkân suresi, 55. ayet.

Müşriklerin iman etmemelerinin sebeplerinden bir diğeri de **"Biz seninle beraber doğru yola uyarsak yurdumuzdan atılırız, dediler…"**[31] ayetinde bildirildiği gibi siyasi ve ekonomik kaygılarıydı. Kâbe'nin kutsiyetinden dolayı hac ve umre ibadetinden maddi manevi büyük kazanç elde eden Mekkeliler, Müslüman olduklarında sosyal ve siyasi statü ile ekonomik gelirlerini kaybedeceklerinden endişe ediyorlardı. Mekke'deki liderlerin ve zengin tüccarların İslam'a düşmanlıkta en önde olması, şahsi çıkar ve menfaatlerin İslam'a karşı tavır almada önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Görsel 3.7
Müşrikler, İslam daveti aleyhine kararları Dârünnedve'de alırlardı. (temsilî)

O günkü cahiliye anlayışına göre lider olmak için büyük bir servete ve çok çocuğa sahip olmak gerekiyordu. Müşriklere göre bu özelliklere sahip olmayan Hz. Muhammed(s.a.v.) peygamber olamazdı. **"… Bu Kur'an iki şehirden bir büyük adama indirilse olmaz mıydı?"**[32] ayetinde ifade edildiği gibi peygamberliğin Mekkeli veya Taifli kabile reislerinin hakkı olduğu düşüncesiyle Hz. Peygamber'e inanmadılar.

Mekkeliler, İslam'ın bu dünyada yapılan her şeyin hesabının ahirette verileceğine dair inancından hoşnut değillerdi. Bu sebeple İslam'dan uzak durdular. Onlar içki, kumar ve fuhuş gibi kötü alışkanlıklarını terk etmek zorunda kalmak istemiyorlardı. Bu nedenle ayette belirtildiği üzere **"… Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helak eder…"**[33] düşüncesinden hareketle ahiret inancını reddettiler.

BİR AYET

يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ

"Ey kavmim! Şüphesiz bu dünya hayatı, geçici bir eğlencedir. Ama ahiret, gerçekten kalınacak yurttur."

(Mü'min suresi, 39. ayet.)

Mekke ileri gelenlerinin en fazla tepki gösterdiği husus ise İslam'a davette zengin fakir, hür köle, kadın erkek ayırımı yapılmamasıydı. Üstünlüğü nüfuz, güç ve zenginlik olarak gören bu insanların İslam'da üstünlüğün takva ile ölçülmesini,[34] İslam kardeşliğini anlaması çok zordu. Müşriklerin bu anlayışına Ebu Leheb ile Peygamberimiz(s.a.v.) arasında geçen

31 Kasas suresi, 57. ayet.
32 Zuhruf suresi, 31. ayet.
33 Câsiye suresi, 24. ayet.
34 bk. Hucurât suresi, 10, 13. ayetler.

konuşma güzel bir örnek teşkil etmektedir. Ebu Leheb bir gün Resulullah'a(s.a.v.) "Eğer dinini kabul edersem benim için ne var?" diye sordu. Hz. Peygamber, "Diğer iman edenlere ne varsa senin için de o var." buyurdu. Ebu Leheb, "Benim için bir ayrıcalık yok mu?" dedi. Peygamber Efendimiz, "Başka ne istiyorsun?" buyurdu. Ebu Leheb şöyle karşılık verdi: "Kahrolsun! Bu din beni başkaları ile eşit kılıyor."[35]

Önceki peygamberlerin kıssalarından etkilenerek zihinlerinde oluşturdukları yanlış peygamber algısı da Müşriklerin İslam'ı kabulünün önünde ciddi bir engel oldu. Kimi peygamberin insanüstü bir varlık olması gerektiğini söylüyor kimi ondan ölmüş atalarını diriltmesini, yerden hazineler çıkarıp gökten sular indirmesini bekliyordu. Onlar gibi yiyip içen, rızkı için çalışıp çabalayan birinin peygamber olamayacağını, isteklerini yerine getirmedikçe de iman etmeyeceklerini söylüyorlardı.[36] Peygamber Efendimiz onların bu isteklerine Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle **"… Ben size Allah'ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilemem. Size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyarım…"[37]** cevabını veriyordu.

Kabileler arasındaki rekabet ve kıskançlık da müşriklerin İslam davetine karşı çıkmalarında önemli bir rol oynamıştı. Zira asabiyet duygusu kabileler arası rekabeti hem besliyor hem de büyütüyordu. Ebu Cehil'in mensup olduğu Mahzumoğulları kabilesiyle Peygamberimizin(s.a.v.) kabilesi Hâşimoğulları arasında çok eskiye dayalı amansız bir rekabet vardı. Bu kadarı bile Ebu Cehil ve yakınlarının İslam düşmanı olmalarına yetti.[38] Bu durum kabile rekabetinin peygamberi inkârda oynadığı rolün ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

FİKRİNİ SÖYLE!

Ebu Cehil "Bizler uzun süredir Abdümenafoğulları ile şan ve şeref mücadelesi edip durduk. Onlar halka yemek yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar insanlara yardım ettiler, biz de ettik. Onlar diyet üstlendiler, biz de üstlendik. Derken burun buruna giden yarış atları konumuna geldik. Şimdi onlar 'Bizim içimizden kendisine vahiy gelen bir peygamber var.' diyorlar. Biz onun dengini nereden bulup çıkaracağız. Vallahi sırf bu sebeple bile ona hiçbir zaman iman etmeyeceğiz."

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 337-338.)

Yukarıdaki metinden hareketle asabiyet duygusunun İslam'a karşı çıkmadaki etkisini yorumlayınız.

35 Taberî, Câmiu'l-Beyân, C 24, s. 714-715.
36 İzzet Derveze, Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı, C 1, s. 380-381.
37 En'âm suresi, 50. ayet.
38 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 337.

Harita 3.1
Habeşistan'a hicret güzergâhı

3. Habeşistan'a Hicret

Mekke şehri, müşriklerin baskılarından dolayı Müslümanlar için güvenli olmaktan çıkmış; yapılan zulüm dayanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Durumdan rahatsız olup Müslümanların güvende olmasını arzu eden Peygamber Efendimiz, sahabilere *"Habeşistan'da zulme uğramaktan emin olabileceğiniz bir kral vardır. Allah bir çıkış yolu gösterinceye kadar oraya gitseniz."* diye teklifte bulundu. Peygamberimizin(s.a.v.) tavsiyesine uyan on bir erkek ve dört kadın 615 yılında gizlice Mekke'den ayrıldı. Hz. Osman ve Hz. Peygamber'in kızı Hz. Rukıyye'nin de içinde bulunduğu grup zorlu bir yolculuktan sonra deniz yoluyla Habeşistan'a ulaştılar.[39] Böylece İslam'da ilk **hicret** Habeşistan topraklarına yapılmış oldu.

Habeşistan Necaşisi sahabileri çok iyi karşılayıp ülkesinde yeni bir yaşam kurmaları hususunda onlara destek oldu. Bunun üzerine ertesi yıl Cafer b. Ebi Talib'in başkanlığında seksen iki erkek ve on sekiz kadından oluşan ikinci bir grup Habeşistan'a hicret etti.[40]

Müslümanların Habeşistan'da Kral Ashame'nin misafirleri olarak kabul görmesinden rahatsız olan müşrikler elçilerini değerli hediyelerle Habeşistan'a gönderdiler. Necaşi'nin huzuruna çıkan elçiler, Müslümanları dinlerini terk eden asiler olarak tanıtıp kendilerine iade edilmesini istediler. Ülkesine sığınan insanları dinlemeden karar vermeyeceğini söyleyen Kral, Müslümanların sözcüsünü saraya çağırdı. Müslümanlar adına söz alan Cafer b. Ebi Talib, huzurda bulunanlara etkileyici bir konuşma yaptı. Hz. Cafer'in Meryem suresinin ilk ayetlerini okuması üzerine gözyaşlarına hâkim olamayan Necaşi, bu ayetlerin Hz. İsa'ya gelenlerle aynı kaynaktan olduğunu söyleyerek Mekkelilerin iade talebini reddetti.[41]

Görsel 3.8
Habeşistan'da bir kilise

Habeşistan'a hicret neticesinde Müslümanlar orada dinlerini güven içerisinde rahatça yaşadılar. Bu sayede İslam'ın bölgede yayılmasının yolu açılmış oldu.[42]

39 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 172-173.
40 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 176-177.
41 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 356-362.
42 bk. Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 142-143.

FİKRİNİ SÖYLE!

“Ey hükümdar! Yüce Allah aramızdan birini seçip de onu kendisi için elçi olarak gönderene kadar biz cahillerdendik, putlara tapardık. Akrabalarımızı gözetmez, komşuluk haklarını tanımazdık. Güçlü olanlarımız zayıf olanlarımızı ezerdi. Daha sonra Allah bize aramızdan soyunu, doğruluğunu ve güvenilirliğini bildiğimiz bir peygamber gönderdi. O, bizi Allah Teâlâ’nın birliğini tanımaya ve O’na ibadet etmeye çağırdı. Putlara tapmaktan, Allah’a ortak koşmaktan bizi uzaklaştırdı. Doğru söylemeyi, emanete ve akrabalık bağına riayet etmeyi, komşularla güzel geçinmeyi, haramdan ve kan dökmekten sakınmayı emretti. Çirkin işlerden, yalandan, yetim malı yemekten, namuslu kadına iftira etmekten menetti. O, bize diğer insanlara kötülük yapmaktan çekinmeyi, sadece Allah’a ibadet etmeyi, sadaka vermeyi ve her çeşit iyi ve güzel ameller işlemeyi öğretti. Biz bunları yapmaya başlayınca insanlarımız bize düşman oldu ve işkence etti. Bu yüzden vatanımızı terk etmek zorunda kaldık. Bize zulmettikleri, kötülükte bulundukları ve bizimle dinimiz arasına girdiklerinden memleketinize gelerek sizi tercih ettik. Komşuluğunuzu istedik ve yanınızda bize zulmedilmeyeceğini ümit ettik.”

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 359-360.)

Cafer b. Ebi Talib’in Habeşistan Necaşisi’nin huzurunda yapmış olduğu konuşmadan yola çıkarak Müslümanların Habeşistan’a hicret etmelerinin sebeplerini açıklayınız.

4. Hz. Hamza(r.a.) ve Hz. Ömer’in(r.a.) Müslüman Oluşları

Allah Resulü’nün(s.a.v.) amcası Hz. Hamza, aynı zamanda onun süt kardeşiydi. Hz. Hamza avdan döndüğü bir gün âdeti olduğu üzere Kâbe’yi tavaf etmeğe geldiğinde Ebu Cehil’in Hz. Peygamber’e saldırıp hakaretler savurduğunu öğrendi. Asabiyet duygusu kabaran amca, yeğenine yapılan muameleye çok kızdı ve büyük bir öfkeyle Kâbe’nin yakınında oturan Ebu Cehil’in karşısına dikildi. Yayıyla Ebu Cehil’in başını yardı. Ardından da Ebu Cehil’e “Ben de onun dinindeyim. Gücün yetiyorsa ona yaptıklarını bana da yap!” diyerek Müslüman olduğunu haykırdı. Olanları hazmedemeyen Ebu Cehil’in yakınları Hz. Hamza’nın üzerine atılmak istediler. Ancak onun kızgınlıkla bu sözleri söylediğini düşünen Ebu Cehil, onu daha fazla kızdırmamak için yakınlarını engelledi.

Sakinleşip kendine gelince atalarının dininden ayrılmış olmak Hz. Hamza’ya zor geldi. Bir süre şüphelerle bocalayıp nefsiyle mücadele eden Hz. Hamza, Kâbe’ye giderek Allah’a(c.c.) sığınıp doğru yolu göstermesi için yalvardı. Duası kabul olup kalbinde şüphelerden eser kalmayınca Allah Resulü’nün(s.a.v.) yanına giderek Müslüman olduğunu söyledi. Hz. Hamza’nın İslam ile şereflenmesi, Peygamber Efendimizi ziyadesiyle memnun ettiği gibi Müslümanları güçlendirip bir nebze de olsa rahatlattı.[43]

43 İbn Abdilberr, el-İstîâb, C 1, s. 369-370.

FİKRİNİ SÖYLE!

“Ya Rabbi! Amr b. Hişâm (Ebu Cehil) ya da Ömer b. Hattâb’dan sana sevgili olan ile İslam’ı güçlendir.”

(Tirmizî, Menâkıb, 17.)

Hadisten hareketle Hz. Ömer’in Müslüman olmasının önemini açıklayınız.

Hz. Hamza’nın Müslüman olmasından kısa bir süre sonra İslam’ın amansız düşmanlarından Hz. Ömer de Müslüman olacaktı: Peygamber Efendimizi öldürmeye karar veren müşrikler, bunu kimin yapacağını sorunca Ömer b. Hattâb ben yaparım diyerek işi üstlendi ve kılıcını kuşanıp yola düştü. Yolda karşılaştığı Nuaym b. Abdullah’tan kardeşi ve eniştesinin de Müslüman olduğunu öğrenince öfkeyle kardeşinin evine yöneldi. Eniştesi Said b. Zeyd ile kardeşi Fâtıma Hanım o sırada Habbab b. Eret ile Tâhâ suresini okuyorlardı. Ömer’in geldiğini duyduklarında Kur’an sayfalarını gizleyip Habbab b. Eret’i sakladılar. İçeri girerek onlarla tartışan Ömer b. Hattâb daha sonra yaptığına pişman olunca ne okuduklarını öğrenmek istedi. Duydukları karşısında büyük bir hayranlıkla “Bu ne güzel ve ne değerli söz!” demekten kendini alamadı. Dinlediği ayetler gönlünde iman ateşini yakınca Ömer b. Hattâb Allah Resulü’nün(s.a.v.) huzuruna giderek Müslüman oldu. Onun iman etmesi Müslümanlara cesaret vermiş, sahabiler ilk defa Kâbe’de toplu olarak namaz kılmaya başlamışlardı.[44]

Şiir İklimi

Bir garip zaman oldu
Ortalık duman oldu
Bildikleri düşman oldu
Havuzlar umman oldu
Ömer Müslüman oldu

Sözü sözdü gerçekti;
Onu öldürecekti
Ömer kılıcı çekti
Göklerden ferman oldu
Ömer Müslüman oldu.
...

(Necip Fazıl Kısakürek, Esselâm, s. 68.)

44 İbn Hişâm, es-Sîre, C 1, s. 366-371.

5. Boykot Yılları

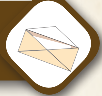
Görsel 3.9
Mekkeliler boykot kararı ile kapılarını Müslümanlara kapatmıştı.

Müşrikler tüm çabalarına rağmen Ebu Talib'i yeğenini himaye etmekten vazgeçiremeyince Hz. Muhammed'i(s.a.v.) öldürmek için fırsat kollamaya başladılar. Durumu fark eden Ebu Talib, buna izin vermeyeceğini söyleyip tedbir alınca Hâşimoğullarını dize getirmek için harekete geçtiler. Onları sosyal ve iktisadi baskı altına almak için boykot kararı aldılar. Yeminler ederek imzaladıkları karar metnini de Kâbe'ye astılar.

Müşriklerin 616 yılında başlattıkları boykot üç yıla yakın sürdü. Bu süre zarfında Hâşimoğulları ve Muttaliboğulları Müslümanlarla birlikte Ebu Talib'in mahallesinde açlık ve yokluk içinde zor günler yaşadılar. Müşrikler mahalleye yiyecek girişine izin vermedikleri gibi Müslümanların alışverişine de engel oldular. Ebu Talib ve Hz. Hatice'nin bütün mal varlığını bu uğurda harcaması, yakınlarının zaman zaman gizlice yaptığı yardımlar yeterli olmadı. Bu dönemde hasta ve zayıf düşenlerden ölenler oldu.[45]

SAHABE ANLATIYOR

Sa'd b. Ebi Vakkas boykot döneminde yaşadıklarını şöyle ifade etmiştir:

"Açlık çektiğim bir gece vakti dışarı çıktım. Ayağım bir şeye dokundu. Hemen onu ağzıma attım ve hâlâ onun ne olduğu hakkında bir fikrim yok."

(Süheylî, Ravdu'l-Ünf, C 3, s. 352.)

Boykot antlaşmasına razı olmayanlar yaşananlara daha fazla dayanamayarak Kâbe'ye gittiler. "Ey Mekkeliler! Biz istediğimizi yiyip içip giyinirken Hâşimoğulları açlıktan yok olsun öyle mi? Vallahi akrabalarımızla bağımızı koparan şu sayfayı yırtıncaya kadar durmayacağız." dediler. Hâşimoğullarının bulunduğu mahalleye giderek boykotu kırdılar. Böylece müşriklerin imzaladığı insanlık dışı anlaşmanın bağlayıcılığı kalmadı.[46]

Boykotun kalktığı yıl Ebu Talib ile Hz. Hatice kısa aralıklarla vefat ettiler. Çocukluğundan itibaren kendisini himaye eden, müşriklerden gelecek her türlü tehlikeye karşı onu koruyan Ebu Talib'in vefatı ile Rahmet Elçisi en büyük desteğini kaybetti. İslam daveti boyunca ilk günden itibaren maddi manevi desteğini eşinden eksik etmeyen Hz. Hatice'nin vefatı ise Allah Resulü'nün(s.a.v.) üzüntüsünü kat be kat arttırdı. Peygamber Efendimizin yaşadığı üzüntü sebebiyle Müslümanlar bu yıla "Hüzün Yılı" adını vermişlerdir.[47]

45 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 177-178.
46 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 14-16.
47 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 273.

HAYDİ YAZALIM!

Boykotun sebep ve sonuçlarını anlatan bir kompozisyon yazınız. Yazdıklarınızı sınıfta paylaşınız.

6. Taif Yolculuğu

Ebu Talib'in vefatıyla himayesiz kalan Allah Resulü(s.a.v.), müşriklerin fiilî saldırılarının hedefi hâline geldi. Bu sebeple yeni bir çevre arayışına yönelen Peygamberimiz(s.a.v.) aradığı bu desteği bulma ümidiyle peygamberliğin onuncu yılında Taif'e gitti.

Mekke'ye iki günlük mesafede bulunan Taif'te şehrin ileri gelenleriyle görüşen Allah Resulü(s.a.v.), onları Allah'ın(c.c.) birliğine iman etmeye çağırdı. Kendisini himayeleri altına alıp Mekkelilere karşı desteklemelerini istedi. Ancak Taifliler daveti kabul etmedikleri gibi "Allah senden başka peygamber olarak gönderecek kimse bulamadı mı?" gibi alaycı sözlerle Peygamber Efendimize hakaret ettiler. Hz. Peygamber onlardan bu görüşmeyi gizli tutmalarını rica ettiyse de Taifliler bunu dikkate almayıp derhal Kureyş'i durumdan haberdar ettiler. Bu da yetmezmiş gibi şehrin ayak takımına Rahmet Elçisini taşlattılar.[48]

FİKRİNİ SÖYLE!

Taif'ten beklediği desteği göremeyen Allah Resulü(s.a.v.) kederli ve çaresiz bir hâlde Mekke'ye doğru yola çıktığında Allah(c.c.) tarafından görevlendirilen melek kendisine şöyle seslenmişti: "Ey Muhammed, işte ben emrindeyim. İster misin şu iki yalçın dağı onların üstüne yıkayım?" Peygamber Efendimiz bu teklife "Hayır, ümit ediyorum ki Allah onların soyundan sadece Allah'a ibadet eden ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan bir nesil çıkartacaktır." diyerek duayla karşılık vermiştir.

(Buhârî, Bed'ü'l-Halk, 7.)

Taiflilerin olumsuz tavrına rağmen Hz. Peygamber'in göstermiş olduğu tutum onun hangi ahlaki özelliğini yansıtır? Yorumlayınız.

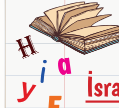
Allah Resulü(s.a.v.), yol arkadaşı Zeyd b. Hârise ile hüzünlü ve bitkin bir hâlde şehrin kenarında bir bahçeye sığındı. Bahçe sahipleri olan Utbe ve Şeybe adındaki iki kardeş, köleleri Addas ile Allah Resulü'ne(s.a.v.) bir tabak üzüm ikram ettiler. Peygamberimizin(s.a.v.) üzümü besmele çekerek yemeye başlaması Hıristiyan olan kölenin dikkatini çekti. Aralarında geçen sohbetin ardından Addas Müslüman oldu.[49]

48 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 180-181.
49 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 61-63.

7. İsra ve Miraç

Her peygamber gibi büyük imtihanlardan geçen Peygamberimizi(s.a.v.) boykot ve sonrasında yaşanan acı olaylar derinden sarsmıştı. Sıkıntıların iyice yoğunlaştığı o günlerde kalbini huzurla dolduran, ona güç veren olağanüstü bir olay yaşadı. Allah Teâlâ onu isra ve miraçla şereflendirerek teselli etti.

Peygamber Efendimiz; miraçta Rabb'inin huzuruna kabul edilmiş, kendisine cennet ve cehennem gösterilmiş, beş vakit namaz farz kılınmış, inananlara ilahî hediye mahiyetinde Bakara suresinin son iki ayeti vahyedilmiştir.[50]

KELİME DAĞARCIĞI

İsra: Hz. Peygamber'in, hicretten yaklaşık bir buçuk sene evvel Miraç Gecesi'nde Kâbe'den Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya Allah'ın(c.c.) izniyle götürülmesi.

Mescid-i Aksâ: Kudüs'te bulunan, Kâbe ve Mescid-i Nebi'den sonra Müslümanların en önemli üçüncü mescidi.

Miraç: Hz. Peygamber'in, Recep ayının 27. gecesinde, Mekke'den Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya götürülmesi ve oradan göğe yükseltilerek Allah'ın(c.c.) ayet ve olağanüstü nimetlerinin gösterilmesi.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 178, 233, 240.)

BİR AYET

"Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir. O; gerçekten işitendir, görendir."

(İsrâ suresi, 1. ayet.)

Resul-i Ekrem'e ilahî bir teselli mahiyetindeki miraç hadisesi, Hz. Peygamber'in getirdiği haberin doğruluğundan şüphe etmeyenlerin imanlarını kuvvetlendirirken bazı Müslümanların şüpheye düşmesine sebep olan bir imtihan olmuştur.[51]

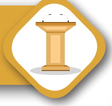
Görsel 3.10

Göğe açılan kapı: Mescid-i Aksâ

(Fotoğraf: Orhan Durgut)

50 Müslim, İman, 278-279.
51 Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 159.

KÜRSÜ SENİN!

Miraç Gecesi vahyedilen Bakara suresi 285 ve 286. ayetlerinin mealini sınıfta paylaşınız.

Şiir İklimi

MESCİD-İ AKSA

Mescid-i Aksa'yı gördüm düşümde
Bir çocuk gibiydi ve ağlıyordu.
Varıp eşiğine alnımı koydum
Sanki bir yeraltı nehri kaynıyordu.

Gözlerim yollarda, bekler dururum
'Nerde kardeşlerim.' diyordu bir ses.
İlk kıblesi benim ulu Nebimin
Unuttu mu bunu acaba herkes.

Şimdi kimsecikler varmaz yanıma
Resulden yoksunum, tek ve tenhayım.
Rüzgârlar silemez gözyaşlarımı
Çöllerde kayıp bir yetim vahayım.

Mescid-i Aksa'yı gördüm düşümde
Götür Müslüman'a selam diyordu.
Dayanamıyorum bu ayrılığa
Kucaklasın beni İslam diyordu.

(M. Akif İnan, Tenha Sözler, s. 25.)

8. Yeni Yurt Arayışı

Allah Resulü(s.a.v.), Taif'ten döndükten sonra bazı Arap kabilelerini İslam'a davet etti. Kureyş'e karşı destek arayan Resulullah(s.a.v.), Mekkelilerin yoğun baskılarıyla da mücadele etmek zorunda kalıyordu. Hz. Muhammed(s.a.v.) Mekke'ye gelen kabilelerle görüşmek istiyor ancak müşrikler ona bu fırsatı vermedikleri gibi Resulullah'ın(s.a.v.) aleyhinde propaganda yapıyorlardı.[52]

52 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 63-64.

BEYİN FIRTINASI

Hz. Peygamber'i yeni yurt arayışına götüren sebepler neler olabilir? Konuyla ilgili fikirler üreterek ortak bir sonuç çıkarınız.

8.1. Yesriblilerle İlk Temas

Asıl niyetleri Evs kabilesine karşı Kureyşlilerle ittifak kurmak olan Hazrec kabilesine mensup altı kişi, Mekke'ye geldiklerinde Akabe denilen mevkide Allah Resulü(s.a.v.) ile karşılaştılar. Hz. Peygamber tarafından kendilerine yapılan davete uyarak Müslüman oldular. Heyete başkanlık eden Esad b. Zürâre, kabilesine ve Evslilere bu dini anlatmak ve ertesi yıl aynı yerde tekrar buluşmak üzere Hz. Peygamber'e söz verdi. Hazrec ile Evs kabileleri sürdürdükleri mücadeleden dolayı yorgun ve zayıf düşmüşlerdi. Onlar, Hz. Peygamber'in aralarındaki bu düşmanlığa son vermesini umuyorlardı. Ayrıca şehirlerindeki Yahudilerin bir peygamber geleceğine dair beklentisi de onların bu dine inanmalarını kolaylaştırmıştı.[53]

KELİME DAĞARCIĞI

Biat: Söz verme amacıyla el sıkma. (Dinî Terimler Sözlüğü, s. 40.)

Hicret: Dinî sebeplerle bir yerden diğer bir yere göçme, özellikle Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi. (bk. www.islamansiklopedisi.org.tr)

8.2. Akabe Biatleri

Akabe'de Peygamberimize(s.a.v.) biat edenlerin gayretleri sonucunda 621 yılında on Hazrecli ve iki Evsli Müslüman'dan oluşan on iki kişilik heyet Akabe'ye geldi. Yesribliler; Allah'a(c.c.) asla ortak koşmayacaklarına, hırsızlık ve zina yapmayacaklarına, çocuklarını öldürmeyeceklerine, birbirlerine iftira etmeyeceklerine, hayırlı işlerde Hz. Peygamber'e karşı gelmeyeceklerine dair söz verip kendisine biat ettiler. Buna Birinci Akabe Biati denilmiştir.[54]

Görsel 3.11
Akabe Mescidi
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

Hz. Peygamber, Mus'ab b. Umeyr'i onlara dinlerini öğretmesi ve henüz Müslüman olmayanları dine çağırması için Müslüman kardeşleriyle birlikte Yesrib'e gönderdi. Mus'ab(r.a.) ve Medineli Müslümanların gayretiyle Yesrib'in her mahallesi, Hz. Peygamber'den söz etmeye başladı. Bir yıl içinde bu çabalar karşılığını bulmuş, İslam'ın duyulmadığı tek bir ev bile kalmamıştı. Yesrib'in ileri gelen kabile liderleri bile Müslüman olmuş, artık şehir hicrete hazır hâle gelmişti.[55]

53 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 185-187.
54 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 73-75.
55 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 276-277.

Birinci Akabe Biati'nden bir yıl sonra hac mevsiminde ikisi kadın yetmiş beş Müslüman Yesrib'den yola çıktı. Hz. Muhammed(s.a.v.) ile Akabe'de gizlice buluşan Yesribliler, bu görüşmede Resulullah'ı(s.a.v.) ve din kardeşlerini şehirlerine davet ettiler. Allah'ın Elçisi(s.a.v.), onlardan kendisini ve Mekkeli Müslümanları canlarını, çocuklarını, eşlerini ve mallarını korudukları gibi koruyacaklarına, her durumda kendisine itaat edeceklerine, varlıkta ve darlıkta mali olarak yardım edeceklerine, iyiliği emredip kötülükten alıkoyacaklarına, kimseden korkmadan hak üzere bulunacaklarına dair söz aldı. Orada bulunanlar sunulan şartları kabul ederek Allah Resulü'ne(s.a.v.) biat ettiler. İkinci Akabe Biati'nde yalnızca dinî konularda değil siyasi ve sosyal konularda da söz alınarak toplumsal barış hedeflenmiştir. Medineli Müslümanlar, Mekke'nin düşmanlığı pahasına kardeşlerine yurtlarını açmışlardır. Dolayısıyla bir çıkış noktası arayan Hz. Peygamber tebliğ faaliyetleri için aradığı imkânı Yesrib'de bulmuştur. [56]

FİKRİNİ SÖYLE!

Hz. Peygamber'in Akabe Biatleri'nde muhataplarından aldığı sözleri içerikleri bakımından karşılaştırınız.

9. Yesrib'e Hicret

Müslümanlar Mekke'de geçirdikleri on iki yıl boyunca inançları sebebiyle her türlü kötü muameleye maruz kalmışlardı. Hicret ettikleri Habeşistan da uzaklığından dolayı kalıcı bir yurt değildi. Buna karşın Müslümanlara aradıkları güvenli sığınağın kapılarını açan Yesrib, dinlerini özgürce yaşayacakları ve kardeş gibi karşılanacakları bir yurt olabilirdi.[57]

Görsel 3.12
Hz. Peygamber'i bekleyen Medine (temsilî)

9.1. Müslümanların Hicreti

Hz. Peygamber İkinci Akabe Biati'nden sonra Müslümanlara Yesrib'e gitmeleri için izin verdi. Ebu Seleme ve eşi Ümmü Seleme ile Medine'ye öğretmen olarak gönderilen Mus'ab b. Umeyr ve Abdullah b. Ümmi Mektum daha önce Yesrib'e hicret etmişlerdi. Verilen izinle birlikte önce Âmir b. Rebîa ile eşi Leyla bnt. Hasme yola çıktı. Müslümanlar küçük gruplar hâlinde gizlice hicret ederken Hz. Ömer'in hicreti, yolculuğunu ilan etmesi sebebiyle farklılık arz etmiştir. O, yola çıkmadan önce Kâbe'yi tavaf etmiş; iki rekât namaz kıldıktan sonra Yesrib'e gideceğini duyurarak müşriklere meydan okumuştu.[58]

56 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 188-190.
57 Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 168-169.
58 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 112-118.

Dinleri uğruna yurtlarını, ailelerini ve varlıklarını geride bırakıp hicret eden Müslümanların durumunu Kur'an şöyle haber vermektedir: **"İnsanlardan öyleleri de var ki Allah'ın rızasını almak için kendini ve malını feda eder. Allah da kullarına şefkatlidir."**[59]

Hicret etmeye gücü yetmeyenler ile gidişleri engellenen az sayıda sahabi dışında Mekke'de aileleri ile birlikte Hz. Peygamber, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali kalırken Müslümanların önemli bir kısmı Yesrib'e göç etmiş bulunuyordu.[60]

FİKRİNİ SÖYLE!

"… Onlar ki hicret ettiler, yurtlarından çıkarıldılar, benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler. Andolsun, ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım…"

(Âl-i İmrân suresi, 195. ayet.)

Yukarıdaki ayetten hareketle muhacirlerin faziletini yorumlayınız.

9.2. Peygamberimizin Hicreti

Hicret izninin ardından müşriklerin bütün engellemelerine rağmen Müslümanların büyük bir kısmı Yesrib'e göç etmeyi başardılar. Hz. Muhammed'in de(s.a.v.) Medine'ye göç etmesi hâlinde Müslümanların büyük bir tehdit olacağını düşünen müşrikler, Dârünnedve'de toplandılar. Hz. Peygamber'i öldürmek istemelerine rağmen hiçbir kabile Hâşimoğullarını karşılarına almayı göze alamadı. Nihayetinde Ebu Cehil'in teklifiyle tek bir kabilenin değil, her kabileden bir kişinin katılmasıyla oluşturulacak bir grubun Peygamberimizi(s.a.v.) öldürmesine karar verdiler.[61]

BİR AYET

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ
وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللّٰهُ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

"Hatırla ki kâfirler seni tutup bağlamaları veya öldürmeleri yahut seni (yurdundan) çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar (sana) tuzak kurarlarken Allah da (onlara) tuzak kuruyordu. Çünkü Allah tuzak kuranların en iyisidir."

(Enfâl suresi, 30. ayet.)

59 Bakara suresi, 207. ayet.
60 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 305.
61 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 193-194.

Müşriklerin suikast planını öğrenen Allah Resulü(s.a.v.) daha önce hicret için acele etmemesini istediği Ebu Bekir'e(r.a.) haber göndererek hazırlanmasını emretti. Hz. Ebu Bekir bu haberi ne zamandır bekliyordu. Bu yolculuk için satın aldığı iki deveye özenle bakmış ve Abdullah b. Uraykıt isimli bir kılavuzla kendilerine rehberlik yapması için anlaşmıştı.[62]

Hz. Peygamber, Hz. Ali'den yatağına yatarak kendisinin evde bulunduğu izlenimini verip müşrikleri yanıltmasını istedi. Ayrıca o, Allah Resulü'ne(s.a.v.) bırakılan emanetleri sahiplerine teslim edecekti.[63]

Resulullah(s.a.v.), Allah'ın(c.c.) lütfuyla gecenin karanlığından istifade ederek evinin önünde kendisini öldürmeye hazırlananların yanından yürüyüp geçmiş ve onlar bunun farkına bile varmamıştı. Hz. Peygamber ve Hz. Ebu Bekir planlarına uygun olarak Yesrib güzergâhı yerine aksi yöndeki Sevr Mağarası'na doğru hareket ettiler. Ebu Bekir'in(r.a.) oğlu Abdullah(r.a.) mağarada kaldıkları süre boyunca kendilerine Mekke'den haber getiriyordu. Buna ilaveten Hz. Ebu Bekir'in azatlısı Âmir b. Füheyre sürüsünü mağara civarında otlatarak hem izlerin takibini imkânsız kılıyor hem de mağaranın bu mübarek misafirlerine yiyecek ve süt getiriyordu.[64]

Şiir İklimi

...
Kendi yurdunda garîb üç kişi kalmıştı: Nebî,
Muntazır emre Ebû Bekr ile Beyt ehli Ali...
Ve Nebî dostuna bir gün, dedi: Al tedbirini,
"Verir elbet sana yoldaş diye Allah birini!"

Ey Ebû Bekr, hazır ol, işte berâber yolumuz,
Kıldı Allah seni destek bize, sensin kolumuz!
Ve emânetleri versin diye sâhiplerine:
"Yâ Alî, Mekke'de sen kal!" dedi erler erine.

Gecenin kutlu karanlık demi gelmişti...Ali
Bürünüp hırkaya yatmıştı -korur Hakk'ın eli-
Ve Resûl elde tevekkül ipi, kalbinde huzûr,
Dilde Yâsîn ile çıkmıştı evinden pür-nûr...
Bir avuç toprağı serpip kara küfrün yüzüne
Süzülüp geçti, çekip uykuyu körler gözüne.
Yazdı küfr üstüne: "Hem gözleri, hem kalpleri kör!.."
–Nûru görmezdi ki nâr ehli, o nûr üstüne nûr!–

Durdu bir lahza, dönüp şehre, yakın bir tepede:
"Mekke, ey kutlu şehir, Kâbe, mükerrem belde!
Sevdiğimsin, seni vallâhi mübârek bilirim;
Zorla halkın beni sevketmese ayrılmaz idim!"
...

(Mustafa Tahralı, Kubbealtı Akademi Mecmuası, Sayı 3, s. 27-30.)

62 Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 45.
63 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 126-127.
64 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 194-196.

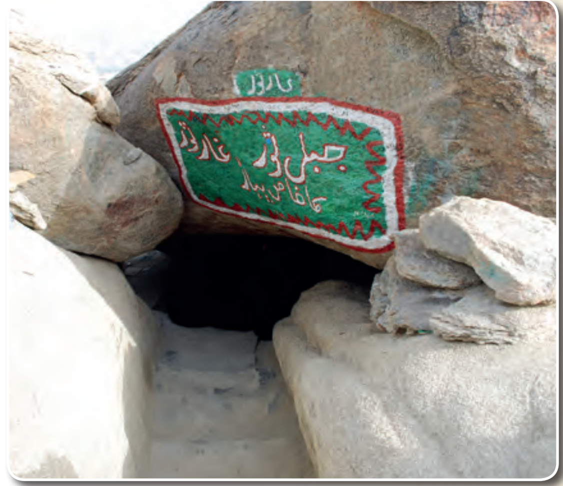
Güneş doğduğunda müşriklerin planının boşa çıktığı gerçeği de gün yüzüne çıktı. Onlar Hz. Peygamber'i öldürmek için gözlerini kırpmadan bekledikleri evde Hz. Ali'yi buldular. Ebu Cehil'in, Hz. Muhammed'in(s.a.v.) nerede olduğuna dair sorularına ne Hz. Ali ne de Ebu Bekir'in(r.a.) ailesi cevap verdi. Onların şehirden çıktıklarını anlayan müşrikler zaman kaybetmeden peşlerine düştüler. İz sürücülerin yönlendirmesi ile saklandıkları mağaranın ağzına kadar gelmelerine rağmen ilahî yardımın bir sonucu olarak orada Hz. Muhammed'i(s.a.v.) ve arkadaşını göremediler.[65]

BİR AYET

"Eğer siz ona (Resulullah'a) yardım etmezseniz (bu önemli değil) ona Allah yardım etmiştir. Hani kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebu Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı. Hani onlar mağaradaydı. O, arkadaşına, 'Üzülme çünkü Allah bizimle beraberdir.' diyordu. Bunun üzerine Allah ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir."

(Tevbe suresi, 40. ayet.)

Üç gün saklandıkları mağaradan ayrılan Allah Resulü(s.a.v.) ve Hz. Ebu Bekir, Âmir b. Füheyre'yi de yanlarına alarak kendilerini Medine'ye götürecek olan kılavuzlarıyla yola çıktılar. Mekkeliler ise bir türlü izine rastlayamadıkları Hz. Peygamber ve yol arkadaşları için ödüller koydular. Peşlerine düşen ödül avcılarından biri olan Sürâka b. Mâlik isimli iz sürücü kafileye ulaşmasına rağmen atı defalarca kumlara saplandı. Bunun sıradan bir durum olmadığını anlayan Sürâka, Resulullah'tan(s.a.v.) özür dilediği gibi karşılaştığı diğer iz sürücülerini de yanlış yerlere yönlendirdi.[66]

Görsel 3.13
Sevr Mağarası

Hicret yolculuğu esnasında kafile, Eslem kabilesinin bölgesinden geçerken bu kabilenin reisi Büreyde b. Husayb ile karşılaştı. O, Allah Resulü'nü(s.a.v.) durdurarak ona engel olmak istedi. Ancak Peygamber Efendimizin kendisiyle konuşmasından sonra Büreyde(r.a.) kabilesiyle birlikte İslam'ı kabul etti. Topraklarından çıkana kadar da Hz. Muhammed'in(s.a.v.) güvenliğini üstlenerek onlara eşlik ettiler.[67]

---

65 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 307-308.
66 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 199.
67 İbn Abdilberr, el-İstîâb, C 1, s. 185-186.

ENİNE BOYUNA

Hz. Muhammed'in(s.a.v.) hicret yolculuğunu, aldığı tedbirler açısından değerlendiriniz.

9.3. Kuba'ya Varış

Mekke'den yola çıkan Hz. Peygamber ve kafilesi bir hafta süren zorlu yolculuğun ardından, 622 yılında Kuba'ya ulaştı. Bir süre Kuba'da kalan Allah Resulü(s.a.v.), burada takva üzere kurulduğu Kur'an'da da bildirilen bir mescid inşa etti.[68] Hz. Peygamber'in kendisine verdiği görevi tamamlayarak Mekke'den ayrılan Hz. Ali, gündüz gizlenip gece yol alarak Kuba'da Hz. Peygamber'e yetişti. Allah Resulü(s.a.v.) ve beraberindekiler cuma günü Kuba'dan Yesrib'e doğru hareket ettiler. Ranuna Vadisi'ne geldiğinde Allah Resulü(s.a.v.) ilk defa cuma hutbesini okuyarak cuma namazını kıldırdı. Yesribliler ise Mekke'den ayrıldığını öğrendikleri Hz. Peygamber'in yolunu gözlüyor ve gelmediği her günün sonunda endişeleri de artıyordu. Nihayet 12 Rebiülevvel Cuma günü kafile ufukta belirdi. Şehir günlerdir beklediği misafirlerini büyük bir coşkuyla karşıladı.[69]

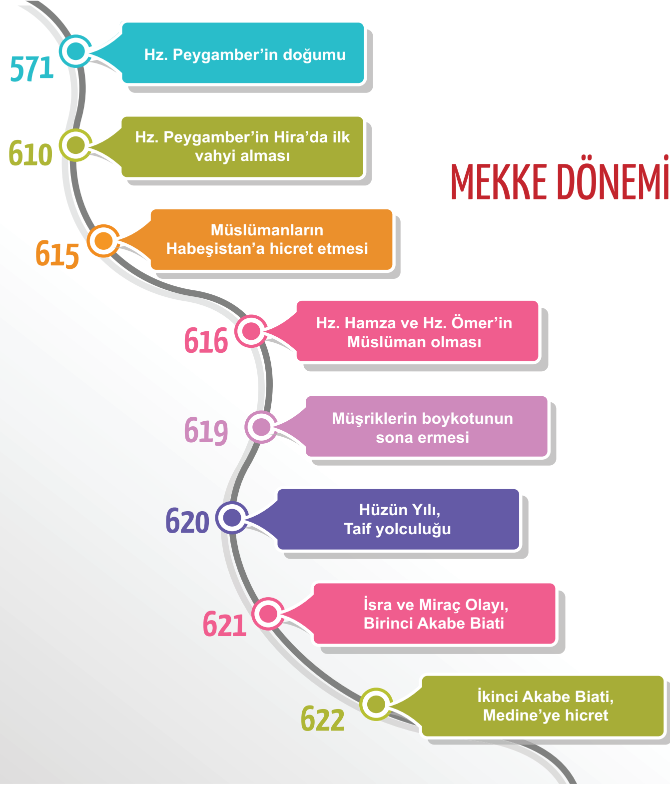
Müslümanların baskı ve zulüm gördüğü Mekke Dönemi'ni sona erdiren hicret ile yeni bir sayfa açılmış oldu. Hz. Peygamber'in hicretinden sonra bir peygamber şehri olan Yesrib, Medinetü'l-Münevvere ismiyle anılır olmuştur. Mekke'de azınlıkta kalan Müslümanlar, Medine'de yöneten durumuna gelmiş davetin önündeki engeller büyük ölçüde bertaraf edilmiştir. Hz. Peygamber'in Yesrib'e gelmesiyle sadece aralarında husumet olan kabileler İslam'ın paydasında buluşmakla kalmamış, Mekke ve Medineli Müslümanlar arasında da dostluğun temelleri atılmıştır.[70]

Görsel 3.14
Kuba Mescidi'nin günümüzdeki görünümü
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

68 bk. Tevbe suresi, 108. ayet.
69 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 137-139.
70 bk. Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 176-177.

TARİH ŞERİDİ

ENİNE BOYUNA

"Hicret, Kureyşli Müslümanlar için baskıdan kurtulmayı, bağımsızlığı ve müşriklere karşı güvenli bir hayatı temin etmiş; Hz. Peygamber'e de muazzam bir tebliğ imkânı sağlamıştır. Mekke'de gerçekleştirilemeyen ümmet bütünlüğü burada kurulabilmiş, bütün inananlar bir araya gelebilmişlerdir. Ayrıca Müslümanlar burada kendilerine düşman olanlarla mücadele için uygun zemin ve şartlara kavuşmuşlar, yeni yurtlarında siyasal, kültürel ve ekonomik anlamda tam bağımsız olmuşlardır."

(Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 177.)

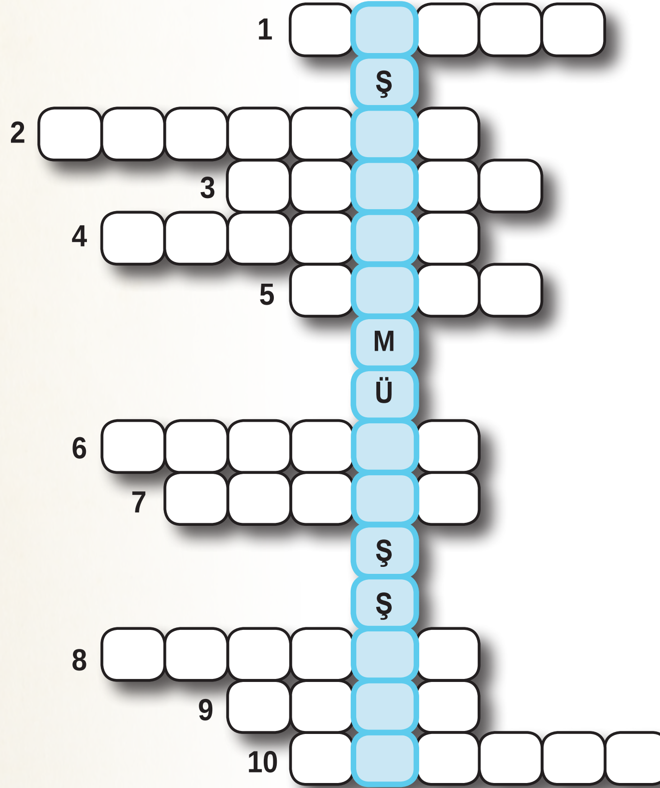
Yukarıdaki metni de dikkate alarak Hicret'in sonuçlarını değerlendiriniz.

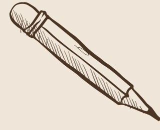
BULALIM-BİLELİM

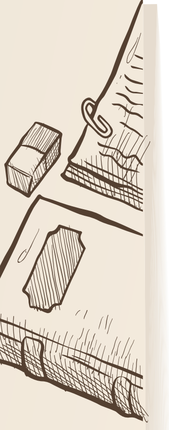
Aşağıdaki soruların cevaplarını tablodaki numaraların bulunduğu karelere yazınız.

1. Allah'ın(c.c.) dilediği emir, hüküm ve bilgileri peygamberine bildirmesi.
2. Peygamberlik.
3. Hz. Peygamber'in Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya, oradan da göğe yaptığı yolculuk.
4. Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi.
5. İslam devletinde idare edenle idare edilenler arasında yapılan seçim, bağlılık bildirme.
6. Hz. Peygamber'in sohbetinde bulunmuş olan Müslümanlar.
7. İslam dinini yayma ve Müslümanları dinî görevlerini yerine getirmeye çağırma.
8. İlk vahiy ile ikinci vahyin arasında geçen vahyin kesintiye uğradığı zaman dilimi.
9. Hz. Peygamber'in miraç esnasında Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya götürülmesi.
10. Allah'ın(c.c.) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi anlamında peygamberlerin sıfatlarından biri.

Ölçme ve Değerlendirme

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

1. Hz. Peygamber'e ilk vahiy ....……. yılı Ramazan ayının yirmi yedinci gecesinde gelmiştir.

2. İslam'da ilk hicret …......................…. topraklarına yapılmıştır.

3. Müslümanlar, …..................…. İslam'ı kabul edince ilk defa Kâbe'de toplu olarak namaz kılmaya başlamışlardır.

4. Ebu Talib ve Hz. Hatice'nin vefat ettiği yıla Müslümanlar …...................... adını vermişlerdir.

5. Peygamberimiz(s.a.v.) risaletin onuncu yılında İslam'ı tebliğ etmek ve destek istemek amacıyla ....….. şehrine gitmiştir.

6. Kudüs'teki ….…......................... Müslümanlar tarafından en kutsal sayılan üç mescitten biridir.

7. Birinci Akabe Biati'nden sonra oradaki Müslümanlara İslam'ı öğretmesi için ....…. görevlendirilmiştir.

8. Dinî sebeplerle bir yerden diğer bir yere göç etmeye …................. denir.

9. Yesrib şehri Hz. Muhammed'in(s.a.v.) hicretinden sonra …................................ ismini almıştır.

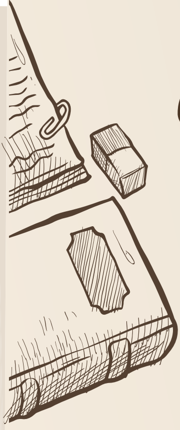
B. Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

10. Allah'ın(c.c.) her topluma bir peygamber göndermiş olmasının sebepleri nelerdir?

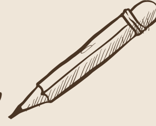
………………...………………………………………………………………………………
……......……………...…………………………………………………………………………

11. Hz. Peygamber tebliğin ilk yıllarında insanları İslam'a davet ederken nelere dikkat etmiştir?

………………...………………………………………………………………………………
……......……………...…………………………………………………………………………

Ölçme ve Değerlendirme

12. Dârülerkam adı verilen evin Müslümanlar için önemi nedir?

....
....

13. İlk Müslümanların ortak özellikleri nelerdir?

....
....

14. Müslümanlar hicret ettikleri Habeşistan'da nasıl karşılanmıştır?

....
....

15. Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in İslam'ı kabul etmesi Müslümanları nasıl etkilemiştir?

....
....

16. Müşriklerin yalnızca Müslümanlara değil Müslüman olmayan Hâşimoğullarına da boykot uygulamasının sebebi nedir?

....
....

17. Taifliler kendilerini İslam'a davet eden ve destek isteyen Peygamber Efendimizi nasıl karşıladılar?

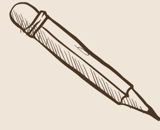
....
....

18. Yesribliler İkinci Akabe Biati'nde Peygamberimize(s.a.v.) hangi konularda söz vermişlerdir?

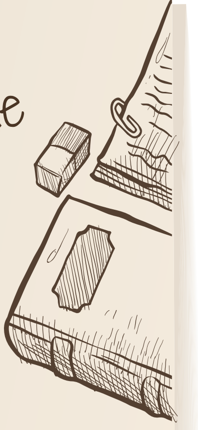
....
....

19. Allah Resulü(s.a.v.) hicret yolculuğu için ne gibi tedbirler almıştır?

....
....

Ölçme ve Değerlendirme

C. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

20. Gizli davet dönemi ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

A) Hz. Peygamber bu dönemde yalnızca güvendiği kişileri ve yakın çevresini İslam'a davet etmiştir.

B) Hz. Ömer bu dönemde Müslüman olmuştur.

C) Hz. Peygamber bu dönemde akrabalarına yemek vererek onları İslam'a davet etmiştir.

D) Bu dönem bir yıl kadar sürmüştür.

E) Hz. Peygamber bu dönemin sonunda Taif'e giderek destek istemiştir.

21. "Hz. Peygamber onu kölelikten azat edip ailesine almıştır. Daima Resulullah'ın(s.a.v.) yakınında bulunmuş ve İslam'a davet edilince tereddüt etmeyip ilk Müslümanlardan olmuştur. Hz. Peygamber'in zorlu Taif yolculuğunda ona eşlik etmiş, Taiflilerin saldırılarına karşı Peygamber Efendimize siper olmuştur."

Yukarıda tanıtılan sahabi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hz. Ebu Bekir

B) Zübeyr b. Avvam

C) Zeyd b. Hârise

D) Mus'ab b. Umeyr

E) Erkam b. Ebi'l-Erkam

22. Aşağıdakilerden hangisi müşriklerin İslam tebliğine karşı çıkmasının sebeplerinden biri <u>değildir</u>?

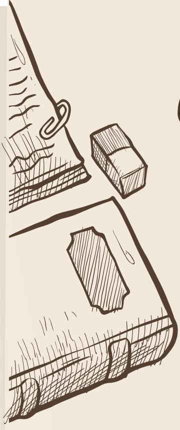
A) İslam'ın zengin fakir, hür köle ayrımı yapmaması

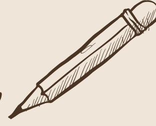
B) Ahiret inancını kabul etmek istememeleri

C) Statü ve zenginliklerini kaybetme korkusu

D) Hz. Peygamber'e olan güvensizlikleri

E) Peygamberimizin(s.a.v.) zengin biri olmaması

23. "Ey Kavmim! Hac sebebiyle gelen Araplar Muhammed'i soruyorlar. Kiminiz şair kiminiz sihirbaz kiminizse kâhin ve mecnun diyerek onun hakkında farklı cevaplar veriyorsunuz. Hâlbuki insanlar bu vasıfların bir arada olamayacağını biliyor. Bu sebeple onun hakkında görüş birliğine varmalı ve birbirinizi yalanlamamalısınız…"

Müşriklerden Velid b. Muğire'nin yaptığı yukarıdaki konuşmadan çıkarılacak en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

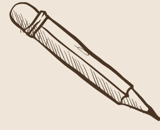
A) Peygamberimizi(s.a.v.) görmek için şehir dışından gelen insanlar vardı.
B) Müşriklerden bazıları Peygamberimizi(s.a.v.) sihirbazlıkla itham ediyordu.
C) Müşrikler Velid b. Muğire'nin sözüne itibar ediyorlardı.
D) Müşrikler Peygamberimizi(s.a.v.) kötüleme hususunda zorluk çekiyorlardı.
E) Peygamberimizin(s.a.v.) delirmiş olduğunu iddia eden müşrikler de vardı.

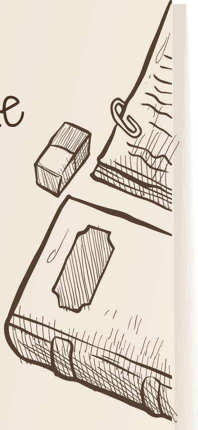
24. **Aşağıdakilerden hangisi Peygamber Efendimize miraçta bahşedilen lütuflar arasında yer almaz?**

A) Rabb'imizin huzuruna kabul edilmiş olması
B) Beş vakit namazın farz kılınması
C) Bakara suresinin son iki ayetinin vahyedilmesi
D) Kendisine cennet ve cehennemin gösterilmesi
E) Kendisine peygamberlik görevi verilmesi

25. **Ranuna Vadisi'ni İslam tarihi açısından önemli kılan sebep aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Hicret esnasında Peygamberimizin(s.a.v.) buradaki mağarada gizlenmesi
B) İlk mescidin burada inşa edilmesi
C) Müşriklerin Hz. Peygamber ile mücadele kararlarını burada alması
D) Hz. Ömer'in burada Müslüman olması
E) Resulullah'ın(s.a.v.) ilk cuma namazını burada kıldırması

“Hicret hem İslam hem de dünya tarihinin en önemli olaylarından biridir. Bu olayda Hz. Peygamber’in ve Müslümanların fedakârlığına dair çok güzel örnekler bulmak mümkündür. Muhacirler Mekke’den sadece yanlarına alabildikleri bir kısım eşya ile hareket ediyorlar; doğal olarak yurt, ev bark ve hayvan sürülerini Mekke’de bırakıyorlardı. Dolayısıyla muhacirlerin mali kayıpları büyüktü. Fakat fedakârlıkta bulunmaktan hiç de çekinmiyorlardı.

Hicretin yegâne amacı işkence ve sıkıntılardan kurtulmak değildi. Hz. Peygamber ve sahabeyi Medine’ye hicret için harekete geçiren esas unsur, İslam’ın oradaki parlak geleceğiydi. Yoksa Müslümanlar Medine’de de sıkıntılara maruz kalmışlar ve çeşitli güçlüklerle karşılaşmışlardır. Şu kadar var ki Mekke’de müşriklerin eziyetlerine karşı sabır tavsiye edilirken Medine Dönemi’nde misilleme hakkı verilmiştir. Bu hak gerektiğinde canlarını ve mallarını ortaya koymalarını gerektiriyordu. Zira Bedir, Uhud, Hendek ve Huneyn savaşlarında ölüm kalım mücadelesi vermişlerdir.

Hicret, Resul-i Ekrem’in sebeplere bağlılığa son derece önem verdiğini göstermektedir. Evinden çıktığı andan itibaren ‘yanıltıcı bir rota çizerek’ Mekke müşriklerinin hile ve tuzaklarından kurtulmuş, dakik bir strateji sayesinde Medine’ye ulaşmıştır. Bu noktada Allah’ın(c.c.) yardım ve desteğinin de unutulmaması gerekir. Fakat sebeplere olabildiği ölçüde bağlı kalmış ve tedbiri elden bırakmamıştır.

Hicrette Peygamber’in(s.a.v.) irade sahibi ve sabırlı olma, Allah’a(c.c.) sonsuz güven duyma, ümitsizliğe kapılmama, sükûneti muhafaza, bağışlama ve cesaret gibi vasıflarından her biri için davranış örnekleri bulunmaktadır. Bunlar her Müslüman için birer düsturdur. Hicret, Müslümanların tarihe bakışını etkilemiştir. Öneminden dolayı Hz. Ömer zamanında takvim başı olarak kabul edilmiştir.”

(İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed(s.a.v.) ve Evrensel Mesajı, s. 127-128.)

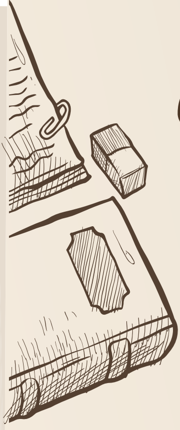
26, 27 ve 28. soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

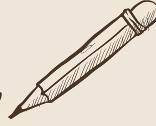
26. Hicretin sebep ve sonuçları bağlamında muhacirlerin fedakârlığını yorumlayınız.

....

....

....

27. Hz. Peygamber'in hicretini, sebeplere olabildiği ölçüde bağlı kalma ve tedbiri elden bırakmama prensibi bağlamında yorumlayınız.

……………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………

……………………………………………………………………………………………

28. Aşağıdakilerden hangisi hicret hadisesinde ortaya konan davranış örneklerinden biri değildir?

A) İrade

B) Sabır

C) Cesaret

D) Tevekkül

E) Tevazu

4. ÜNİTE

Peygamberimizin Medine Yılları

KAVRAMLAR

Ensar, Muhacir, Ravza-i Mutahhara, cihat, gazve, seriyye, istişare, muâhât, nifak, Ehl-i kitap, senetü'l-vüfûd.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Medine'de İslam toplumunun oluşum süreci
- Seriyye ve gazvelerin sebep ve sonuçları
- Peygamberimizin münafıklarla mücadele metodu
- Peygamberimizin diğer din mensuplarıyla ilişkilerinin dayandığı ilkeler
- Peygamberimizin tebliğinde İslam'a davet mektuplarının ve heyetlerle görüşmelerin yeri
- Veda Haccı'nın önemi ve Veda Hutbesi'ndeki evrensel mesajlar
- Peygamberimizin vefatının Müslümanlar üzerinde bıraktığı tesir

HAZIRLIK SORULARI

1. Kardeşlik anlayışının toplumsal birlik ve beraberliğe katkısı sizce nelerdir?
2. Farklı dinî ve etnik grupları bir devlet çatısı altında buluşturan unsurlar sizce nelerdir?
3. "Kendileriyle savaşılanlara (müminlere), zulme uğramış olmaları sebebiyle (savaş konusunda) izin verildi." (Hac suresi, 39. ayet.) ayetinden ne anlıyorsunuz?
4. İkiyüzlü insanlar toplum için neden tehlike arz eder?
5. Örnek şahsiyetlerin topluma etkileri neler olabilir?

1. Medine'de İslam Toplumunun Oluşumu

Medine'ye hicret Müslümanlar için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Vakit kaybetmeden İslam Devleti'nin temellerini atan Allah Resulü(s.a.v.) bu doğrultuda bazı faaliyetlerde bulunmuştu. İdare merkezi de olacak olan Mescid-i Nebi'nin yapımına başlayan Hz. Peygamber aynı zamanda şehrin sakinleriyle yaptığı sözleşme ile devletin anayasasını oluşturmuştur. Bunun yanı sıra Medineli Müslümanlar ile Mekke'den hicret edenleri kardeş ilan etmiş, tek bir ümmet olmalarını temin etmiştir. Bu uygulamalarla yeni bir devlet kurulurken aşama aşama inen vahiy ile İslam'ın emir ve yasakları tamamlanmıştır.

TARİH ŞERİDİ

1.1. Mescid-i Nebi'nin İnşası

Peygamber Efendimiz Medine'de kendisine ev sahipliği yapmak için yarışan Müslümanları kırmayacak bir yöntem seçmişti. Devesini serbest bırakmış, nereye çökerse oraya en yakın eve misafir olacağını söylemişti. Bunun neticesinde Hz. Peygamber Mescid-i Nebi'nin inşası tamamlanıncaya kadar Ebu Eyyüb el-Ensârî'nin evinde kaldı.

Daha önce hurma kurutmalığı olarak kullanılan bir arazi, sahiplerinden satın alınıp temizlenerek Mescidi Nebi'nin inşasına uygun hâle getirildi. Peygamber Efendimizin de ashâbıyla birlikte çalıştığı Mescid-i Nebi'nin yapımı yaklaşık yedi ay sürdü. Oldukça sade bir yapı olan mescidin bitişiğine Hz. Peygamber'in ailesi için odalar yapıldı. Mescidin arka tarafına eklenen gölgelik ise ihtiyaç sahibi Müslümanlar için ev oldu.[1]

1 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 140-141.

Mescid-i Nebi yeni oluşan toplumda ibadet mekânı olmasının yanı sıra din ve devlet işlerinin yürütüldüğü bir merkez hâlini aldı. Mescidin önemli işlevlerinden biri eğitim öğretim faaliyetlerinin burada yürütülmesiydi. Burası ayrıca Allah Resulü'nün(s.a.v.) elçileri kabul ettiği, davaların görüldüğü, yönetimle ilgili işlerin yürütüldüğü bir mekân olarak önemli fonksiyonlar üstlendi.[2]

1.2. Ashâb-ı Suffe

Mescid-i Nebi'nin arka tarafına eklenip barınma ihtiyacı olanlara tahsis edilen ve suffe adı verilen mekân bir gölgelikten ibaretti. Suffe'de kalanlar; yoksul, kimsesiz ve bekâr sahabilerdi. Onların ihtiyaçlarını Peygamber Efendimiz ve zengin Müslümanlar karşılardı. Ashâb-ı suffe olarak isimlendirilen bu sahabiler sürekli Resulullah'ın(s.a.v.) yanında bulunmuş, ona sorular sorarak dinî emir ve yasakları iyice öğrenmişlerdir. Hz. Peygamber'i can kulağı ile dinleyen suffe ashâbı gece gündüz ilimle meşgul olmuş, öğrendiklerini Müslümanlarla paylaşıp eğitim alanında önemli roller üstlenmişlerdir.[3]

Görsel 4.1
Suffe alanının günümüzdeki hâli
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

BEYİN FIRTINASI

Peygamberimizin(s.a.v.) Mescid-i Nebi'de suffe adı verilen bölümü oluşturmasının sebepleri neler olabilir? Konuyla ilgili fikirler üreterek ortak bir sonuç çıkarınız.

KELİME DAĞARCIĞI

Ensar: Hz. Peygamber'e ve muhacirlere yardımcı olan Medineli Müslümanlar.

Muhacir: Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlar.

Muâhât: Hz. Peygamber'in Medine'de ensar ve muhacirlerden bazılarını birbirleriyle kardeş ilan etmesi.

Suffe: Mescid-i Nebi'nin bitişiğinde yoksul sahabilerin barınması için yapılan ve giderek bir eğitim kurumu hâline gelen yer.

(bk. www.islamansiklopedisi.org.tr)

1.3. Muhacir-Ensar Kardeşliği

Hicretten sonra Hz. Peygamber muâhât adı verilen bir uygulamayla ensar ve muhaciri kardeş ilan etmiştir. Ashâbını toplayıp ikişer ikişer kardeş olmalarını isteyen Allah Resulü(s.a.v.) onları kardeşlik bağı ile birbirine bağlamıştır. Bu, özellikle muhacirler için hayatı kolaylaştıran bir uygulama olmuştur. Onlar Allah(c.c.) için hicret ederken tüm mal varlıklarını ve akrabalarını bırakmış bir şekilde gurbet hayatı yaşamaya başlamışlardı. Muâhât uygulaması ile ensara evini ve kazancını muhacir kardeşleriyle paylaşma sorumluluğu verilmiştir.

2 Mustafa Sabri Küçükaşçı, Nebi Bozkurt, "Mescid-i Nebevî", DİA, C 29, s. 287-288.
3 Mustafa Baktır, "Suffe", DİA, C 37, s. 469-470.

Ensar bu paylaşıma içtenlikle rıza gösterip muhacirleri asla incitmemiş, muhacirler de bu durumu kötüye kullanmayıp çalışarak kısa sürede kendi düzenlerini kurmuştur.[4] Muhacirlerden Abdurrahman b. Avf'ın "İşte mallarımın yarısını sana veriyorum." diyen ensar kardeşine "Malın sana bereketli olsun, sen bana çarşının yolunu göster, yeter!" cevabını vermesi bu hususu açıkça ortaya koyan bir örnektir.[5]

Resulullah'ın(s.a.v.) hicretin ilk yılındaki faaliyetlerinden birisi de nüfus sayımı yaptırmasıdır. Hz. Peygamber yeni bir devletin temellerini atarken Müslümanların sayısını tespit etmek istemiştir. Bu tespit, askerî açıdan önemli olduğu gibi toplumun yapısını görmek bakımından da önemlidir.[6]

KAMERA SENDE

Kardeşlik konulu, üç dakikayı geçmeyen bir kısa film hazırlayınız. Hazırladığınız kısa filmi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.4. Medine Sözleşmesi

Görsel 4.2
Medine Sözleşmesi bir vatandaşlık antlaşmasıdır.

Peygamberimiz(s.a.v.) hicretten kısa bir süre sonra şehrin sakinleri olan Yahudiler, müşrik Araplarla bir sözleşme imzalamıştır. Medine Sözleşmesi diye adlandırılan bu metin birlikte yaşamanın kurallarını ortaya koyan bir vatandaşlık anlaşması hükmündedir. Bu sözleşme ile din hürriyeti güvence altına alınmış, tarafların hak ve yükümlülükleri açıkça belirtilmiştir. Bunun yanında askerî alandaki prensipler belirlenmiş, şehrin beraber savunulacağı özellikle vurgulanmıştır. Sosyal ilişkileri geliştirip dayanışmayı arttırmayı hedefleyen sözleşme ile hukuki alanla ilgili düzenlemeler de yapılmıştır. Kan bağı yerine inanç bağının esas olduğunun hatırlatıldığı metinde müminlerden adaletli olmaları istenmiştir. Sözleşmenin maddeleri arasında şehirde çözülmesi gereken bir problem olduğunda karar merciinin Hz. Muhammed(s.a.v.) olduğunun yer alması Hz. Peygamber'in devlet başkanı olarak kabul edildiğini göstermektedir.[7] Medine Sözleşmesi ile şehir devletinin vatandaşları hâline gelen çeşitli kabile ve inanca sahip bireyler; hukuka dayalı olarak sosyal, iktisadi, dinî hak ve sorumlulukları bulunan fertler hâlini almıştır.[8]

4 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 150-153.
5 Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 3.
6 Buhârî, Cihâd, 181.
7 bk. İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 147-150.
8 Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 204.

BİLGİ DURAĞI

Medine Sözleşmesi'nin bazı maddeleri şunlardır:

- *Bu sözleşme Resulullah(s.a.v.) tarafından Müslümanlar ve onlara tabi olanlar için düzenlenmiştir.*
- *Hiçbir mümin, bir kâfir yüzünden bir başka mümini öldüremez ve onun aleyhine bir kâfiri destekleyemez.*
- *Müslümanlara tabi olan Yahudiler İslam aleyhine faaliyette bulunmadıkça yardım ve gözetime sahip olacaklardır.*
- *Yesrib'e saldıran kimselere karşı Müslümanlarla Yahudiler şehri birlikte savunacaklardır.*
- *Yahudilerin dinleri kendilerine, Müslümanların dinleri de kendilerinedir.*
- *Üzerinde ihtilafa düşülen hususlar Allah'a ve Muhammed'e(s.a.v.) götürülecektir.*

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 147-150.)

1.5. Namaza Davet: Ezan

Müslümanlar hicretten sonra vakit namazlarını duyurmak için bir yönteme ihtiyaç duymaya başladı. Zira namazın kılınacağı vakti tam olarak tespit edemeyen bazı sahabiler cemaate yetişemiyordu. Böyle bir problemin ortaya çıkmasının sebebi Müslümanların sayısının oldukça artmış olmasıydı. Hz. Peygamber namaza çağrı anlamı taşıyacak bir yol tespit etmek için ashâbıyla istişare ederek onların görüşlerini aldı. Çan çalınması, boruya üflenmesi, ateş yakılması gibi görüşler başka dinlere ait uygulamalar olduğu için kabul görmedi. O günlerde Abdullah b. Zeyd, Resul-i Ekrem'e rüyasında kendisine öğretilen ezan-ı Muhammedî'nin sözlerini aktarınca Hz. Ömer de aynı rüyayı gördüğünü beyan etmişti. Bunun üzerine Peygamberimizin(s.a.v.) emriyle ezanın sözleri gür ve güzel sesli Bilâl-i Habeşî'ye öğretildi. O da İslam'ın ilk müezzini olarak yüksek bir yerden ilk ezanı okudu.[9]

Şiir İklimi

DUA
Biz kısık sesleriz... minareleri,
Sen ezansız bırakma Allah'ım!
Ya çağır şurada bal yapanlarını
Ya kovansız bırakma Allah'ım!
...

(Arif Nihat Asya, Dualar ve Âminler, s. 44.)

9 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 154-156.

1.6. Medine Pazarının Kurulması

Medine'de İslam devletini oluştururken pek çok alanda düzenlemeler yapan Peygamberimiz(s.a.v.) ekonomik alanda da adımlar atmıştır. Hicretten sonra fazla zaman kaybetmeden Müslümanlara ait bir pazar yeri belirleyerek bazı kurallar koymuştur. Kimsenin sabit bir satış alanı olmayacağını söyleyerek isteyen herkesin burada tezgâh açabilmesini mümkün kılmıştır.

Allah Resulü(s.a.v.) esnaftan vergi alınmayacağını bildirerek tüccarların ilgisini bu pazara çekmiştir. Pazarı kontrol etmek için denetçiler görevlendirmiş, burada İslami hükümlerin uygulanmasını emretmiştir. Kısa sürede Medine ekonomisinde etkili olan pazar sayesinde Müslümanlar Yahudilerin bu alandaki üstünlüklerine ortak olmuştur.[10]

FİKRİNİ SÖYLE!

Medine pazarının kurulması hangi açıdan önemlidir? Yorumlayınız.

1.7. Kıblenin Değişmesi

Peygamberimiz(s.a.v.) hicretten sonra on yedi ay boyunca namazlarını Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksâ'ya yönelerek kıldı. Mescid-i Nebi'nin kıblesini de Kudüs'e doğru yaptırmıştı. Ancak Resul-i Ekrem'in gönlünden geçen, Kâbe'ye doğru namaz kılmaktı. Allah Teâlâ, resulünün bu arzusuna uygun olarak artık namazlarında Kâbe'ye yönelmesi gerektiğini

Görsel 4.3
Mescid-i Kıbleteyn'in günümüzdeki görünümü
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

10 Kettânî, Hz. Peygamber'in Yönetimi, C 2, s. 45.

Görsel 4.4
Bakara suresi, 144. ayet

şu ayetle emretmiştir: **“(Ey Muhammed!) Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi seni memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzlerinizi o tarafa çevirin…”**[11] Allah Resulü(s.a.v.) Selemeoğulları mescidinde namaz kıldırırken inen bu ayetin emriyle yönünü hemen Kâbe’ye çevirmiştir. Mescid-i Aksâ’ya doğru başlayıp Kâbe’ye doğru yönelerek tamamlanan bu namazın hatırasına Selemeoğulları mescidi, Mescid-i Kıbleteyn (İki Kıbleli Mescid) diye anılmıştır.[12]

KELİME DAĞARCIĞI

Cihat: Nefisle mücadele, İslam’ı tebliğ ve düşmanla savaşmak.

Gazve: Hz. Peygamber’in bizzat sevk ve idare ettiği savaşlar.

İstişare: İnsanların bir konuda görüş alışverişinde bulunması.

Seriyye: Hz. Peygamber’in bizzat katılmayıp görevlendirdiği kumandanlarla sevk ve idare ettiği sefer.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 50, 106, 184, 328.)

2. Seriyye ve Gazveler

Müşriklerin baskı ve zulümleri karşısında hicret eden Müslümanlar, mallarını yanlarına alamadan memleketlerini terk etmişlerdi. Müslümanlar, yeni yurtları Medine’de de müşrikler tarafından rahat bırakılmadılar. Mekkeliler, muhacirleri himaye etmemeleri için yazdıkları mektubu Medine’ye gönderdiler. Müşrikler, Hz. Muhammed’i(s.a.v.) himaye etmekle utanılacak bir iş yaptığını iddia ettikleri Medinelilerden kendileriyle onun arasına girmemelerini istiyorlardı. Eğer o, iyi biriyse buradan çıkarılacak mutluluğun kendilerine ait olduğunu eğer kötü biriyse onu ele geçirmede herkesten daha çok kendilerinin hak sahibi olduklarını söyleyerek Medine’yi tehdit etmişlerdir.[13]

Müşrikler, Medine’deki münafıkların lideri konumundaki Abdullah b. Übey b. Selül’e gönderdikleri başka bir mektupta yine Hz. Peygamber’in öldürülmesini veya şehirden çıkarılmasını istemişlerdir.[14] Buna karşılık muhacirler himaye gördükleri kardeşleri tarafından müşriklere karşı hiçbir zaman yalnız bırakılmamışlardır.

Resulullah(s.a.v.) Medine dışına bazen bizzat başında olduğu bazen de sahabiler arasından birisini kumandan tayin ettiği seferler düzenledi. Bu seferlerin Kureyş’e ait ticaret kervanlarını engellemek ve Medine’ye bir baskın yapılmasını önlemek gibi hedefleri bulunuyordu.

11 Bakara suresi, 144. ayet.
12 Buhârî, Salât, 31; İbn Sa’d, et-Tabakât, C 1, s. 208.
13 İbn Habîb, Kitabu’l-Muhabber, s. 271.
14 Ebu Dâvûd, Harac ve’l-İmâre, 22-23.

2.1. Savaşa İzin Verilmesi

Hicretin ardından müşrikler, Müslümanların geride bıraktıkları mallarını yağmalamışlar, bununla da yetinmeyerek tehdit ve düşmanlıklarının dozunu artırmışlardı. Bu sebeple Müslümanlar Medine'de aradıkları güveni tam olarak elde edememişlerdi. Müşrikler, Müslümanları tamamen ortadan kaldırmayı arzu ediyorlardı. Müslümanlar ise Mekkelilerin hasmane tutumları karşısında teyakkuz hâlinde bekliyorlardı.

Allah(c.c.), yurtlarından çıkarılan Müslümanlara uğradıkları zulüm nedeniyle hicretin birinci yılında savaş izni verdi. **"Kendilerine savaş açılan Müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihat için izin verildi. Şüphe yok ki Allah'ın onlara yardım etmeye gücü yeter. Onlar, haksız yere sırf 'Rabb'imiz Allah'tır.' demelerinden dolayı yurtlarından çıkarılmış kimselerdir…"**[15]

HAYDİ YAZALIM!

"Fitne tamamen yok edilinceye ve din de (kulluk) yalnız Allah için oluncaya kadar onlarla savaşın. Şayet vazgeçerlerse zalimlerden başkasına düşmanlık ve saldırı yoktur."

(Bakara suresi, 193. ayet.)

Yukarıdaki ayetten yola çıkarak İslam'ın cihat anlayışı ile ilgili bir kompozisyon yazınız.

2.2. İlk Seriyyeler

Hz. Peygamber, çeşitli bölgelere özellikle Kureyş kervanlarını hedef alan küçüklü büyüklü seriyyeler gönderdi. Hicaz bölgesinin ticaret ağını kontrol eden ve Mekkelileri ekonomik olarak zayıflatmayı amaçlayan bu seriyyeler sebebiyle müşrikler artık emniyet içinde ticaret yapamaz duruma geldiler. Gönderilen bu askerî birliklerin görevleri arasında keşiflerde bulunmak, istihbarat toplamak ve baskın yapmak da bulunuyordu. Hz. Peygamber bizzat hedef ve planlamasını yaptığı bu seriyyelere sahabiler arasından komutan tayin ederdi. İlk seriyye olan Sîfülbahr Seriyyesi'ni Hz. Hamza sevk ve idare etmişti.[16]

Görsel 4.5
Hz. Peygamber birçok seriyye göndermiştir.

Resul-i Ekrem'in bizzat komutan olarak katıldığı ilk gazve ise Ebvâ Gazvesi'dir. Resulullah(s.a.v.) tarafından yönetilen yirmi yedi gazvenin sadece dokuzunda sıcak çatışma olması, bu savaşların esas gayesinin kan dökmek olmadığını açıkça ortaya koymaktadır.[17]

---

15 Hac suresi, 39-40. ayet.
16 İbn Hişâm, es-Sîre, C 2, s. 245-246.
17 bk. İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 5-155.

2.3. Bedir Gazvesi

Hicretin ikinci yılında meydana gelen Bedir Gazvesi, Mekkeli müşriklerle Müslümanların askerî bakımdan ilk ciddi karşılaşmasıdır. Hz. Peygamber, Suriye'den yola çıkan ve yaklaşık bin deveden oluşan büyük bir kervanın yaklaştığını öğrenince yapılması gerekenler hakkında sahabileriyle istişare etti. Allah Resulü(s.a.v.) yaptığı görüş alışverişinden sonra kervana müdahale edilmesi yönünde karar vererek üç yüz kişi ile yola çıktı.

Görsel 4.6
Bedir Gazvesi'nin yapıldığı mevkinin günümüzdeki görünümü
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

Ebu Süfyan'ın başında bulunduğu kervanın Mekkeliler için önemi büyüktü. Zira bu ticaret kervanının amacı, müşrik ordusuna maddi destek sağlamaktı. Bu kervanda Müslümanların Mekke'de bıraktıkları malları da bulunuyordu. Ebu Süfyan'ın tedbirli hareket etmesi sonucu Müslümanlar kervanı ellerinden kaçırmışlar ancak kervanı korumak amacıyla yardıma gelen bin kişilik müşrik ordusunun Bedir'e yaklaştığını öğrenmişlerdi.

Kervanın tehlikede olmadığını öğrenmeleri ve içlerinden bazılarının savaşa gerek kalmadığını söylemelerine rağmen Ebu Cehil, savaşta ısrar etti. Savaşa itiraz edenleri korkak olmakla suçlayarak ordusunu Bedir kuyularına doğru sevk etti. Müslüman ordusu savaş alanına müşriklerden önce gelmişti. Hubab b. Münzir'in tavsiyesine uyan Allah Resulü(s.a.v.) ordunun su ihtiyacını giderdikten sonra kuyuları kapattırdı ve meydanın yüksek yerine karargâhını kurdu.[18]

Müşrikler, su ihtiyaçlarını gideremedikleri gibi düzlükte bulunan orduları savaştan bir gün önce yağan yağmur sebebiyle çamur içinde kaldı. Allah'ın(c.c.) lütfu ile Müslümanlar bu avantajlı durumla savaşa başladı. Sayı ve silah bakımından zayıf görünen Müslümanlar Bedir'de kalabalık müşrik ordusunun karşısına çıktı. Allah Resulü'nün(s.a.v.) elçi olarak gönderdiği Hz. Ömer aracılığıyla barış teklif etmesine rağmen müşrikler savaşmayı seçti.

BİR HADİS

Hz. Peygamber Bedir Savaşı öncesi Rabb'ine şöyle yakarmıştır:

"Ey Allah'ım! İşte Kureyş kibir ve gururla geldi. Sana meydan okuyor, peygamberini yalanlıyor. Ey Allah'ım! Peygamberlere yardım sözünü, bana da özel olarak zafer vaadini yerine getirmeni talep ediyorum. Eğer şu bir avuç Müslüman yok olursa sana ibadet eden hiç kimse bulunmayacaktır."

(Müslim, Cihad ve's-Siyer, 58.)

18 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 10-16.

Müslümanlar büyük bir zafer elde ettikleri Bedir Savaşı'nda on dört şehit vermişlerdir. Savaşta öldürülen yetmiş müşrik arasında Ebu Cehil, Ümeyye b. Halef ve Utbe b. Rebîa gibi kabilelerinin başında savaşa katılan liderler de vardı. Ayrıca Bedir'de yetmiş müşrik de esir olarak alınmıştır.[19]

FİKRİNİ SÖYLE!

"Nice az topluluk çok topluluğa Allah'ın izniyle üstün gelmiştir..."

(Bakara suresi, 249. ayet.)

Yukarıdaki ayeti Bedir Gazvesi bağlamında yorumlayınız.

2.4. Uhud Gazvesi

Bedir'de ileri gelenlerini kaybeden müşrikler, yaşadıkları yenilginin intikamını almak için Müslümanları yok etmek istiyorlardı. Bu nedenle Ebu Süfyan'ın Mekke'ye ulaştırdığı kervanın geliriyle bir ordu hazırlamaya karar verdiler. Mekke'nin çevresinde bulunan kabilelerle ittifaklar kurdular. Bedir Savaşı'ndan yalnızca bir yıl sonra zırhlıların ve atlıların da yer aldığı üç bin kişilik bir orduyu donatarak Mekke'den yola çıktılar.

Peygamberimiz(s.a.v.), Mekke müşriklerinin hazırlıklarını haber alınca sahabiler ile durumu istişare etti. Allah Resulü'nün(s.a.v.) şehri savunma teklifine rağmen özellikle genç sahabiler meydan savaşında ısrar ettiler. Böylece şehir müdafasından vazgeçildi. Müslümanlar yedi yüz kişilik bir orduyla düşmanın karşısına çıkmaya hazırlandı. Hz. Peygamber, cihadın öneminden bahsederek sabırlı olmaları durumunda Allah'ın(c.c.) kendilerini muzaffer kılacağını söyledi. Cumartesi günü Uhud Dağı'na ulaşan İslam ordusu dağı arkasına alacak şekilde yerleşti.

Görsel 4.7
Uhud Dağı

Resulullah(s.a.v.) savaş öncesinde okçu birliğini Ayneyn Tepesi'ne yerleştirdi. Ordunun arkadan bir baskına uğramaması için stratejik bir yer olan bu tepede Abdullah b. Cübeyr komutasında elli okçu bulunuyordu. Hz. Peygamber savaşın seyri ne yönde olursa olsun yerlerini terk etmemeleri konusunda onlara kesin emir verdi.[20]

19 Vâkıdî, Meğâzî, C 1, s. 42-61.
20 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 64-69.

Hicretin üçüncü yılında iki ordu Uhud'da karşı karşıya geldi. Savaşın başlarında Müslümanlar düşman ordusuna karşı üstünlük sağladı. İslam ordusu, panik içinde kaçan müşriklerin ardına düşünce savaşın sona erdiğini zanneden okçuların büyük bir kısmı ganimet toplayan arkadaşlarına katılmak için yerlerini terk etti. Hz. Peygamber'in kesin talimatına uyulmamasıyla savaşın gidişatı değişti. Müşrik süvari birliğinin komutanlığını yapan Halid b. Velid arkadan dolaşarak Ayneyn Tepesi'nde kalan Abdullah b. Cübeyr ve emrindeki az sayıdaki okçuyu şehit etti. Toparlanan müşrikler Müslümanları iki taraftan kuşatmış oldu. Savaşın seyri bir anda İslam ordusunun aleyhine döndü. Yoğun çarpışmaların sonrasında Müslümanlar Uhud Dağı'nın eteğinde Resulullah'ın(s.a.v.) etrafında kenetlendi. Allah Resulü'nün(s.a.v.) *"Kendilerini Allah'a çağıran peygambere bu zulmü reva gören bir kavim nasıl kurtuluşa erer."*[21] şeklindeki sözleri savaşın şiddetini açıkça ortaya koymaktadır..

Çatışma sonunda başta Hz. Hamza, Mus'ab b. Umeyr ve Abdullah b. Cahş olmak üzere yetmiş Müslüman şehit düşmüş, çeşitli yerlerinden yaralanan Rahmet Elçisi'nin birkaç dişi de kırılmıştı. Herhangi bir tarafın diğerine kesin bir üstünlüğünden söz edilemese de Bedir'in intikamını aldığına inanan müşrikler Ebu Süfyan'ın çevresinde toplanarak geri çekildiler.[22]

Görsel 4.8
Reci Olayı'nın gerçekleştiği yer
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

2.5. Reci ve Bi'r-i Maune

Uhud Gazvesi'nden birkaç ay sonra elim bir olay yaşandı. Adel ve Kare kabilelerinden bir heyet, Hz. Peygamber'den kendilerine İslam'ı öğretecek ve Kur'an okutacak muallimler istedi. Zaman zaman kabilelerin buna benzer talepleri olmuş ve Rahmet Elçisi bunları geri çevirmemişti. Oysa bu heyetin asıl niyeti, gönderilecek sahabilerin bir kısmını öldürmek bir kısmını ise Bedir ve Uhud'da yakınlarını kaybeden Mekkelilere satmaktı.

Resul-i Ekrem, Suffe'de yetişmiş on seçkin sahabiyi kendilerine dini öğretmek üzere onlara gönderdi. Reci yakınlarında konaklayan muallim heyetine yaklaşık yüz kişi tarafından baskın düzenlendi. Pusuya düşen Müslümanlar karşılık verince yedi sahabi oracıkta, esir edilen Abdullah b. Târık ise yolda şehit edildi. Esir alınan Zeyd b. Desinne ile Hubeyb b. Adî Mekkelilere satıldı. Hapsedilen Zeyd(r.a.) ve Hubeyb(r.a.), haram ayların çıkmasının ardından öldürülmek için şehir dışına götürüldüler. İmanlarını terk etmeye zorlanan sahabiler buna razı olmadıkları için şehit edildiler.[23]

Uhud Savaşı'ndan yaklaşık dört ay sonra herkesi derinden sarsan bir olay daha yaşandı. Hz. Peygamber'i ziyarete gelen Ebu Bera isminde bir kabile reisi, İslam hakkında bilgi aldıktan sonra kabilesinin de bu dini öğrenmelerinin yararlı olacağını söyledi. Ashâbının can güvenliği konusunda kesin söz alan Peygamber Efendimiz, İslam'ı tebliğ etmeleri için onlara yetmiş kadar sahabe gönderdi. Heyet, Bi'r-i Maune denilen kuyuların yanında

21 Buhârî, Meğâzî, 22.
22 Vâkıdî, Meğâzî, C 1, s. 199-233.
23 Buhârî, Meğâzî, 10; İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 178-182.

konakladı. Ebu Bera'nın yeğeni Âmir b. Tufeyl, Resulullah'ın(s.a.v.) gönderdiği elçiyi şehit etti. Amcasının verdiği emanı da kabul etmeyerek olanlardan habersiz beklemekte olan Müslümanlara saldırdı. Ağır yaralı olduğu için öldüğü zannedilerek bırakılan Ka'b b. Zeyd ve esir olarak satılan Amr b. Ümeyye ed-Damrî dışında heyetin tamamı şehit edildi. Yaşananları öğrenen Hz. Peygamber daha önce hiçbir felaket karşısında olmadığı kadar üzülmüştür.[24]

Görsel 4.9
Bi'r-i Maune faciasının yaşandığı yer
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

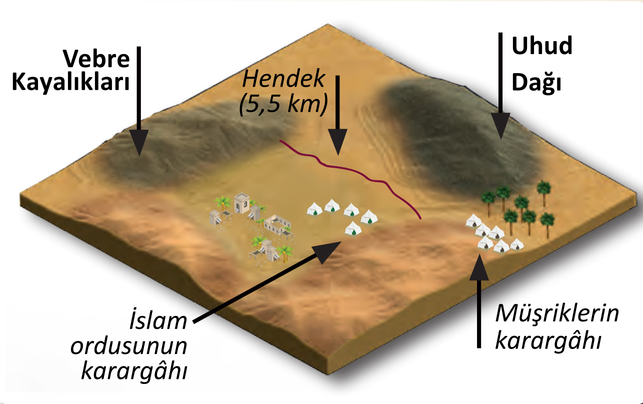
2.6. Hendek Gazvesi

Hendek Gazvesi, adını düşmanın saldırısından korunmak için Medine'nin etrafına kazılan hendeklerden almaktadır. Mekkelilerin Medine'ye karşı son saldırısı olması bakımından bu gazvenin ayrı bir yeri vardır. Yahudilerden maddi destek sözü alan müşrikler, yeni bir saldırı hazırlığı içine girdiler. Müşrik kabilelerin desteğini de elde eden Mekkeliler, müttefik kuvvetlerin katılımıyla sayısı on-on iki bine ulaşan büyük bir ordu kurmayı başardılar. Müşrik ordusunu oluşturan kabilelerin çokluğundan dolayı bu gazveye gruplar anlamında "Ahzâb Gazvesi" de denilmiştir.

Hz. Peygamber, saldırı hazırlığındaki müşriklerin büyük bir ordu ile Medine'ye doğru yola çıktığını haber alınca ashâbının fikirlerini aldı. Medine'nin çevresinde kaleler ve kayalıklar vardı. Yalnızca kuzey kısmı saldırılara karşı korumasızdı. Müşriklerin kalabalık ordusuna karşı meydan savaşı yapmak yerine Medine'nin savunulmasına karar verildi. Hendek kazarak mevzileri güçlendirmeyi öneren Selman-ı Fârisî'nin teklifi kabul edildi. Resulullah'ın(s.a.v.) bizzat çalıştığı hendek kazma işi müşriklerin Medine'ye varmasından önce bitirildi.[25]

Müşrikler hicri 5, miladi 627 yılında Medine'yi kuşattılar. Hz. Peygamber, üç bin kişilik İslam ordusunu Sel Dağı'nın eteklerine yerleştirdi. Ebu Süfyan komutasındaki müşrik ordusu hendekleri beklemiyordu. Bilinen şartların dışında bir savaş ortamı vardı. Müşrikler hendeğin zayıf bölümlerini aşmak için saldırırlarken Müslümanlar ise var güçleriyle mevzilerini korumaya çalışıyordu.[26]

Medine kuşatması devam ederken Resulullah(s.a.v.), aldığı tedbirlerle şehri muhafaza etmiş ve zayıf hendekleri güçlendirmişti. Müslümanlar şehre sızmaları engellemeye çalışırken müşriklerin baskısı o kadar şiddetlendi ki bir ara namazlar dahi aksadı.[27]

Harita 4.1
Hendek Savaşı'nın yapıldığı alanın krokisi

24 Buhârî, Meğâzî, 28; Vâkıdî, Meğâzî, C 1, s. 346-351.
25 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 62-63.
26 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 230-235.
27 İbn Mâce, Salât, 6.

FİKRİNİ SÖYLE!

"Onlar hem yukarınızdan hem aşağı tarafınızdan (vadinin üstünden ve alt yanından) üzerinize yürüdükleri zaman; gözler yıldığı, yürekler gırtlağa geldiği ve siz Allah hakkında türlü türlü şeyler düşündüğünüz zaman işte orada iman sahipleri imtihandan geçirilmiş ve şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardı."

(Ahzâb suresi, 10-11. ayetler.)

Yukarıdaki ayeti dikkate alarak müminlerin Hendek Savaşı'ndaki ruh hâli ile ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

Kurayza Yahudilerinin savaş esnasında Peygamber Efendimizle aralarındaki antlaşmayı bozarak müşriklerle gizlice anlaşması Müslümanlar için en büyük tehdit oldu. İki ateş arasında kalınabilirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, aldığı önlemlerle Kurayzalıların müşrik ittifakına katılmasını engelledi. Kurayza Yahudileri savaş boyunca kalelerinden çıkmaya cesaret edemediler.[28]

Mekkeliler, uzun sürecek bir savaş için hazırlık yapmamışlardı. Bu sebepten müşriklerin yiyecekleri ve sabırları tükenmeye başladı. Yaklaşmakta olan hac mevsiminde savaş yapmayı da uygun görmüyorlardı. Üstelik fırtına çıkmış çadırları da darmadağın olmuştu. Bunun üzerine Ebu Süfyan kuşatmayı kaldırarak geri çekildi.[29]

BİR AYET

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُو اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَاۤءَتْكُمْ جُنُودٌ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا

"Ey inananlar! Allah'ın size olan nimetini anın; üzerinize ordular gelmişti. Biz de onların üzerine rüzgâr ve göremediğiniz ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı görüyordu."

(Ahzâb suresi, 9. ayet.)

Önceki savaşlardan, izlenilen siyaset ve strateji bakımından ayrılan Hendek Gazvesi'nde altı Müslüman şehit olurken müşriklerden de sekiz kişi öldürüldü. Mekkeliler İslam'ı ortadan kaldırmaya yönelik bu son saldırılarından da elleri boş döndü. Müşriklerin başarısızlığında Müslümanların sabırlı olmaları, Allah Resulü'nün(s.a.v.) emirlerine harfiyen uymaları ve savaşın seyrinde alınan kararlar etkili olmuştur.

28 Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 462.
29 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 243-244.

ENİNE BOYUNA

"Allah, o inkâr edenleri hiçbir fayda elde edemeden öfkeleri ile geri çevirdi. Allah(ın yardımı) savaşta müminlere yetti. Allah güçlüdür, mutlak galiptir."

(Ahzâb suresi, 25. ayet.)

Yukarıdaki ayet-i kerimeyi ilahî yardım çerçevesinde değerlendiriniz.

O güne kadar bir araya getirdikleri en büyük orduya sahip olmalarına rağmen müşriklerin yenilmeleri Müslümanlar için Mekke'nin fethine giden yolu açmıştır. Allah Resulü(s.a.v.), *"Kureyş bir daha size saldırmaya cesaret edemeyecektir fakat siz onlarla savaşacaksınız."*[30] buyurmak suretiyle Müslümanların bundan sonraki eyleminin taarruz olacağını göstermiştir.

2.7. Hudeybiye Antlaşması

Hicretin üzerinden altı yıl geçmişti. Müşrikler Medine'ye düzenlemiş oldukları muhasaradan istediklerini elde edememişler, Müslümanlar ise Hendek Savaşı'ndan da başarı ile çıkmışlardı. Peygamber Efendimiz Medine'nin iç güvenliğini temin ettikten sonra Zilkâde ayında umre yapmaya karar verdi. Mekke'ye Kâbe'yi ziyaret maksadıyla geldiklerinin göstergesi olarak sahabilerden sadece yolcu kılıçlarını almalarını istedi. Sahabilerden bir kısmının yanlarında askerî teçhizat bulundurmadan yola çıkmalarının yanlış olduğunu söylemeleri üzerine umreye niyetlenmişken yanında silah taşımak istemediğini söyleyen Hz. Peygamber, bin beş yüz civarında sahabi ile Medine'den Mekke'ye doğru hareket etti.

Görsel 4.10
Hudeybiye mevkisinin günümüzdeki görünümü

Kafile Mekke'ye 12 km uzaklıktaki Hudeybiye mevkisinde konakladı. Rahmet Elçisi savaş değil barış niyetiyle geldiğinin göstergesi olarak yanında kurbanlık develer getirmiş ve umre için ihrama girmişti. Allah Resulü'nün(s.a.v.) ashâbıyla Mekke'ye doğru geldiğini haber alan müşrikler şehrin ileri gelenleriyle acilen toplantı yaptılar. Toplantı neticesinde Müslümanların şehre girmesine müsaade etmemeye ve Halid b. Velid kumandasında iki yüz kişilik bir süvari birliğini onları engellemek üzere görevlendirmeye karar verdiler. Haram aylarda düşmanlarına bile Beytullah'ı tavaf etme izni veren müşriklerin bu tavrı Peygamber Efendimizi çok üzdü.[31]

Sorunun çözümü için iki taraf arasında elçiler gidip gelmeye başladı. Hz. Peygamber elçilere niyetlerinin yalnızca Kâbe'yi ziyaret etmek olduğunu bildiriyor, Kureyşliler ise Müslümanların Mekke'ye girmelerine hiçbir şekilde izin vermeyeceklerini söylüyorlardı.

30 Buhârî, Meğâzî, 29.
31 Buhârî, Meğâzî, 35; Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 572-598.

Görüşmelerin sonuçsuz kalması üzerine Resulullah(s.a.v.) Kureyşlilere elçi olarak bu defa Hz. Osman'ı gönderdi. Kureyşliler Hz. Osman'a isterse kendisinin Kâbe'yi tavaf edebileceğini ancak Müslümanların şehre girmesine müsaade etmeyeceklerini bildirdiler. Allah Resulü(s.a.v.) tavaf etmedikçe tek başına Kâbe'yi tavaf etmeyeceğini söyleyen Hz. Osman'ı hapsettiler. Hz. Osman'ın dönüşü birkaç gün gecikince onun öldürülmüş olabileceğinden şüphelenen Allah Resulü(s.a.v.), müşriklerle savaşmadan oradan ayrılmayacağına dair sahabileriyle sözleşti. Bu yemine, "Rıdvan Biati" denildi.[32]

BİR AYET

"Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah ile olan ahdine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir."

(Fetih suresi, 10. ayet.)

Mekkeliler, Müslümanların savaş için biat ettiklerini haber alıp Hz. Peygamber'in kararlılığını görünce Hz. Osman'ı serbest bıraktılar. Ardından da bir heyet göndererek barış antlaşması yapmak istediklerini bildirdiler. Peygamber Efendimiz, Mekkelilerin teklifini kabul edince aşağıdaki maddeleri içeren bir antlaşma imzalandı:

- Müslümanlar ile Mekkeliler arasında on yıl savaş yapılmayacaktır. Taraflardan herhangi biri üçüncü bir tarafla çatışmaya girerse diğeri bu çatışmaya müdahil olmayacaktır.
- Müslümanlar bu yıl Mekke'ye girmeden geri dönecekler ancak gelecek yıl Kâbe'yi ziyaret edebilecekler ve şehirde üç günden fazla kalamayacaklardır.
- Müslümanların ziyaretleri esnasında yanlarında sadece yolcu kılıçları bulunacak, Mekkeliler ise o sırada şehri boşaltacaklardır.
- Antlaşmadan sonra Mekkelilerden biri Müslümanlara sığınırsa geri çevrilecek ancak Müslümanlardan biri Mekke'ye geri dönerse iade edilmeyecektir.
- Arap kabileleri diledikleri tarafla ittifak yapabileceklerdir.[33]

Antlaşma maddelerinin aleyhlerine görünmesi ve kendilerine sığınan Ebu Cendel'i ailesine geri vermek zorunda kalmaları sahabileri çok üzdü. Hz. Ömer, üzüntüsünü dile getirince Peygamber Efendimiz, *"Ben Allah'ın elçisiyim ve O'na asla isyan edemem."*[34] buyurarak Allah'ın(c.c.) emriyle hareket ettiğini bildirdi. Umre yapamadan dönmenin hüznüyle kurbanlarını kesip ihramdan çıkan Allah Resulü(s.a.v.) ve Müslümanlar, Hudeybiye'den ayrıldılar.[35]

32 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 329-330.
33 Buhârî, Cizye, 19; Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 603- 605.
34 Müslim, Cihad ve's-Siyer, 94.
35 Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 613-616.

Okuma Vakti

Hudeybiye Antlaşması'nı müşrikler adına imzalayan Süheyl b. Amr'ın oğlu Müslüman olmuş ve Mekke'de hapsedilmişti. Antlaşmanın imzalandığı sırada tutulduğu yerden kaçarak Müslümanların yanına geldi. Ancak imzalanan antlaşmaya göre Hz. Peygamber'in onu babasına teslim etmesi gerekiyordu. Ebu Cendel'in "Eziyet görmem için mi beni onlara teslim ediyorsunuz?" diye yakarması Allah Resulü(s.a.v.) ve Müslümanları çok üzse de Hz. Peygamber verdiği sözden dönmedi. Ebu Cendel'e hitaben "Sabret! Şüphesiz Allah bir çare gösterecektir! Biz vermiş olduğumuz söze vefasızlık edemeyiz!" buyurdu.

(İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 332-333.)

Mekkeli müşrikler Hudeybiye Barış Antlaşması ile ilk kez Müslümanları siyasi bir muhatap olarak kabul etmiş ve İslam Devleti'ni resmen tanımış oldular. Bu durum Arap Yarımadası'nda Mekkelilerin itibarının sarsılmasına sebep olurken Müslümanlar için büyük bir zaferdi.

Mekkelilerin Arap kabileleri üzerindeki etkisinin azalmaya başlaması sayesinde İslam hızla yayılmaya başladı. Allah Resulü(s.a.v.) barış ortamını fırsat bilerek Arap Yarımadası'nın dört bir yanına İslam'a davet mektupları gönderdi. Böylece Hudeybiye Barış Antlaşması'ndan Mekke Fethi'ne kadar geçen iki sene zarfında Müslümanların sayısı, o güne kadar Müslüman olanlardan kat kat fazla oldu. Bu antlaşmanın sağladığı avantajlar Mekke'nin fethine de zemin hazırladı.[36]

ENİNE BOYUNA

"Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir."

(Fetih suresi, 18. ayet.)

"Olur ki bir şey hoşunuza gitmezken sizin için o hayırlı olur ve bir şeyi istediğiniz hâlde o, hakkınızda şer olur. Allah bilir, siz bilemezsiniz!"

(Bakara suresi, 216. ayet.)

Yukarıdaki ayetlerden de faydalanarak Hudeybiye Antlaşması'nın sonuçlarını değerlendiriniz.

36 Âdem Apak, Siyer-i Nebî, C 1, s. 270.

2.8. Mekke'nin Fethi

Hudeybiye Antlaşması'na dayanarak müşrikler ve Müslümanlar bazı kabilelerle ittifak yapmıştı. Müşriklerin müttefiki olan Bekiroğulları, Müslümanların ittifak kurduğu Huzâa kabilesinden yirmi üç kişiyi öldürmüş ve Kureyşliler de onlara yardım etmişti. Bunun üzerine Allah Resulü(s.a.v.) Mekke'ye haber gönderip antlaşmayı hatırlatarak Kureyşlilerden öldürülenlerin diyetlerini ödemelerini yahut ittifakı bozmalarını istedi. Bu isteği geri çeviren müşrikler böylece antlaşmayı bozmuş oldular.[37]

Görsel 4.11
Mukaddes şehir: Mekke
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

Müşriklerin bu tutumu üzerine Hz. Peygamber, Mekke'yi fethetmek gayesiyle sefer hazırlıklarına başladı. Gideceği yeri gizli tutarak müşriklerin hazırlık yapmasına fırsat vermedi. Allah Resulü(s.a.v.), 630 yılı Ramazan ayında on bin kişilik ordusuyla yola çıkarak Mekke yakınlarında karargâh kurdu. Müslümanların gelişinden henüz haberdar olmayan Mekkeliler, Peygamberimizin(s.a.v.) geceleyin yaktırdığı binlerce meşalenin ışığını görünce neye uğradıklarını şaşırdılar.[38] Mekkeliler adına Hz. Peygamber ile görüşmeye gelen Ebu Süfyan direnmenin faydasız olduğunu görerek Müslümanların üstünlüğünü kabul etmek zorunda kaldı. Şehre döndüğünde durumu halka anlatıp Hz. Peygamber'in "*Mescid-i Haram'a giren emniyettedir. Evinden çıkmayan emniyettedir. Ebu Süfyan'ın evine sığınan emniyettedir!*" sözlerini iletti. Teslim olmaktan başka çare olmadığını söyleyen Ebu Süfyan'a birkaç kişi dışında itiraz eden olmadı ve herkes evlerine çekildi.[39]

Görsel 4.12
"İnnâ fetahnâ leke fethan mübînâ
(Biz sana apaçık bir fetih verdik.)"
Fetih suresi,1. ayet
(Hat: Halim Özyazıcı)

Resulullah(s.a.v.) ordusunu dört kola ayırarak şehre girmeye hazırlanırken komutanlarına saldırıya uğrayıp mecbur kalmadıkça kan dökmemelerini emretti. Ufak bir çatışma dışında İslam ordusuna direnen olmadı. Böylece Allah Resulü(s.a.v.) gizlice terk etmek zorunda kaldığı şehrine büyük bir zaferle dönmüş oldu. İlk olarak Kâbe'yi tavaf ettikten sonra **"Hak geldi, batıl yok oldu!.."**[40] ayetini okuyarak Kâbe'yi putlardan temizledi. Ardından tüm Mekkelileri affettiğini bildiren bir konuşma yaptı.[41]

37 İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 31-32.
38 Buhârî, Meğâzî, 48; İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 44.
39 Ebu Dâvûd, Harac ve'l-İmâre, 24-25; Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 818-819.
40 İsrâ suresi, 81. ayet.
41 Müslim, Cihad ve's-Siyer, 87; İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 48-55.

Mekke'nin fethi sonrasında Kâbe'nin etrafında endişe içinde bekleyen şehir halkı ile Allah Resulü(s.a.v.) arasında şu şekilde bir konuşma geçmişti:

"Hz. Peygamber, 'Vaadini yerine getiren, kuluna yardım eden Allah'a hamdolsun. Şu anda ne diyor ve ne bekliyorsunuz?' diye sordu. Onlar 'Hayır söylüyor ve hayır umuyoruz. Kerim bir kardeş ve kerim bir kardeşin oğlusun ve şu anda galip durumdasın.' şeklinde cevap verdiler. Bunun üzerine Allah Resulü(s.a.v.), Kardeşim Yusuf'un dediği gibi ben de 'Bugün sizi kınama yoktur. Allah sizi bağışlasın. O merhametlilerin en merhametlisidir.' (Yûsuf suresi, 92. ayet.) diyorum.

Bilin ki Cahiliye Dönemi'ndeki her türlü faiz, kan davası, mal ya da soy sopla övünme şu iki ayağımın altındadır. Hiç şüphesiz ki Allah, Cahiliye Dönemi'nin böbürlenme ve atalarıyla övünmesini kaldırmıştır. Hepiniz Âdem'densiniz, Âdem de topraktandır. Allah'ın yanında en şerefli olanınız, kuşkusuz O'na karşı en çok sorumlu olanınızdır.

Biliniz ki Allah, gökleri ve yeri yarattığı zaman Mekke'yi haram kılmıştır. Mekke, Allah'ın emriyle haram bir bölgedir. Benden önce kimseye helal kılınmamıştır. Benden sonra da kimseye helal kılınmayacaktır. Benim için de sadece bugün bu saatte helal olmuştur. Mekke'nin avları ürkütülemez, ağaçlarına balta vurulamaz; buluntu eşya, sahibini aramak dışında kimseye helal değildir. Onun yeşil otları biçilemez… Müslüman Müslüman'ın kardeşidir. Müslümanlar kendilerinden olmayanlara karşı tek güçtürler…"

(Vâkidî, Meğâzî, C 2, s. 835-837.)

2.9. Huneyn Gazvesi

Hz. Peygamber'in ordusu Mekke'nin fethinin hemen ardından yeni bir sefere çıktı. Zira Hevazin'e bağlı kabileler, Müslümanların kendilerine saldırmasına fırsat vermeden onları bertaraf etmek istiyorlardı. Yirmi bin kişilik orduları ile Huneyn'de karargâh kurarak askerlerin savaştan kaçmasını engellemek için eşlerini ve çocuklarını da orduya dâhil etmişlerdi. İslam ordusu ise Mekke'nin fethinden sonra yeni Müslüman olan iki bin kişinin katılımı ile birlikte on iki bin kişiye ulaşmıştı.

Müslümanlar Huneyn'e ulaştıklarında pusu kurmuş olan düşmanın saldırısıyla büyük bir şaşkınlık yaşadılar. Ordu neredeyse dağılacakken Hz. Abbas'ın nidası herkesi kendine getirdi. Müslümanlar Hz. Peygamber'in etrafında toplanarak bütün gayretleriyle saldırıya geçtiler ve neticede düşmanı püskürttüler. Bu savaşta Müslümanlar birçok esir ve ganimet elde etmişlerdir.[42]

42 Müslim, Cihâd, 76-81; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s.138-140.

HAYDİ YAZALIM!

"Andolsun ki Allah, birçok yerde ve Huneyn Savaşı'nda size yardım etmişti. Hani çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, fakat sizi hezimete uğramaktan kurtaramamıştı. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti, sonunda gerisin geri dönmüştünüz."

(Tevbe suresi, 25. ayet.)

Ayet-i kerimeyi de göz önüne alarak gurura kapılmanın tehlikeleri hakkında bir kompozisyon yazınız.

Hz. Peygamber kaçan düşmanın Taif'e sığınması üzerine ordusunu toparlayarak Mekke için tehlike oluşturan Taif'i kuşattı. Yaklaşık bir ay boyunca kuşatmayı sürdüren İslam ordusu mancınık gibi farklı teknikler kullanmasına rağmen Taif'in surlarını aşıp şehri fethedemedi. Rahmet Elçisi, bu zorlu sürecin sonunda ashabıyla da istişare ederek kuşatmayı kaldırdı ve "*Allah'ım! Sakif'e hidayet nasip et, onları bize gönder.*" diye dua etti. Bu duadan kısa bir müddet sonra Taifliler Müslüman olmak için Allah Resulü'ne geldiler.[43]

KELİME DAĞARCIĞI

Ehl-i kitap: Kur'an'da genellikle Yahudiler ve Hıristiyanlar için kullanılan tabir.

Münafık: Küfrünü gizleyerek kendini mümin gösteren kimse.

(bk. www.islamansiklopedisi.org.tr)

Nifak: Bir kimsenin İslam'ı gerçekten kabul etmediği hâlde Müslüman gibi görünmesi.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 281.)

3. Nifak ve Münafıklar

Medine'de Müslümanların toplumsal hayatta karşı karşıya kaldığı sorunların başında nifak hareketleri gelir. Nifak, dine bir kapıdan girip diğer kapıdan çıkmak anlamına gelir. Bu sebeple inanmadığı hâlde Müslümanlarla dış görünüşte birlikte hareket eden ancak İslam'a düşmanlığını gizleyenlere münafık denilmiştir.[44]

Kur'an-ı Kerim'de münafık kelimesi hem Müslüman olmadığı hâlde Allah'a(c.c.) ve ahiret gününe inandığını söyleyenler için hem de imanla küfür arasında gidip gelen, şüphe içinde bocalayan ve imandan çok küfre yakın olan insanlar için kullanılmıştır.

Münafıkların sahip oldukları ruh hâlini Kur'an benzetmelerle şöyle anlatmıştır: **"Onların (münafıkların) durumu, (karanlık gecede) bir ateş yakan kimse misalidir. O ateş yanıp da etrafını aydınlattığı anda Allah, hemen onların aydınlığını giderir ve onları karanlıklar içinde bırakır; (artık hiçbir şeyi) görmezler. Onlar sağırlar, dilsizler ve körlerdir. Bu sebeple onlar geri dönemezler. Yahut (onların durumu), gökten sağanak hâlinde boşanan, içinde yoğun karanlıklar, gürültü ve yıldırımlar bulunan yağmur (a tutulmuş kimselerin durumu) gibidir. O münafıklar yıldırımlardan gelecek ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Hâlbuki Allah, kâfir-**

43 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s.145-146; Tirmizî, Menâkıb, 74.
44 İbn Manzur, Lisanü'l-Arab, C 10, s. 359.

leri çepeçevre kuşatmıştır. (O esnada) Şimşek sanki gözlerini çıkaracakmış gibi çakar, onlar için etrafı aydınlatınca orada birazcık yürürler; karanlık üzerlerine çökünce de oldukları yerde kalırlar. Allah dileseydi elbette onların kulaklarını sağır, gözlerini kör ederdi. Allah şüphesiz her şeye kadirdir."[45]

Görsel 4.13
"... Vallâhü habîrun bimâ ta'melûn
(... Allah yaptıklarınızdan haberdardır.)"
Münâfikûn suresi, 11. ayet
(Hat: Bekir Çetintaş)

Mekke'de İslam'ı din olarak benimsemek ateşten gömlek iken Medine'de durum daha farklıydı. Sosyal konumlarını korumak, dünyevi bazı imkânlara ulaşmak ve Müslümanlardan çekinmek gibi nedenlerle Müslüman olmadığı hâlde öyle görünen insanlar vardı. Münafıklar, İslam toplumu içindeki en büyük tehdit unsuruydu. Onlar Müslümanlarla bir arada iken düşmanlıklarını gizlice yürütüyor, Medine'ye düşman olanlarla ittifaklar kuruyorlardı. İslami değerlerle alay eden, ordunun disiplinini bozan, savaştan kaçan ve dahası Hz. Peygamber'e suikast girişiminde bulunacak kadar ileri giden münafıklar böylece Müslümanların şehirde kurduğu kardeşliği parçalamayı hedefliyorlardı.

Münafıkların Kur'an-ı Kerim'de ifade edilen bazı özellikleri:

"... İnanmadıkları hâlde 'Allah'a ve ahiret gününe inandık' derler..."
(Bakara suresi, 8. ayet.)

"... Ağızlarıyla, kalplerinde olmayanı söylüyorlardı..."
(Âl-i İmrân suresi, 167. ayet.)

"Onlara: Yeryüzünde fesat çıkarmayın, denildiği zaman, 'Biz ancak ıslah edicileriz' derler."
(Bakara suresi, 11. ayet.)

"Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider, konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar sanki duvara dayanmış kütükler gibidir. Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar. Düşman onlardır..."
(Münâfikûn suresi, 4. ayet.)

Münafıkların lideri Abdullah b. Übey b. Selül'dü. Şehrin yönetimi kendisine verilecekken Hz. Peygamber'in Yesrib'e hicret etmesi ile şartlar değişmişti. Şehirde Müslümanların sayısının artmasıyla nüfuzunu yitirmiş bu sebeple İslam'a olan kin ve düşmanlığı gizliden gizliye sürmüştür. Hz. Peygamber'in Bedir Savaşı'ndan galip ayrılmasından sonra Abdullah b. Übey Müslüman olduğunu söylemesine rağmen Sevgili Peygamberimizin şahsını hedef alan aleyhte propaganda yürütmekten geri kalmamıştır.

45 Bakara suresi, 17-20. ayetler.

BİR HADİS

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ
وَإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ

"Münafığın alameti üçtür: Konuşunca yalan söyler, söz verince sözünden cayar, kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder."

(Buhârî, İman, 24.)

Allah Resulü(s.a.v.) bir hasta ziyareti esnasında aralarında Abdullah b. Übey b. Selül'ün de olduğu bir kalabalığın yanından geçerken Abdullah kaftanıyla burnunu kapatmış ve kaba bir şekilde "Toz kaldırmayın." demiştir. Buna rağmen Rahmet Elçisi bineğinden inmiş, selam verip içinde bulunduğu topluluğu İslam'a davet etmiş ve Kur'an okumuştu. Abdullah b. Übey ise Peygamber Efendimize "Ey kişi! Bu anlattıkların doğruysa ne güzel! Fakat sen meclisimizde bizi rahatsız etme. Bunları sana gelenlere anlat."[46] diyerek İslam'ın tebliğinden duyduğu rahatsızlığı ortaya koymuştu.

Görsel 4.14
Gerçek yüzünü gizleyen kişi: Münafık

Abdullah b. Übey, Uhud Gazvesi'nde sözüne itibar edilmediğini bahane ederek idaresindeki üç yüz kişiyle orduyu terk etmiş ve üç bin kişilik müşrik ordusu karşısında Müslümanları yardımsız bırakmıştı.[47] Müstalikoğulları Gazvesi'nde de bu tutumunu sürdürmüş, muhacirler hakkında yakışıksız ifadelerde bulunarak ordu içinde bozgunculuk yapmıştı. Abdullah b. Übey'in aleyhinde gelişen infiali ancak Allah Resulü(s.a.v.) dindirebilmişti. Böylece Resulullah(s.a.v.), münafıkların ordu içerisinde kargaşa çıkarmasına fırsat vermediği gibi bizzat uygulaması ile de münafıklara karşı takınılması gereken tavrı göstermiştir.[48]

Uzak yerlerde oturan Müslümanların Mescid-i Nebi'ye gelemediklerini öne süren münafıklar bir mescit inşa etmişler ve bu mescitte Hz. Peygamber'in namaz kıldırmasını talep etmişlerdi. Ancak onların niyeti bir ibadet yeri edinmek değildi. Münafıklar, Mescid-i Nebi'ye alternatif olmasını arzu ettikleri bu yeri nifak hareketlerinin üssü hâline getirmek istemişlerdi. Kur'an'da "Mescid-i Dırar" olarak geçen bu yerin iç yüzünü Allah(c.c.) Tebük Seferi dönüşü, elçisine haber verdi. Bunun üzerine Resulullah da(s.a.v.) bu mescidi yıktırarak münafıkların orada İslam aleyhine örgütlenmelerini engellemiştir.[49]

46 bk. Buhârî, İsti'zân, 20.
47 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 67-70.
48 Vâkıdî, Meğâzî, C 2, s. 415-425.
49 bk. Tevbe suresi, 107-110. ayetler; İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 173-174.

Tebük Seferi'ne katılmayan münafıkların durumu Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilmiştir: **"Allah'ın Resulü'ne muhalefet etmek için geri kalanlar (sefere çıkmayıp) oturmaları ile sevindiler, mallarıyla, canlarıyla Allah yolunda cihat etmeyi çirkin gördüler, 'Bu sıcakta sefere çıkmayın.' dediler. De ki: 'Cehennem ateşi daha sıcaktır!' Keşke anlasalardı! Artık kazanmakta olduklarının cezası olarak az gülsünler, çok ağlasınlar! Eğer Allah seni onlardan bir gurubun yanına döndürür de (Tebük Seferi'nden Medine'ye döner de başka bir savaşa seninle beraber) çıkmak için senden izin isterlerse de ki: Benimle beraber asla çıkmayacaksınız ve düşmana karşı benimle beraber asla savaşmayacaksınız! Çünkü siz birinci defa (Tebük Seferi'nde) yerinizde kalmaya razı oldunuz. Şimdi de geri kalanlarla beraber oturun!"[50]**

Görsel 4.15
"Mümin camide, sudaki balık gibidir. Münafık camide, kafesteki kuş gibidir."
(Hat: Ali Hüsrevoğlu)

Resulullah(s.a.v.), Müslümanlar arasında münafıkların yürüttüğü nifak ve fesadın etkilerini kırmak için onlara karşı temkinli hareket etmişti. Bu sebeple Yahudi ve müşrikler gibi düşmanlıklarını açıkça göstermeyen münafıklar Müslümanlar gibi muamele görmüşlerdir. Toplumun dinamiklerini gözeten Hz. Peygamber, nifak karşısında ince bir siyaset izlemiştir. Allah Resulü(s.a.v.) münafıklara karşı müsamahalı bir tavır takınmakla birlikte onlara önemli görevler vermemiş, onların eylemlerini haber vererek sahabilerini uyarmıştır. Böylece Müslümanlar, münafıkların toplumu parçalayan fitnelerine karşı daha dikkatli davranmışlardır. Hz. Peygamber'in nifak karşısında izlediği yolun bir sonucu olarak münafıkların toplum içerisindeki etkileri azalmıştır.[51]

ENİNE BOYUNA

Hz. Peygamber'in münafıklarla mücadele yöntemini değerlendiriniz.

4. Diğer Din Mensuplarıyla Münasebetler

Mekke'de on iki yıl süren tevhid mücadelesi sırasında Allah Resulü'nün(s.a.v.) muhatapları sadece putperest Araplardı. Ancak Medine'ye hicretle birlikte farklı inanç ve etnik gruplarla temasa geçilmiş oldu. Medine'de Yahudiler ile karşılaşan Hz. Peygamber, Müslümanların bölgesel gücünün artmasıyla birlikte Hıristiyanlarla da birtakım münasebetler içinde olmuştur.

50 Tevbe suresi, 81-83. ayetler.
51 H. Ahmet Sezikli, "Münafık", DİA, C 31, s. 568-569.

BİR AYET

"Ehl-i kitap onu (o kitaptaki peygamberi), öz oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Buna rağmen onlardan bir grup bile bile gerçeği gizler."

(Bakara suresi, 146. ayet.)

4.1. Yahudiler

Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettiği zaman şehrin hemen hemen yarısını Yahudi nüfusu oluşturuyordu. Kaynuka, Kurayza ve Nadiroğulları adıyla bilinen üç büyük kabileyle birlikte Medine'de yirmiden fazla Yahudi kabilesi mevcuttu. Bölgenin siyasi ve iktisadi gücünü ellerinde bulunduran Yahudilerin Medine dışında en güçlü oldukları yer ise Hayber'di. Medine Sözleşmesi ile şehirde yaşayan Yahudilerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almış olan Hz. Peygamber onlara dinlerini yaşama serbestliği de sağlamıştı. Ancak Yahudiler Allah Resulü'nün(s.a.v.) bu tavrına düşmanca karşılık vermişler, bununla da yetinmeyerek Müslümanların aleyhine çeşitli komplo ve hilelere başvurmuşlardı.[52]

Görsel 4.16
Medine'deki Yahudi mahalleleri (temsilî)

Müslümanlarla anlaşma içerisinde olacaklarını kabul eden Yahudiler zaman içerisinde bu sözlerinin dışına çıktılar. Medine Sözleşmesi'nin hükümlerine aykırı hareket eden ilk kabile Kaynukaoğulları olmuştur. Bedir Savaşı'nı kazanan Müslümanların başarısını Kureyşlilerin savaşmayı bilmemelerine bağlayarak olumsuz propaganda yapan Kaynukaoğulları şehirde güvensizlik ortamı oluşturdular. Kaynuka çarsısında Müslüman bir kadına tacizde bulunan Yahudiye bir Müslümanın müdahale etmesiyle çıkan arbedede her iki tarafın ölmesi gerginliği daha da arttırdı.

Yaşanan olayın ardından Hz. Peygamber, Kaynukaoğullarını Medine Sözleşmesi'ne uygun hareket etmeye çağırdı. Fakat Yahudiler vermiş oldukları söze sadık kalmak bir yana anlaşmayı bozduklarını ilan ederek savaş hazırlığı yapmaya başladılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Kaynuka Yahudilerini kapanmış oldukları kalelerinde on beş gün boyunca kuşattı. Allah'ın(c.c.) kalplerine korku salması sonucu ümitsizliğe kapılan Kaynuka Yahudileri Allah Resulü'nün(s.a.v.) hükmüne boyun eğeceklerini haber vererek teslim olmak zorunda kaldılar. Hz. Peygamber onların canlarını bağışlayarak Medine'den çıkmalarına izin verdi. Bu karar üzerine Kaynukaoğulları mallarını ve silahlarını Medine'de bırakarak Şam bölgesine yerleştiler.[53]

52 Ömer Faruk Harman, "Yahudilik", DİA, C 43, s. 224.
53 İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 50-53.

Medine'deki en kalabalık Yahudi grubunu oluşturan Nadiroğulları, şehirden sürülen ikinci Yahudi kabilesi olmuştur. Medine Sözleşmesi'ne göre taraflardan birinin üstlendiği ceza diyeti ortaklaşa ödenecekti. Bi'r-i Maune olayından sağ kurtulan Amr b. Ümeyye dönüş yolunda yanlışlıkla Âmiroğullarından iki kişiyi öldürmüştü. Diyet ödemek durumunda kalan Hz. Peygamber, antlaşmaya dayanarak Nadiroğullarından diyete ortak olmasını talep etti. Başlangıçta diyete katılacaklarını söyleyen Nadir Yahudileri, bu niyetlerinden vazgeçtikleri gibi mahallelerine gelen ve bir duvarın dibinde gölgelenmekte olan Hz. Peygamber'i üzerine taş yuvarlayarak öldürmeyi istediler. Allah'ın(c.c.) bu hain planı kendisine haber vermesiyle Hz. Peygamber hemen oradan ayrıldı.

Hz. Peygamber bu suikast girişimi üzerine Nadiroğullarına bir elçi gönderip onlardan on gün içinde Medine'yi terk etmelerini istedi. Nadiroğulları önce şehri terk etmeye karar vermiş olsalar da münafıkların reisi Abdullah b. Übey b. Selül'ün kendilerine yaptığı yardım teklifine inanarak önceki düşüncelerinden vazgeçtiler. Bu gelişme üzerine Hz. Peygamber hicretin dördüncü yılında Nadiroğullarının kalelerini kuşattı. İlk olarak onları antlaşmaya davet etti. Ancak Yahudiler bu teklifi kabul etmediler. Yardım beklentilerinin gerçekleşmemesi üzerine kuşatmanın on beşinci günü şehri terk etmeye razı oldular. Varılan antlaşmaya göre savaş malzemeleri hariç, taşıyabilecekleri mallarını yanlarına alarak aileleriyle birlikte Hayber'e gittiler.[54]

Medine'de kalan son Yahudi kabilesi Kurayzalılar da Hendek Savaşı'nda müşriklere destek vererek mevcut anlaşma şartlarına uymamışlardı. Kurayza Yahudileri Müslümanları şehrin savunmasında yalnız bıraktıkları gibi geride kalan kadın ve çocuklara saldırı hazırlığı içinde olmuşlardı. Bu ihanetleri sebebiyle Hz. Peygamber hicretin beşinci yılında Hendek Savaşı'nın ardından Kurayzaoğullarını kuşatma altına aldı. Kalelerine çekilen Kurayzalılar, kuşatmanın uzaması üzerine çok zor durumda kaldılar. Eski müttefikleri Sa'd b. Muaz'ın hakemliğine razı olarak teslim oldular.[55]

Görsel 4.17
Hayber Kalesi

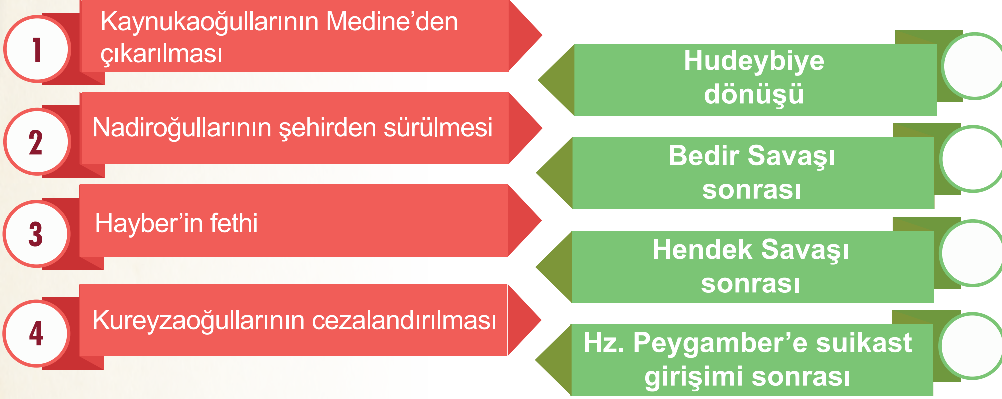
Hz. Peygamber Medine'den sürgün edilen Yahudilerin Hayber'e yerleşerek müşriklerle birlikte hareket etmesinin bir tehdit oluşturduğunun farkındaydı. Üstelik başta Hayber Yahudileri olmak üzere diğer Yahudilerin Arap kabileleriyle anlaşarak Medine üzerine yürümeye karar verdiklerini haber almıştı. Peygamberimiz(s.a.v.) Hudeybiye Antlaşması sonrasında ashâbına Hayber'in fethi için hazırlanmalarını emretti.

54 bk. Haşr suresi, 2. ayet; Buhârî, Meğâzî, 14; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 53-55.
55 Buhârî, Meğâzî, 30; İbn Hişâm, es-Sîre, C 3, s. 244-249.

Hicretin yedinci yılında Medine'den yola çıkan ve büyük bir gizlilik içerisinde hareket eden iki bin kişilik İslam ordusu üç günlük bir yolculuktan sonra Hayber'e vardı. Hiç beklemedikleri bir anda Müslümanları karşılarında gören Yahudiler korku içinde kalelerine kapandılar. Allah Resulü(s.a.v.) onları Müslüman olmaya davet ederek barış teklifinde bulundu. Ancak onlar yapılan teklifi kabul etmediler. Yahudilerin beklediği yardımın da gelmemesi üzerine kuşatmanın yirminci günü Hayber fethedildi. Hz. Peygamber işledikleri arazilerin ürünlerinin yarısını Müslümanlara vermeleri şartıyla Yahudilerin Hayber'de kalmasına hükmetti. Hayber'in dışında yaşayan Yahudilerle de cizye ödemek şartıyla anlaşmaya varıldı. Böylece Yahudilerin bölgedeki gücü kırılmış oldu.[56]

NE NE ZAMAN?

Verilen olayları meydana geliş zamanlarıyla eşleştiriniz.

4.2. Hıristiyanlar

Hudeybiye Antlaşması'nın sağladığı barış ortamını fırsat bilen Allah Resulü(s.a.v.), İslam'a davet mektupları göndermişti. İslam davetinin önemli vasıtalarından olan bu mektuplardan biri Bizans'a bağlı Busra Emîri'ne gönderilmişti. Mektubu taşıyan elçi Hâris b. Umeyr'in, Gassânî emirinin kontrolündeki bölgeden geçerken öldürülmesi üzerine Allah Resulü(s.a.v.) Zeyd b. Hârise komutasında üç bin kişilik bir orduyu Suriye'ye doğru harekete geçirdi. Ordunun komutansız kalmaması için Zeyd b. Hârise öldürülürse Cafer b. Ebi Talib'in, o da öldürülürse Abdullah b. Revaha'nın komutan olması yönünde Hz. Peygamber'den talimat alan ordu vakit kaybetmeden yola çıktı.[57]

Elçinin katledilmesini savaş sebebi sayan Müslümanların kendisine doğru gelmekte olduğunu haber alan Gassân Meliki, yardım talebi ile durumu Bizans'a haber verdi. Bunun üzerine Bizanslılar yüz bin kişilik bir orduyla savaş bölgesine geldiler. Kendilerinden sayıca üstün olan ordu karşısında ya şehit ya da muzaffer olma arzusu ile geri adım atmayan

56 Belâzürî, Fütûhu'l-Büldân, s. 32-44.
57 Vâkidî, Meğâzî, C 2, s. 755-756.

Müslümanlar cihat etmeye karar verdiler. Mute denilen yerde kahramanca mücadele eden İslam ordusunun üç komutanı yaşanan savaşta art arda şehit oldu. Sancağı devralan Halid b. Velid, şaşırtıcı bir taktikle dört cenahtaki askerlerin yerlerini değiştirdi. Düşman ordusu, takviye kuvvet geldiğini zannederek geri çekildi. Bunu fırsat bilen Halid b. Velid de mevcut kuvvetlerini geri çekerek Medine'ye doğru yola çıktı. Böylece İslam ordusunun daha fazla kayıp vermesine de engel oldu.[58]

Harita 4.2
Tebük ve Mute güzergâhı

Hicretin dokuzuncu yılında meydana gelen Tebük Seferi de yine Hıristiyan dünyasından gelen bir haber sebebiyle gerçekleştirilmişti. Bizans'ın kendilerine bağlı Arap kabilelerini de yanına alarak büyük bir ordu ile Hicaz topraklarına doğru yola çıktığı ve saldırı hazırlığı içinde olduğu bilgisi Medine'ye ulaştı. Bu haberler üzerine Allah Resulü(s.a.v.) hemen sefer hazırlığı yapılmasını emretti. Fakat bu hazırlık isteği, sıcak yaz günlerine ve hasat mevsimine denk geldiğinden Müslümanlar bu sefere katılmakta zorlandılar.[59]

Okuma Vakti

Hz. Peygamber zorluk gazvesi diye anılan Tebük Seferi'nde kullanılmak üzere imkânı olanlardan sadaka vermelerini istedi. Hz. Ömer malının yarısını, Hz. Ebu Bekir ise tamamını getirdi. Bunun üzerine Hz. Ömer 'Hayırda ne zaman yarışsak Ebu Bekir beni geçmiştir.' diyerek onu övdü. Bu iki sahabi dışında Talha b. Ubeydullah, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ubade gibi isimler de hazırlanan sefere katkı için bağışta bulundular. En büyük destek ordunun üçte birinin masraflarını karşılayan Hz. Osman'dan geldi. Maddi açıdan durumu iyi olmayan ancak hayır yarışına katılmak isteyen insanlar da orduya güçleri nispetinde katkı sağladılar. Kadınlar da yüzük, küpe ve bileziklerini vererek destek oldular.

(Vâkidî, Meğâzi, C 3, s. 991-992.)

Hz. Peygamber zorluklara rağmen sefer hazırlıklarını tamamlayarak otuz bin kişilik ordusuyla harekete geçti. Müslümanlar sıkıntı içerisinde Tebük denen yere kadar ilerlediler. Yaklaşık yirmi gün kadar burada beklediler. Ama ne Rumlardan ne de onlara tabi olan Hıristiyan Araplardan herhangi birine rastlamadılar. Bu gelişme üzerine Hz. Peygamber, Halid b. Velid komutasında dört yüz kişilik bir süvari kuvvetini yakın bir mevkide bulunan Hıristiyan Kinde kabilesi üzerine sevk etti. Sonuçta Kindeliler ve bölge sakini diğer Araplar, Müslüman hâkimiyetini kabul ederek İslam devletine tabi oldular.[60]

58 Vâkidî, Meğâzî, C 2, s. 760-764.
59 Belâzürî, Ensâb, C 1, s. 471.
60 Vâkidî, Meğâzî, C 3, s. 1025-1026.

Allah Resulü(s.a.v.) Necran bölgesinde yaşayan Hıristiyanlara da İslam'a davet mektubu göndermişti. Hz. Peygamber, Necranlıları Müslüman olmaya davet etmiş, kabul etmezlerse cizye vermelerini, bunu da kabul etmezlerse savaşmak durumunda kalacaklarını yazmış olduğu mektupta onlara bildirmişti. Bu mektup üzerine Necranlı Hıristiyanlar kalabalık bir heyetle Medine'ye geldiler. Yapılan görüşmelerde Necranlı Hıristiyanlar kendi dinlerinde kalarak cizye vermeye razı olduklarını beyan ettiler.[61]

5. İslam'a Davet Mektupları

Allah Resulü(s.a.v.) Hudeybiye Antlaşması'nın temin ettiği barış ortamından istifade ederek hicretin yedinci yılından vefatına kadar geçen sürede komşu ülke hükümdarıyla Arap Yarımadası'nın çeşitli bölgelerindeki kabile reislerine davet mektuplarıyla birlikte elçiler gönderdi. Gönderilen bu mektuplarda muhataplar öncelikle İslam'a davet ediliyor, onlara dinî emir ve yasaklar haber veriliyordu. Bunun yanı sıra Medine ile siyasi ilişkiler, savaş ve barış hâli de mektuplarda yer alan konular arasındaydı. Cizye ayetinin nazil olmasından sonra yazılan mektuplarda ise İslam hâkimiyetini tanımakla birlikte Müslüman olmayı kabul etmeyenlerden cizye adı verilen verginin alınacağı hususu yer almaya başladı. Resulullah(s.a.v.) davet mektuplarını götürecek olan elçileri hitabet ve temsil yeteneği bulunan kişiler arasından seçti. Onların gideceği bölgeyi iyi tanımaları hususuna da önem verdi. Göndereceği mektupları, üzerinde "Muhammed Resulullah" yazılı olan yüzüğü ile mühürledi.[62]

BİLGİ DURAĞI

"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah ve Resulü'nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini kendine din edinmeyen kimselerle, küçülerek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın."

(Tevbe suresi, 29. ayet.)

Müslüman olmayı kabul etmeyen Ehl-i kitap Tebük Seferi sonrasında nazil olan yukarıdaki ayetin hükmüne göre artık İslam Devleti'ne cizye ödeyecekti.

Hz. Peygamber Muharrem ayında, altı adet davet mektubunu elçileri aracılığıyla dönemin ileri gelen devlet başkanlarına yolladı. Amr b. Ümeyye'yi Habeş Necaşisi Ashame'ye gönderdi. İslam'a davet eden mektubu okuyan Necaşi şehadet getirerek Müslüman olduğunu ilan etti. Ayrıca ülkesine sığınmış bulunan muhacirlerin güven içinde Medine'ye ulaşmalarına da yardımcı oldu. Abdullah b. Huzafe'nin götürdüğü mektup Sâsânî Kisrası İkinci Hüsrev Perviz'e ulaştı. Yemen'deki valisi Bâzân'dan Hz. Muhammed(s.a.v.) hakkında bilgi isteyen Hüsrev, kendisine gönderilmiş olan mektubu yırttı. Bunu haber alan Hz. Peygamber, Kisra'nın cezalandırılması için Cenab-ı Hakk'a dua etti. Sâsânî Hükümdarı'ndan

61 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 307-308.
62 bk. Kasım Şulul, Siyer-i Nebi, s. 499-500.

aldığı emir gereği Yemen Valisi Bâzân da iki adamını Medine'ye göndermişti. Sâsânî Kisrası'nın, oğlu tarafından öldürüldüğünü vahiy yoluyla öğrenen Hz. Peygamber, Medine'ye gelen elçilere bunu haber verdi. Bu gelişme üzerine Bâzân ile birlikte Yemen halkı Müslüman oldu. Böylece Yemen'in ilk Müslüman Valisi Bâzân ile İslamiyet bu bölgede yayılmaya başladı.[63]

Okuma Vakti

Dıhyetü'l-Kelbî'nin, Heraklius'a takdim ettiği davet mektubu şöyledir: "Bismillahirrahmanirrahim. Allah'ın kulu ve elçisi Muhammed'den Rum'un büyüğü Heraklius'a! Hidayete uyanlara selam olsun. Seni İslam'a davet ediyorum. Müslüman olursan kurtuluşa erersin. Ama bundan kaçınacak olursan halkının günahını sen çekersin. 'Ey Ehl-i kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze geliniz: Allah'tan başkasına tapmayalım. O'na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilahlaştırmasın. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse işte o zaman: Şahit olun ki biz Müslümanlarız! deyiniz.' (Âl-i İmrân suresi, 64. ayet.)"

(İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 223.)

Allah Resulü(s.a.v.) Bizans İmparatoru'na da Dıhyetü'l-Kelbî'yi gönderdi. Mektubu okuyan Heraklius, Hz. Muhammed'in(s.a.v.) peygamber olduğuna kanaat getirerek Müslüman olmayı düşündüyse de krallığını kaybetme endişesiyle Hz. Peygamber'e tabi olmayacağını açıkladı. Bununla birlikte Kral diplomatik kurallar çerçevesinde kabul ettiği elçiyi hediyelerle uğurladı.[64]

Hz. Peygamber, Hâtıb b. Ebi Beltea aracılığıyla Mısır Emiri olan Mukavkıs'a da bir mektup gönderdi. Mukavkıs kendisine gelen elçiyi güzel bir şekilde ağırlamakla birlikte İslam davetine olumlu cevap vermedi. Gassân Kralı Hâris b. Ebi Şemir'e gönderilen elçi Şücâ b. Ebi Vehb mektubu Kral'a verdiğinde Hâris sinirle onu yere attı. Üstelik Medine'ye hücum edeceğini söyleyerek elçiyi tehdit etti. Resulullah'ın(s.a.v.) gönderdiği altıncı elçi Selit b. Amr da Hanîfe kabilesinin reisi olan Hevze b. Ali'yi İslam'a davet etti. Şair ve hatipliği ile meşhur Hevze ancak belli şartlarla İslam'ı kabul edebileceğini söyledi. Ancak Müslüman olmasına karşılık yetki talebinde bulunan Hevze'nin istekleri Allah Resulü(s.a.v.) tarafından kabul edilmedi.[65]

Görsel 4.18
Hz. Peygamber'in elçilerinden Dıhyetü'l-Kelbî'nin Şam'da bulunan kabri
(Fotoğraf: Orhan Durgut)

63 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 222-224.
64 Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 6; İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 223.
65 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 224-225.

6. Heyetlerle Görüşmeler

Mekke'nin Müslümanlar tarafından fethedilmesi Müslümanları Arap Yarımadası'nın en büyük gücü, Medine'yi de Hicaz'ın yeni siyasi merkezi hâline getirmişti. Arap Yarımadası'ndaki kabileler bu sebeple Medine'ye heyetler göndermeye başladılar. Hicri dokuzuncu yılda gelen elçilerin sayısının yetmişe ulaşmış olması bu yılın **Senetü'l-Vüfûd** (Elçiler Yılı) olarak anılmasına sebep oldu.[66]

BİR AYET

"Allah'ın yardımı ve zaferi geldiği ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girmekte olduklarını gördüğün vakit, Rabb'ine hamdederek O'nu tesbih et ve O'ndan mağfiret dile. Çünkü O, tevbeleri çok kabul edendir."

(Nasr suresi, 1-3. ayetler.)

Medine'ye gelen heyetlerden İslam'ı kabul edenler, kabileleri adına siyasi bağlılıklarını ifade ediyor; Hz. Peygamber'le görüşerek sorular sorup İslam'ın hükümlerini öğreniyorlardı. Medine'den ayrılırken de dinlerini öğretecek kimseler talep ediyorlardı. Hz. Peygamber, geri dönen heyetlere çeşitli hediyelerle birlikte kendilerine tahsis edilen arazileri bildiren bir yazı veriyordu. Ayrıca Müslüman olanlara zekât, Hıristiyan olanlara da cizye tahsildarı gönderiyordu.[67]

FİKRİNİ SÖYLE!

Hicretin dokuzuncu yılında Medine'ye gelen heyetlerin çokluğunu İslam'ın ulaştığı güç bakımından yorumlayınız.

7. Veda Haccı ve Veda Hutbesi

Hicretin dokuzuncu yılında haccın farz kılınması üzerine Allah Resulü(s.a.v.), Hz. Ebu Bekir'i hac emiri olarak Mekke'ye gönderdi. Hz. Peygamber bu hac mevsiminden bir yıl sonra bizzat kendisi hac niyetiyle yola çıkacağını Müslümanlara duyurarak onlardan da hazırlık yapmalarını istedi. Hz. Muhammed(s.a.v.) ile haccetmek isteyenler ertesi yıl Medine'de toplandılar. Muhacir ve ensarın yanı sıra Arap kabilelerinden pek çok Müslüman'la birlikte Allah Resulü(s.a.v.) ve ailesi hac niyetiyle Medine'den ayrıldı. Hz. Peygamber ve yanındakiler Zülhuleyfe'de ihrama girdikten sonra Zilhicce'nin dördüncü günü Mekke'ye ulaştılar.

66 Mustafa Fayda, "Senetü'l-Vüfûd", DİA, C 36, s. 520-521.
67 bk. İbn Sa'd, et-Tabakât, C 1, s. 252-308.

Kâbe'yi tavaf ettikten sonra iki rekât namaz kılan Hz. Peygamber ve kafile, Safâ ve Merve arasında sa'y yaptı. Ardından Zilhicce'nin sekizinci günü Mekke'den ayrılıp Mina'ya gittiler. Ertesi sabah Müzdelife'den geçerek Arafat'a vardılar. Allah Resulü(s.a.v.) vakfe için orada toplanmış bulunanlara hitap etti. Hac ibadetini tamamladıktan sonra Medine'ye dönmek üzere Mekke'den ayrıldı.[68]

Görsel 4.19
Arafat

VEDA HUTBESİ

"Hamd ve şükür Allah'a mahsustur. Biz O'na hamd eder ve O'ndan yardım ister, affımızı O'ndan diler ve O'na yöneliriz. Nefislerimizin şerrinden, fiillerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. Allah kimi doğru yola iletirse artık o kimse için sapıklık olmaz, kimi de sapıklığa sevk ederse o kimse için doğru yola sevk eden kalmamıştır. Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun tekliğine ve denginin bulunmadığına şehadet ederim. Yine ben şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir.

Ey Allah'ın kulları! Sizlere Allah'tan korkmanızı ve O'na itaatte bulunmanızı tavsiye ve teşvik ederim. Bu suretle en iyi ve hayırlı olan bir şey ile sözlerime başlamak istiyorum:

Ey insanlar! Size açıkladığım şeyleri dinleyin. Zira bilmiyorum, bu yıldan sonra bulunduğum bu yerde belki de sizlerle tekrar buluşamayacağım.

Ey insanlar! Kanlarınız, mallarınız, haysiyet ve şerefiniz Rabb'inizle buluşacağınız güne kadar bu yerin bu ayın ve bu günün mukaddes olması gibi mukaddestir. Dikkat edin, tebliğ ettim mi? Ey Allah'ım sen şahit ol. Elinin altında bir şey bulunduran kimse, onu kendisine emanet eden şahsa iade etmelidir. Artık Cahiliye Devri'nde mevcut olan faiz kaldırılmıştır... Cahiliye Dönemi'nin kan davaları da kaldırılmıştır... Kasten adam öldürmenin cezası kısastır...

Ey insanlar! Gerçekten şeytan, sizin bu ülkenizde kendisine tapılmaktan ümidini kesmiş bulunuyor. Fakat o, bunun dışındaki iş ve davranışlarınızdan önemsiz saydıklarınızdan kendisine tabi olmanızdan memnuniyet duyacaktır...

Ey insanlar! Hanımlarınızın sizin üzerinizde hakkı bulunduğu gibi sizin de onlar üzerinde hakkınız vardır... Sizler onları Allah'ın bir emaneti olarak almış bulunuyorsunuz. Kadınlar hususunda Allah'tan korkup çekinin ve onlara en iyi bir tarzda davranın. Dikkat edin. Tebliğ ettim mi? Allah'ım sen şahit ol.

Ey insanlar! Müminler ancak kardeştir. Benden sonra küfre sapıp birbirinizi boğazlar hâle gelmeyin. Ey insanlar! Rabb'iniz bir, atanız da birdir. Hepiniz Âdem'den türediniz. Âdem ise topraktan yaratılmıştır... Bir Arap'ın Arap olmayana üstünlüğü yoktur varsa bu ancak takva yönündendir. Tebliğ ettim mi? Allah'ım sen şahit ol.

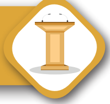
Burada bulunanlar bulunmayanlara sözlerimi ulaştırsın. Allah muhakkak ki her varisin mirastan olan hissesini tayin ve tespit etmiştir... Allah'ın selamı üzerinize olsun."

(Muhammed Hamidullah, el-Vesâiku's-Siyâsiyye, s. 360-368.)

68 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 153-168.

Veda Haccı esnasında Hz. Peygamber farklı yerlerde ve farklı zamanlarda Müslümanlara kısa konuşmalar yapmış, Rebîa b. Ümeyye gibi gür sesli sahabiler yardımıyla bu konuşmaları daha uzaktakiler için tekrar ettirmiştir. Resulullah'ın(s.a.v.) hutbelerinde dikkat çektiği hususlar bütün insanlık için evrensel mesajlar içermektedir. Ancak esas itibariyle Allah'ın(c.c.) affetmeyeceği iki büyük günah olan şirk ve kul hakkına vurgu yapılmaktadır.[69]

KÜRSÜ SENİN!

Hz. Muhammed'in(s.a.v.) Veda Hutbesi'nde vurguladığı temel hak ve özgürlükleri ele alan bir sunum hazırlayarak sınıfta paylaşınız.

Görsel 4.20
Peygamberimizin(s.a.v.) kabr-i şerifi

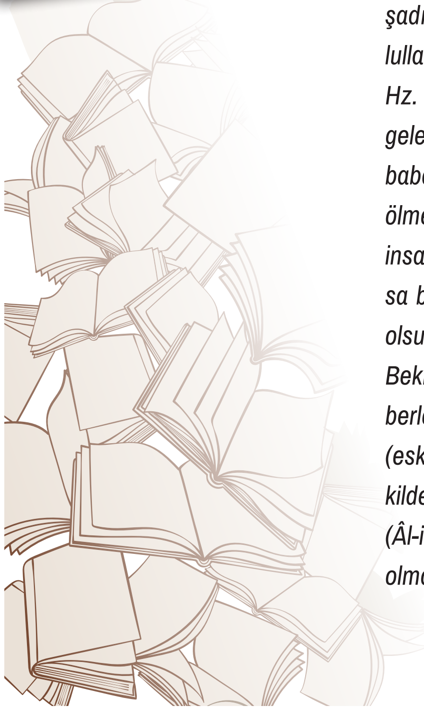
8. Peygamberimizin Vefatı

Hz. Peygamber Veda Hutbesi'nde kendisini dinlemeye gelen binlerce Müslüman'a, **"… Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı beğendim…"**[70] ayetini duyurduğunda bir nevi vazifesini artık tamamladığını haber veriyordu. Aslında mevcut konuşmadan vedalaşma anlamı çıkaran ashâbdan bazıları önceki uygulamalarındaki farklılığa bakarak Hz. Peygamber'in vefatının yaklaştığını düşünmeye başlamıştı. Zira her Ramazan Kur'an-ı Kerim'i Cebrail(a.s.) ile mukabele eden Hz. Peygamber o sene iki kere mukabelede bulunmuştu. Ramazanın son on günü yaptığı itikâfı da yirmi güne çıkarmıştı.[71]

Nitekim hicretin onuncu yılında Veda Haccı dönüşünden sonra Hz. Peygamber'in sağlığı bozulmaya başladı. Allah Resulü'nün(s.a.v.) Uhud ve Baki kabristanlarına yaptığı veda ziyaretlerinden sonra hastalığı iyice arttı. Hz. Âişe'nin odasında hastalığının tedavisi sürerken mescide çıkamadığı süre boyunca namazları Ebu Bekir(r.a.) kıldırdı. Bir süre sonra Hz. Peygamber'in durumu daha da ağırlaştı. Sevgili Peygamberimiz bakışları semada *"En yüce dosta!"* diyerek 632 yılında 63 yaşında vefat etti.[72]

69 Bünyamin Erul, "Veda Hutbesi", DİA, C 42, s. 591-593.
70 Mâide suresi, 3. ayet.
71 İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 174-175.
72 İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 291-292, 301-303.

Okuma Vakti

Hz. Peygamber'in vefat ettiğini haber alan Müslümanlar büyük üzüntü yaşadılar. Onun öldüğüne inanmak istemiyorlardı. Nitekim Hz. Ömer Resulullah'ın(s.a.v.) ölmediğini iddia ederek aksini söyleyenleri ölümle tehdit etti. Hz. Peygamber'in vefatını haber alan Hz. Ebu Bekir doğruca mescide gelerek Hz. Âişe'nin odasına girdi. Sevgili dostunun yüzünü açıp "Anam babam sana feda olsun! Hayattayken de ölüyken de güzelsin. Bir daha ölmeyeceğin ölümü tattın." diyerek onu öptü. Sonra şaşkınlık içerisindeki insanların yanına mescide gitti. "Ey insanlar! Kim Muhammed'e tapıyorsa bilmiş olsun ki Muhammed ölmüştür. Kim de Allah'a tapıyorsa bilmiş olsun ki Allah Hay'dır ölmez." diyerek Müslümanları sakinleştirdi. Hz. Ebu Bekir'in "Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse gerisin geriye mi (eski dininize) döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmrân suresi, 144. ayet.) ayetini okuması üzerine başta Hz. Ömer olmak üzere insanlar Resulullah'ın(s.a.v.) vefat ettiğini kabullendiler.

(İbn Sa'd, et-Tabakât, C 2, s. 231-235.)

Hz. Peygamber'in cenazesini Hz. Abbas ve iki oğlu ile Üsame b. Zeyd'in yardımlarıyla Hz. Ali yıkadı. Müslümanlar gruplar hâlinde imamsız olarak cenaze namazını kıldılar. Allah Resulü'nün(s.a.v.) peygamberlerin ancak öldükleri yere defnedileceklerine dair hadisi gereğince Peygamber Efendimiz, Hz. Âişe'nin odasına defnedildi.[73] Mescid-i Nebi sınırları içinde bulunan Peygamberimizin(s.a.v.) kabri ile minberi arasındaki alana "tertemiz gül bahçesi" anlamında **Ravza-i Mutahhara** denilmiştir.

HAYDİ YAZALIM!

Peygamber sevgisini anlatan bir kompozisyon yazınız.

73 İbn Hişâm, es-Sîre, C 4, s. 312-315.

TARİH ŞERİDİ

MEDİNE DÖNEMİ

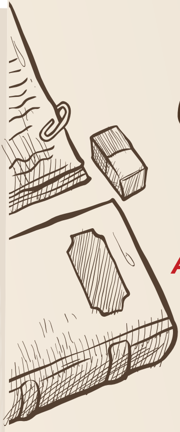
- 622 Müslümanların Medine'ye hicret etmesi
- 623 Mescid-i Nebi'nin tamamlanması
- 624 Bedir Savaşı
- 625 Uhud Savaşı
- 627 Hendek Savaşı
- 628 Hudeybiye Barış Antlaşması
- 629 Mute Savaşı
- 630 Mekke'nin Fethi
- 631 Elçiler Yılı
- 632 Peygamberimizin(s.a.v.) vefatı

BULALIM-BİLELİM

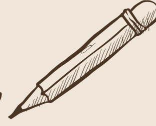
Aşağıdaki soruların cevaplarını tablodaki numaraların bulunduğu karelere yazınız.

1. Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma.
2. Hz. Peygamber'e ve muhacirlere yardımcı olan Medineli Müslümanlar.
3. Hz. Peygamber'in bizzat katılmayıp görevlendirdiği kumandanlarla sevk ve idare ettiği sefer.
4. Hz. Peygamber'in Medine'de ensar ve muhacirlerin bazılarını birbirleriyle kardeş ilan etmesi.
5. Kur'an-ı Kerim'de genellikle Yahudiler ve Hıristiyanlar için kullanılan tabir, kitap ehli.
6. Hz. Peygamber'in bizzat sevk ve idare ettiği savaşlar.
7. Bir kimsenin İslam'ı gerçekten kabul etmediği hâlde Müslüman gibi görünmesi.
8. Mescid-i Nebi içinde Hz. Peygamber'in kabri ile minberi arasındaki bölüm.

1	
	E
2	
3	
4	
	Ü
5	
6	
	Ü
7	
8	
	D

Ölçme ve Değerlendirme

A. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

1. Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlara ……………. adı verilir.
2. Mescid-i Nebi yapılana kadar Hz. Peygamber'e …………………………..…. ev sahipliği yapmıştır.
3. Hicretin ikinci yılında inen ayetle kıble değişmiş, Müslümanların kıblesi ……….… olmuştur.
4. Bir konuda görüş alışverişinde bulunmak anlamına gelen ………….…. Peygamber Efendimizin sıkça başvurduğu bir uygulamadır.
5. Hz. Peygamber'in ordunun başında bizzat katıldığı seferlere ……….….. adı verilmiştir.
6. Hz. Hamza ve Mus'ab b. Umeyr …………. Savaşı'nda şehit olmuştur.
7. Allah Resulü'nün(s.a.v.) Hudeybiye'de Müslümanlardan müşriklerle savaşacaklarına dair aldığı söz ……….......… Biati diye isimlendirilmiştir.
8. Hicretin dokuzuncu yılı, Hz. Peygamber ile görüşmek üzere pek çok heyet geldiği için ……………………..…. diye adlandırılmıştır.
9. Mescid-i Nebi içinde Hz. Peygamber'in kabri ile minberi arasındaki bölüme ………………………………..…. denir.

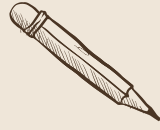
B. Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

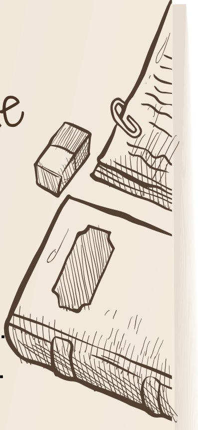
10. Mescid-i Nebi İslam toplumunda hangi işlevleri üstlenmiştir?

………………...………………………………………………………………………
……......…………...…………………………………………………………………

11. Ashâb-ı Suffe'nin topluma en büyük katkısı hangi alanda olmuştur? Kısaca açıklayınız.

………………...………………………………………………………………………
……......…………...…………………………………………………………………

12. **Medine Sözleşmesi'nin devletleşme sürecine katkısını açıklayınız.**

………………..…………………………………………………………………………
……......…………...……………………………………………………………………

13. **Hz. Peygamber'in Bedir Savaşı öncesindeki duasını da göz önüne alarak bu savaşın önemini yorumlayınız.**

………………..…………………………………………………………………………
……......…………...……………………………………………………………………

14. **Müşriklerin pek çok grubun katılımıyla güçlü bir ordu meydana getirmelerine rağmen Hendek Savaşı'nda başarısız olmalarına sebep olan etkenler nelerdir?**

………………..…………………………………………………………………………
……......…………...……………………………………………………………………

15. **Mekke'nin fethi Müslümanlara siyasi açıdan neler kazandırmıştır?**

………………..…………………………………………………………………………
……......…………...……………………………………………………………………

16. **Düşmanlarıyla mücadelesindeki tutum ve uygulamalarına bakarak Hz. Peygamber'in savaşa bakışını yorumlayınız.**

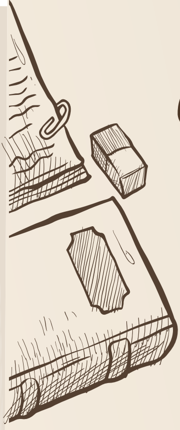
………………..…………………………………………………………………………
……......…………...……………………………………………………………………

17. **Peygamberimiz(s.a.v.) münafıklara karşı nasıl bir politika izlemiştir?**

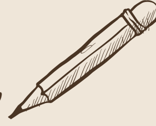
………………..…………………………………………………………………………
……......…………...……………………………………………………………………

18. **Hz. Peygamber Yahudi ve Hıristiyanlarla olan ilişkilerinde nasıl bir yol takip etmiştir? Yorumlayınız.**

………………..…………………………………………………………………………
……......…………...……………………………………………………………………

Ölçme ve Değerlendirme

19. Hicretin dokuzuncu yılında Hz. Peygamber ile görüşmeye gelen heyetlerin amacı nedir?

....
....

20. Müslümanların Hz. Peygamber'in vefatına ilk tepkileri nasıl olmuştur?

....
....

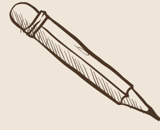
C. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

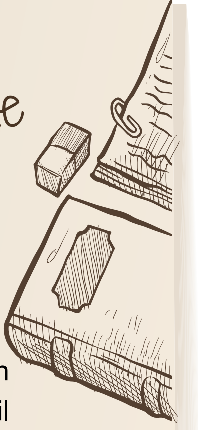
21. Müslümanların Yahudilerin Medine'deki ekonomik üstünlüklerine ortak olmalarını sağlayan faaliyet aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ensar ve muhacir arasında kardeşlik tesis edilmesi
B) Mescid-i Nebi'nin yapımının tamamlanması
C) Nüfus sayımı ile Müslümanların sayısının belirlenmesi
D) Medine pazarının kurulması
E) Medine Sözleşmesi'nin imzalanması

22. Uhud Savaşı esnasında Müslümanları üstün durumda iken yenilginin eşiğine getiren sebep aşağıdakilerden hangisidir?

A) Müslümanların sayılarının çokluğundan dolayı gurura kapılması
B) Yahudilerin Müslümanları arkadan vurmaya kalkışması
C) Münafıkların müşriklerle işbirliği yapması
D) İslam ordusundaki bazı sahabilerin savaşmak istememesi
E) Bir tepeye yerleştirilen okçuların yerlerini terk etmesi

23. Hudeybiye Antlaşması'nın İslam'ın yayılmasına zemin hazırlayan maddesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Müslümanlar ile Mekkeliler arasında on yıl savaş yapılmayacaktır. Taraflardan herhangi biri üçüncü bir tarafla çatışmaya girerse diğeri bu çatışmaya müdahil olmayacaktır.

B) Müslümanlar bu yıl Mekke'ye girmeden geri dönecekler ancak gelecek yıl Kâbe'yi ziyaret edebileceklerdir ve şehirde üç günden fazla kalamayacaklardır.

C) Müslümanların ziyaretleri esnasında yanlarında sadece yolcu kılıçları bulunacak, Mekkeliler ise o sırada şehri boşaltacaklardır.

D) Antlaşmadan sonra Mekkelilerden biri Müslümanlara sığınırsa geri çevrilecek, ancak Müslümanlardan biri Mekke'ye geri dönerse iade edilmeyecektir.

E) Arap kabileleri diledikleri tarafla ittifak yapabileceklerdir.

24. "(O münafıklar) Eğer sığınacak bir yer yahut (barınabilecek) mağaralar veya (sokulabilecek) bir delik bulsalardı, koşarak o tarafa yönelip giderlerdi."
(Tevbe suresi, 57. ayet.)

"Münafık erkekler ve münafık kadınlar (sizden değil), birbirlerindendir. Onlar kötülüğü emreder, iyilikten alıkoyar ve cimrilik ederler. Onlar Allah'ı unuttular. Allah da onları unuttu!.." (Tevbe suresi, 67. ayet.)

"Eğer sana bir iyilik erişirse, bu onları üzer. Ve eğer başına bir musibet gelirse, 'İyi ki biz daha önce tedbirimizi almışız' derler ve böbürlenerek dönüp giderler."
(Tevbe suresi, 50. ayet.)

Verilen ayetlerden münafıklarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>çıkarılamaz</u>?

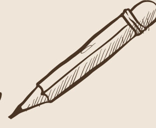
A) Korkak bir ruh hâline sahiplerdir.

B) Yalan söylemeyi alışkanlık hâline getirmişlerdir.

C) Müslümanların zor durumda olmasından memnuniyet duyarlar.

D) Kötülüklerin yayılması için çalışırlar.

E) Kibirli insanlardır.

25. Kurayza Yahudilerinin Hz. Peygamber tarafından cezalandırılmasının sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

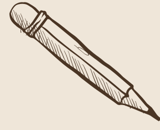
A) Hz. Peygamber'i öldürmeye kalkışmaları
B) Hendek Savaşı'nda müşriklerle işbirliği yapmaları
C) Medine Sözleşmesi gereğince ödemeleri gereken diyeti vermemeleri
D) Müslümanların Bedir zaferini küçümsemeleri
E) Müslüman bir kadına hakaret etmeleri

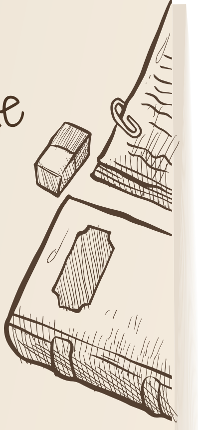
26. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber'in İslam'a davet mektuplarını götürecek elçilerde aradığı şartlardan biridir?

A) Zengin olması
B) Kendi akrabalarından olması
C) Hitabet yeteneği olması
D) Şehrin ileri gelenlerinden olması
E) Genç olması

27. Peygamber Efendimizin vefatından sonra yaşananlarla ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Peygamberimizin(s.a.v.) cenazesini Hz. Ebu Bekir yıkamıştır.
B) Hz. Ömer Peygamberimizin(s.a.v.) vefatını ilk anda kabullenememiştir.
C) Peygamberimiz(s.a.v.) vefat ettiği yere defnedilmiştir.
D) Müslümanlar Peygamberimizin(s.a.v.) cenaze namazını imamsız olarak kılmıştır.
E) Büyük şaşkınlık yaşayan Müslümanları Hz. Ebu Bekir sakinleştirmiştir.

“Veda Hutbesi metninde geçenler incelendiğinde usul, üslup, dua, inanç ve ibadet umdeleri gibi başlıklar altında toplanabilecekler yanında hayatın belli alanlarına dağılmış konulara da yer verildiği söylenebilir. Veda Hutbesi’nin başlangıç kısmına bakıldığında Allah’a(c.c.) iman ve teslimiyetle o iman ve teslimiyetin mümin tarafından içselleştirilip özümsenmesinin, her türlü hareket ve davranışına yansıtılmasının vurgulandığı ortaya çıkmaktadır. Peygamberimiz(s.a.v.) hutbenin giriş kısmından sonra daha sözlerine başlamadan muhataplarının dikkatini çekecek cümleler kurmuştur. Burada dile getireceği hususların mümkün mertebe daha çok kişiye, üstelik sağlıklı bir anlayışla ulaştırılmasının iyi ve faydalı olacağına değinmiştir.

Allah Resulü(s.a.v.), hayatı boyunca Müslümanların birlik ve beraberliğini sağlayıcı unsurlara önem verip bu hususun altını çizmiştir. Nitekim Veda Hutbesi’nde de yine bunu vurgulamıştır. Belki Veda Hutbesi söz konusu olduğunda belirtilmesi gereken en önemli özelliklerden birisi Allah Resulü’nün(s.a.v.) bu vesileyle Cahiliye Dönemi ile hesaplaşıyor olmasıdır. Hz. Peygamber(s.a.v.), peygamber kardeşlerinin ardından ümmetlerince ihdas edilen veya kendi peygamberliğinin hemen öncesinde yaşanmakta olan dini, toplumu ve sosyal düzeni bozan cahilî inanç ve uygulamaları kaldırdığını ilan etmekle aslında bir noktada insanlığı tevhit potasında birleştirme gayretinin nihai ve en mühim örneklerinden birini sunmuş oluyordu.

Bütün bu gerekçeler çerçevesinde sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki Veda Hutbesi son peygamberin karşısındaki binlerce ashâbın şahsında ümmetine ve insanlığa son seslenişidir. O, son elçinin bütün getirdiklerinin özeti mahiyetindeki son mesajıdır.”

(H. Ahmet Özdemir, “Son Peygamberin(s.a.v.) Son Mesajı Olarak Veda Hutbesi”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2005, C 5, Sayı 1, s.106-109.)

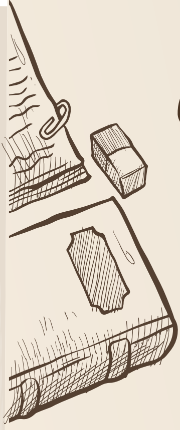
28, 29 ve 30. soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

28. Hz. Peygamber’in Veda Hutbesi olarak nitelenen konuşması Müslümanlar açısından niçin önemlidir? Açıklayınız.

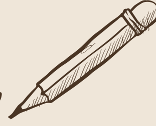
....

....

....

Ölçme ve Değerlendirme

29. Hz. Peygamber'in Veda Hutbesi vesilesiyle Cahiliye Dönemi ile hesaplaşması ne anlama gelmektedir? Yorumlayınız.

....

....

....

30. Veda Hutbesinde aşağıdaki hususlardan hangisi yer almaz?

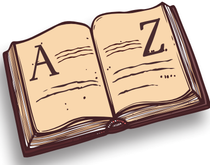
A) Birlik ve beraberlik

B) Allah'ın varlığına ve birliğine iman

C) Toplumsal sorunlar

D) Evrensel ilkeler

E) Tarihî kıssalar

SÖZLÜK

A

âciz: Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüzlük.

adak: Allah'ın(c.c.) sevgisini ve hoşnutluğunu kazanmak, dileğinin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla dince sakıncası bulunmayan bir işi yapacağına dair Allah'a(c.c.) söz verme.

adalet: Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk. Her şeyin olması gerektiği yerde bulunması, insaf.

Adnânî: Hz. İbrahim'in oğlu İsmail(a.s.) soyundan geldiği kabul edilen Arap kolu.

akika: Yeni doğan çocuk nedeniyle Allah'a(c.c.) şükür olarak doğumunun yedinci gününde kesilen kurban.

Amâlika: En eski Arap kabilesi kabul edilen yarı efsanevi göçebe Sâmî topluluk.

Ârâmî: Yarı göçebe Batı Sâmî kavimlerinden biri.

arbede: Çatışma, patırtı.

asabiyet: Aynı soydan gelenlerin veya bir başka sebeple aralarında yakınlık bulunanların muhaliflere karşı birlikte hareket etmelerini sağlayan dayanışma duygusu.

ashâb: bk. sahabe

asilzade: Soylu.

aşere-i mübeşşere: Hz. Peygamber tarafından cennetlik oldukları müjdelenen on sahabe.

azap: 1. Ceza, elem, işkence, şiddetli acı hissi, bedensel ve ruhsal sıkıntı, çile, eziyet. 2. Allah'ı(c.c.) tanımayan veya emirlerine karşı gelenlere dünyada ve ahirette verilecek ilahî ceza.

azat etmek: Hürriyetine kavuşturmak.

B

batıl: Allah'ın(c.c.) peygamberleri aracılığıyla bildirmiş olduğu dine uymayan her türlü inanç, fikir, duygu, kanaat, tutum, davranış.

bedevi: Çöl ve vahalarda develeriyle birlikte konar göçer olarak yaşayan Araplara verilen ad.

bertaraf etmek: Ortadan kaldırmak, gidermek.

beyan etmek: Bildirmek, söylemek, ileri sürmek, anlatmak.

Beytullah: bk. Kâbe.

biat: Birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme.

boykot: Bir topluluk veya bir ülkeyle her türlü ilişkiyi kesme.

Budizm: Tahminen MÖ 563-483 yılları arasında yaşamış olan Buda tarafından kurulan din ve felsefe sistemi.

C

cahiliye: Hz. Muhammed'in(s.a.v.) peygamberliğinden önce, insanların yaşadıkları ve özünde, putlara tapma, soy-sopla övünme, hukuksuzluk, kibir ve zayıfları ezme gibi olumsuzlukları barındıran sosyal ve kültürel ortam.

cariye: Eskiden savaşta ele geçirilen kadın köle.

Cebrail: Allah(c.c.) tarafından peygamberlere vahiy iletmekle görevlendirilmiş melek.

cenah: Yan, taraf.

Cibril: bk. Cebrail

cihat: 1. Söz ve fiille bütün kuvvetini harcayarak çalışma, yorulma, aşırı gayret etme.
2. Düşmanlara karşı ülkeyi savunmak amacıyla silahlı mücadele verme.

cizye: Müslüman devletlerde, gayrimüslimlerin canlarını, mallarını, namuslarını korumak ve inançlarını özgür bir şekilde yaşamaları için devletin sağlamış olduğu imkânlara karşılık çalışabilir durumda olan erkeklerinden almış olduğu vergi.

D

Dârunnedve: Mekke'de Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinin toplanıp siyasi, hukuki ve idari konuları görüştükleri, ayrıca nikâh vb. törenler için de kullandıkları yer.

Dârülerkam: Mekke Dönemi'nde Hz. Peygamber'in, Müslümanlara İslam'ı anlattığı, gelen vahyi tebliğ ettiği, topluca ibadet veya çeşitli görüşmelerin yapıldığı ve İslami eğitimin verildiği Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın evi.

davet: bk. tebliğ

diyet: Kan bedeli, tazminat.

E

ecel: Hayatın son bulması, ölüm vaktinin gelmesi.

Ehl-i Kitap: Yahudiler ve Hıristiyanlar.

el-emin: Mekkeliler tarafından Hz. Muhammed'e(s.a.v.) İslam'dan önce verilen ve peygamber olduktan sonra da kullanılan sıfat, Hz. Muhammed'in(s.a.v.) isimlerinden biri.

elim: Acıklı.

eman: 1. Yazılı olarak birisine verilen güvenlik belgesi. 2. Tarihte Müslüman ülkesine girmek ve Müslüman ordusuna teslim olmak isteyen bir yabancıya verilen can, mal ve namusunu koruma güvencesi.

emanet: "Eminlik, güvenilirlik" anlamında peygamberlerin en önemli niteliklerinden birisi.

ensar: Hicret sırasında Hz. Peygamber'e ve Mekke'den Medine'ye göç eden diğer

Müslümanlara kucak açıp onları misafir eden Medineli Müslümanlar.

erdem: Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk gibi niteliklerin genel adı, fazilet.

F

fasih: Açık ve düzgün (anlatış).

fazilet: bk. erdem

fesat: Karışıklık, kargaşalık, ara bozuculuk.

fetanet: Üstün zekâ ve kavrayış gücüne sahip olma anlamında peygamberlerin sıfatlarından biri.

fetret: İlk vahiy olan Alak suresinin ilk beş ayetinden sonra, Müddessir suresinin gelmesine kadar Hz. Peygamber'e vahyin inmediği dönem.

feza: Gökyüzü.

ficar: İslam'dan önce bazı Arap kabileleri arasında savaş yapılması yasak kabul edilen ve haram aylar olarak bilinen zilkade, zilhicce, muharrem ve recep aylarında yapılan savaşlar.

fitne: Bozgunculuk, karışıklık, kargaşa, geçimsizlik, genel güvenliği bozma.

G

ganimet: Savaş sırasında Müslüman olmayan düşman ordusundaki askerlerden alınan her türlü mal ve esirler.

gayb: 1. Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan, hazırda olmayan. 2. Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı.

gazve: Hz. Peygamber'in bizzat kendisinin sevk ve idare ettiği savaşlar.

H

Hacerülesved: Tavafın başlangıç yerini göstermek üzere Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan, yerden 1.5 m yüksekliğinde, oval biçiminde, hafif kırmızı ve sarı damarcıkları bulunan, 30 cm çapında oldukça parlak siyah bir taş.

hadari: Şehirlerde yerleşik hayat yaşayan Araplara verilen isim.

hanif: Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği tevhit inancını koruyan; Hz. Muhammed'in(s.a.v.) peygamber olarak gönderilmesinden önce Allah'ın(c.c.) varlığına ve birliğine inanan kimse.

harem: 1. Korunan yer, korunan şey, yasak bölge. 2. Hac ve umre için ihrama girilen yerlerden itibaren Mekke'de Kâbe'ye doğru olan kısım, Kâbe ve çevresi.

hasat: Ürün kaldırma, ekin biçme işi.

hasmane: Düşmanca.

havale etmek: Bir şeyin alınmasını, yapılmasını bir kimseye bırakmak, ısmarlamak, devretmek.

hendek: Geçmeye engel olacak biçimde uzunlamasına kazılmış derin çukur.

hezimet: Yenilgi.

hicret: Dinî sebeplerle bir yerden diğer bir yere göçme ve özellikle Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi olayı.

hidayet: Doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu.

Hilfü'l-Fudûl: Bazı Kureyş kabilelerinin, Mekke'de haksızlığa uğrayan insanlara yardım etmek amacıyla yaptıkları Hz. Muhammed'in(s.a.v.) de katıldığı antlaşma.

Hinduizm: Hintlilerin inanç, düşünüş, his ve hayat tarzı olan Hindistan'ın geleneksel dini.

hitabet: Bir topluluğa bir maksadı anlatmak, bir fikri açıklamak, öğüt vermek, bir görüşü benimsetmek, bir eyleme teşvik etmek gibi amaçlarla yapılan güçlü ve etkileyici konuşma veya güzel konuşma sanatı, retorik.

husumet: Düşmanlık.

hutbe: Bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma, nutuk, hitabet.

hürmet: Saygı.

İ

İbrânî: Sâmî ırkından olan Yahudi, İsrailoğulları milletine mensup kimse.

iffet: Yeme, içme ve diğer bedeni hazlar konusunda ölçülü olma, aşırı istekleri bastırıp dinin ve aklın buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdem.

ihdas: Ortaya çıkarma, meydana getirme.

ihram: Hac veya umreye niyet eden kimsenin diğer zamanlarda yapması helal olan bazı davranışları, bu ibadetlerin esaslarını veya bütün adabını tamamlayıncaya kadar kendisine haram kılması.

ihsan: İyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama, bağışta bulunma, ikram etme.

ihtilaf: Ayrılık, anlaşmazlık, aykırılık, uyuşmazlık.

ikmal etmek: Tamamlamak.

iktisadi: Ekonomik.

infial: Birine içerleme, gücenme, kızgınlık duyma.

inziva: Köşeye çekilme, halktan uzaklaşıp ayrı yaşama, insanlarla beraber olmaktan kaçınma.

ismet: Allah'ın(c.c.), peygamberlerini gizli ve açık her türlü günahtan; şirkten, küfürden, münafıklıktan ve zulüm yapmaktan koruması.

isra: Hz. Peygamber'in, hicretten yaklaşık bir buçuk sene evvel, Miraç gecesinde Kâbe'den Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya Allah'ın(c.c.) izniyle götürülmesi.

istifade etmek: Faydalanmak.

istihbarat: Bilgi toplama, haber alma.

istişare: Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma.

itikâf: İbadete açık olan bir mescitte, kişinin Allah'ın(c.c.) rızasını kazanmak için ramazanın son on gününde ibadet niyetiyle kalması.

ittifak: Anlaşma, uyuşma, bağlaşma.

K

Kâbe: Mekke'de bulunan yeryüzünün ilk mescidi, Müslümanların kıblesi.

kabile: Aynı soya mensup aileler topluluğu, boy, aşiret.

kaftan: Bir tür uzun, süslü üst giysisi.

kâhin: Doğaüstü yollardan gizli, bilinmeyen şeyleri, geleceği bilme iddiasında bulunan kimse.

Kahtânî: Nesebi, Sâm'ın soyundan geldiği kabul edilen Kahtan'a dayanan güney Araplarının genel adı.

kanaat: 1. Elindekinden hoşnut olma durumu, yeter bulma, yetinme, fazlasını istememe. 2. Düşünce.

karargâh: Ordunun uzun bir süre veya geçici olarak konakladığı yer.

kast: Ayrıcalıklar bakımından yukarıdan aşağıya doğru kesin ölçülerle sınırlanmış bulunan, en koyu biçimiyle Hindistan'da görülen toplumsal sınıfların her biri.

kavim: Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

kehanet: Bir olayın gerçekleşeceğini önceden bilme, kâhinlik.

kerim: Eli açık, cömert.

kervan: Uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı katarı.

keşif: Ortaya çıkarma, meydana çıkarma.

kılavuz: Yol gösteren.

kıtlık: Kuraklık, savaş vb. nedenlerle ürünün yetişmemesi ve bundan doğan açlık.

komplo: Düzen.

Konfüçyanizm: Konfüçyüs tarafından kurulduğu ileri sürülen dinî, ahlaki, siyasi, sosyal ve ekonomik konularla alakalı düşüncelerin ve uygulamaların bütünü.

küfür: İnkâr etme, inanmama.

M

mahzun: Üzgün.

manastır: Bazı kesin kurallara bağlı rahip veya rahibelerin dünya ile ilgilerini keserek yaşadıkları yapı.

mani olmak: Engellemek.

maruz kalmak: Bir olay veya bir durumla karşı karşıya olmak.

Mecûsîlik: Ateşe tapanların bağlı bulundukları din.

menfaat: Çıkar.

Mescid-i Aksâ: Kudüs'te bulunan, Kâbe ve Mescid-i Nebi'den sonra Müslümanların en önemli üçüncü mescidi.

Mescid-i Dırar: Hicretten sonra Tebük Seferi öncesi münafıklar tarafından Müslümanları gözetim altında tutmak, onlara tuzak kurmak için Kuba Mescidi'nin tam karşısında yapılan bir mescit.

Mescid-i Haram: bk. Kâbe.

Mescid-i Nebi: Hz. Peygamber'in hicretten sonra Medine'de yaptırdığı Kâbe'den sonra en önemli ikinci mescit.

metanet: Metin olma, dayanma, dayanıklılık, sağlamlık.

mevali: Cahiliye Araplarında esirler ile hürler arasında kabul edilen azat edilmiş köle ve cariyeler.

mevzi: Bir askerî birliğin yeri veya bu birlik tarafından ele geçirilen bölge.

miraç: Hz. Peygamber'in, recep ayının 27. gecesinde, Mekke'den Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya götürülmesi ve oradan göğe yükseltilerek Allah'ın(c.c.) ayet ve olağanüstü nimetlerinin gösterilmesi.

muâhât: Hicretten sonra Hz. Peygamber'in, Mekke'den hicret eden muhacirlerle Medineli ensardan olan Müslümanlar arasında yapmış olduğu kardeşlik antlaşması.

Muallakât: Cahiliye Dönemi'nde yedi (veya on) şaire ait seçkin kaside koleksiyonuna verilen ad.

muallim: Öğretmen.

muazzam: 1. Çok büyük, çok iri. 2. Güçlü, önemli.

mucize: 1. Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah'ın(c.c.) iznine bağlı olarak gösterdikleri olağanüstü olaylar, hâller. 2. İnsan aklının alamayacağı olay.

muhacir: İslam dinini Kur'an-ı Kerim'in emrettiği gibi yaşamak, Kureyş kabilesinin her türlü baskısından kurtulmak ve din, can, namus, akıl ve soy emniyetini sağlayıp her türlü tehlikeden korunmak amacıyla Mekke'den Medine'ye göç eden Hz. Muhammed(s.a.v.) ve arkadaşları.

muhafaza etmek: Koruma, saklama.

muhasara: Kuşatma.

mukabele: Karşılıklı yapılan okuma.

mukaddes: Kutsal.

muvaffak olmak: Başarmak.

muzaffer: Üstünlük elde etmiş, zafer kazanmış, yenmiş.

müezzin: Camilerde namaz vakitlerini bildirmek için belirli kurallara göre ezan okuyan din görevlisi.

mümtaz: Seçkin.

münafık: Kalbiyle inanmadığı hâlde diliyle Müslüman olduğunu açıklayan fakat gerçekte inkârcılardan olduğunu gizleyen kimse.

münzevi: Topluluktan kaçan, yalnız başına kalmayı seven.

müşfik: Sevecen, şefkatli.

müşrik: Allah'a(c.c.) inandığını söylediği hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah'ın(c.c.) dışında birtakım güçlere bağlayan ve bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a(c.c.) ortak koşan kimse.

müteessir olmak: Üzülmek.

N

nakşetmek: Kalıcı ve etkili olmasını sağlamak, işlemek.

nazil olmak: İnmek.

nesep: Soy, baba soyu.

nifak: 1. İkiyüzlülük. 2. Bir kimsenin İslam'ı gerçekten kabul etmediği hâlde Müslüman gibi görünmesi.

nihai: Son, sonuncu.

nübüvvet: Allah'ın(c.c.) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik.

nüfuz: Söz geçirme, güçlü olma.

otorite: Siyasi veya idari güç.

Ö

öksüz: Anası veya hem anası hem babası ölmüş olan (çocuk).

P

panayır: Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar.

propaganda: Bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma.

pusu: Birine saldırmak için saklanarak beklenilen yer.

put: 1. Kendisine tapılmak, ibadet edilmek üzere taş, ağaç, maden, toprak vb. şeylerden yapılmış olan heykel, resim ve oymalar. 2. İnsan ya da insanüstü güçlere sahip olduğuna inanılan varlıklara aşırı sevgi ve saygıdan kaynaklanan ve tapınmak amacıyla yapılan heykeller.

Putperestlik: Allah'a(c.c.) yapılması gereken ibadeti, O'na gösterilmesi gereken saygı ve sevgiyi, Allah'ın(c.c.) dışında ilah kabul edilen herhangi bir varlığa gösterme.

R

rahip: Hıristiyanlarda genellikle manastırda yaşayan evlenmemiş din adamı.

Ravza-i Mutahhara: Hz. Peygamber'in Medine'deki mescidinde, kabri ile minberi arasındaki "tertemiz gül bahçesi" anlamına gelen bölüm.

Rıdvan Biati: Hicretin 6. yılında ashâbın Hudeybiye'de Hz. Peygamber'le yaptıkları biat.

riayet: Uyma, boyun eğme.

risalet: bk. nübüvvet

S

Sâbiîlik: Güney Mezopotamya'da yaşayan ve ışık-karanlık düalizmine dayalı inançlarıyla tanınan topluluğun bağlı olduğu din.

Sahabe: bk. sahabi (çoğul)

Sahabi: Hz. Peygamber zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamberi çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimse.

salih: İyi, hayırlı, faydalı, güzel.

Sâmî: Hz. Nuh'un büyük oğlu Sâm'a nispet edilen kavimler.

semavi din: Allah(c.c.) tarafından gönderilen, vahye dayanan, Allah'tan(c.c.) geldiği şekliyle korunan ve insanlara, yalnızca Allah'a(c.c.) imanı ve ibadet etmeyi emreden din.

senetü'l-vüfûd: Hz. Peygamber'le görüşmek için Medine'ye gelen heyetlerin çokluğundan dolayı hicretin 9. yılına verilen isim, elçiler yılı.

seriyye: Hz. Muhammed'in(s.a.v.) kendisinin katılmayıp askerî sancağı arkadaşlarından birine vererek onun komutası altında gerçekleştirdiği askerî ve siyasi manevralar, çarpışmalar.

sıdk: Doğruluk, doğru sözlülük, samimi davranış, içtenlik.

siyer: Hz. Muhammed'in(s.a.v.) hayatını, onun yaşayış biçimini, niteliklerini, ahlakını, savaşlarını anlatan ve İslam tarihi içinde yer alan özel bir ilim dalı.

sof: Ham ipekten yapılmış astarlık kumaş.

statü: Bir kimsenin, bir kurum veya bir toplum içindeki durumu.

stratejik: Önemli.

Suffe: Mescid-i Nebi'nin bitişiğinde yoksul sahabilerin barınması için yapılan ve giderek bir eğitim kurumu hâline gelen yer.

suikast: Bir devlet büyüğünü veya önemli bir kişiyi plan kurarak öldürme.

sur: Kale duvarı.

süvari: Atlı asker.

Ş

Şamanizm: Ruhlarla insanlar arasında aracılık yaptığı ve hastaları iyileştirme gücüne sahip olduğuna inanılan Şamanlar çevresinde oluşan inanç sistemi.

şefaat: Birinden başkası adına ricada bulunma, aracı olma, kusurlarının bağışlanmasını dileme.

şimal: Kuzey.

şirk: Allah'a(c.c.) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme.

T

taarruz: Saldırı.

tahsildar: 1. Bir kimse veya bir kuruluş adına para toplamakla görevli kimse. 2. Vergi toplayan görevli.

tahsis etmek: Bir şeyi bir kimseye veya bir yere ayırmak.

takat: Bir şeyi yapabilme, başarabilme gücü, güç, hâl, derman, kuvvet.

takva: Dinin emir ve tavsiyelerine uyma, haram ve günahlardan kaçınma hususunda gösterilen titizlik anlamında bir kavram.

takviye: Yardımcı kuvvet, destek.

tampon bölge: İki devlet arasında, hudut boyunca, askerden arındırılmış toprak parçası.

tavaf: 1. Dönme, çevresini dolaşma, bir şeyin etrafında yürüme, ziyaret etme. 2. Hac ve umre ibadetini yapacak kişinin Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmesi.

tazim: Saygı gösterme, ululama.

tebliğ: 1. Ulaştırma, duyurma, açıklama. 2. "Allah'ın(c.c.) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi" anlamında peygamberlerin sıfatlarından biri.

teçhizat: Silah dışındaki savaş gereçleri.

tefekkür: Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme, kavramaya çalışma, kafa yorma.

tekzip etmek: Yalanlamak, doğru olmadığını açıklamak.

temkin: Bir işin sonunu düşünerek ölçülü, tedbirli davranma.

teşkil etmek: Oluşturmak, ortaya çıkarmak.

tevhid: Allah'ın(c.c.) birliğine inanma, bir sayma, bir olarak bakma.

teyakkuz: Dikkatli ve tetikte olmak.

tüccar: Ticaret yapan, ticaretle uğraşan kimse, tacir.

U

umre: Hac mevsiminin dışında, ihramlı olarak Kâbe'yi tavaf edip Safâ ile Merve arasında sa'y yaptıktan sonra tıraş olmak suretiyle ihramdan çıkarak yapılan ibadet; Kâbe ziyareti.

Ü

ümmet: Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

üsve-i hasene: En güzel örnek.

V

vaha: Çöllerde çoğu kez yüze çıkan yer altı sularının yarattığı tarım veya yerleşme bölgesi.

vahiy: Allah'ın(c.c.) dilediği emir, hüküm ve bilgileri peygamberine bildirmesi.

valide: Anne.

vasıta: Araç.

veba: Bulaşıcı ve öldürücü bir hastalık.

vecibe: Ödev, boyun borcu.

veciz: Kısa ve etkili (ifade, söz).

Veda Hutbesi: Hz. Peygamber'in, "Veda Haccı"nda yüz binden fazla Müslümana yaptığı konuşma.

vefa: Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.

Y

yetim: Babası ölmüş olan (çocuk), babasız.

Z

zanaat: İnsanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte deneyim, beceri ve ustalık gerektiren iş.

zulüm: 1. Baskı, şiddet, eziyet. 2. Kendisine tanınan hukuki sınırı geçme, başkasının hakkını alma.

KAYNAKÇA

AHMED B. HANBEL, Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybanî, **Müsned,** Cilt 1-10, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1998.

ALTUNTAŞ, Halil; ŞAHİN, Muzaffer, **Kur'ân-Kerîm Meâli,** Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2005.

APAK, Âdem, **İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü,** Ensar, İstanbul, 2014.

APAK, Âdem, **Siyer-i Nebî (Hz. Peygamber'in(s.a.v.) Hayatı-Şahsiyeti-Daveti),** Ensar, Cilt 1-2, İstanbul, 2017.

ASYA, Arif Nihat, **Dualar ve Âminler,** Ötüken Yayınları, İstanbul, 1976.

BAKTIR, Mustafa, "Suffe", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 37, İstanbul, 2009.

BELÂZÜRÎ, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir, **Ensâbü'l-Eşraf,** Cilt 1-13, Daru'l-Fikr, Dımaşk, 1997.

BELÂZÜRÎ, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Yahyâ b. Câbir, **Fütûhu'l-Büldân,** Dâr ve Mektebe el-Hilâl, Beyrut, ts.

BEYHAKÎ, Ahmed b. Hüseyn, **Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifeti Ahvâli Sahibi'ş-Şerîa,** Cilt 1-7, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 1985.

BOZKURT, Nebi; KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri, "Mekke", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 28, İstanbul, 2003.

BOZKURT, Nebi; KÜÇÜKAŞCI, Mustafa Sabri, "Medine", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 28, İstanbul, 2003.

BUHÂRÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, **Edebü'l-Müfred,** Kahire, 2005.

BUHÂRÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, **Sahih-i Buhârî,** Cilt 1-8, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

ÇAĞATAY, Neşet, **İslam'dan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı,** AÜİF Yayınları, Ankara 1971.

DEMİRCAN, Adnan, **Cahiliye Arapları,** Beyan Yayınları, İstanbul, 2015.

DERVEZE, İzzet, **Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı,** (çev. Mehmet Yolcu), Cilt 1-3, İstanbul, 1998.

EBU DÂVÛD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, **Sünen-i Ebu Dâvûd,** Cilt 1-5, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

ERUL, Bünyamin ,"Veda Hutbesi", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 42, İstanbul, 2012.

ERUL, Bünyamin, **Sîret Tedkikleri,** Otto, Ankara, 2013.

FAYDA, Mustafa, "Câhiliye", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 7, İstanbul, 1993.

FAYDA, Mustafa, "Senetü'l-vüfûd", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 36, İstanbul, 2009.

GÜNALTAY, Şemsettin, **İslam Öncesi Araplar ve Dinleri,** Ankara Okulu, Ankara, 1997.

GÜNDÜZ, Şinasi, "Mecûsîlik", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 28, Ankara, 2003.

GÜNEL, Fuat, "Hira", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 18, İstanbul, 1998.

HAMİDULLAH, Muhammed, "Hilfü'l-fudûl", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 18, İstanbul, 1998.

HAMİDULLAH, Muhammed, **el-Vesâiku's-Siyâsiyye,** Beyrut, 1985.

HAMİDULLAH, Muhammed, **İslam Peygamberi,** (çev. Salih Tuğ), İrfan Yayımcılık, Cilt 1-2, İstanbul, 1990.

HARMAN, Ömer Faruk, "İsmail", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 23, İstanbul, 2001.

HARMAN, Ömer Faruk, "Yahudilik", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 43, İstanbul, 2013.

HİTTİ, Philip K., **Siyâsî ve Kültürel İslam Tarihi**, (çev. Salih Tuğ), Cilt 1-4, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980.

İBN ABDİLBERR, İbn Ömer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed**, el-İstîâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb,** Cilt 1-4, Kahire, ts.

İBN HABÎB, Ebu Cafer Muhammed, **Kitabü'l-Muhabber,** (thk. Eliza Lichtenstadter), Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, Beyrut, ts.

İBN HABÎB, Ebu Cafer Muhammed, **Kitabü'l-Münemmak fî Ahbâri Kureyş,** (thk. Hurşid Ahmed Faruk), Âlemü'l-Kütüb, Beyrut, 1985.

İBN HİŞÂM, Ebu Muhammed Abdülmelik el-Himyerî, **es-Sîretü'n-Nebeviyye,** Cilt 1-4, Beyrut, ts.

İBN MÂCE, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid, **Sünen-i İbn Mâce,** Cilt 1-2, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İBN MANZÛR, Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükrim, **Lisânü'l-Arab,** Cilt 1-15, Dâru's-Sâdır, Beyrut, ts.

İBN SA'D, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim, **et-Tabakâtü'l-Kübrâ,** (thk. Ali Muhammed Ömer), Cilt 1-11, Mektebetü'l-Hanci, Kahire, 2001.

İNAN, M. Akif, **Tenha Sözler,** Yediiklim Yayınları, İstanbul, 1991.

KARAMAN, Hayrettin; ÖZEK, Ali; DÖNMEZ, İbrahim Kafi; ÇAĞRICI, Mustafa; GÜMÜŞ, Sadrettin; TURGUT, Ali, **Kur'ân-Kerîm Açıklamalı Meâli,** Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1999.

KETTÂNÎ, Muhammed Abdülhay b. Abdilkebîr b. Muhammed el-Hasenî, **Hz. Peygamber'in Yönetimi (et-Terâtibü'l-İdâriyye)**, (çev. Ahmet Özel), İz Yayıncılık, İstanbul, 1991.

KISAKÜREK, Necip Fazıl, **Esselam,** Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2015.

KÖKSAL, M. Âsım, "Dârülerkam", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*,* Cilt 8, İstanbul, 1993.

KUZGUN, Şaban, "Hacer", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*,* Cilt 14*,* İstanbul, 1996.

KUZGUN, Şaban, "Hanif", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 16, İstanbul, 1997.

KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri, "Taif", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 39, İstanbul, 2010.

KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri; BOZKURT, Nebi, "Mescid-i Nebevî", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 29, Ankara, 2004.

MÂLİK b. ENES, **Muvatta,** Cilt 1-2, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

MEB, Ortaöğretim Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, Ankara, 2018.

MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisâbûrî Müslim b. el-Haccâc, **el-Camiu's-Sahih,** Cilt 1-3, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

ÖĞÜT, Salim, "Hacerülesved", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*,* Cilt 14*,* İstanbul, 1996.

ÖZDEMİR, H. Ahmet, "Son Peygamberin(s.a.v.) Son Mesajı Olarak Veda Hutbesi", **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi,** Cilt 5, Sayı 1, 2005.

SARIÇAM, İbrahim, **Hz. Muhammed(s.a.v.) ve Evrensel Mesajı,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2001.

SERİNSU, Ahmet Nedim; SÜRMELİ, Mehmet ve diğerleri **Dinî Terimler Sözlüğü,** MEB Yayınları, Ankara, 2009.

SEZİKLİ, H. Ahmet, "Münafık", **DİA,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 31, İstanbul, 2006.

SÜHEYLÎ, Ebu'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed, **Ravdü'l-Ünf fî Tefsîri's-Sîreti İbn Hişâm,** Cilt 1-6, Beyrut, ts.

ŞİBLÎ, Mevlana, **Peygamberimizin Hayatı,** Timaş Yayınları, 2013.

ŞULUL, Kasım, **Siyer-i Nebi,** Ensar, İstanbul, 2015.

TABERÎ, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerîr, **Câmiu'l-Beyân an Te'vîli âyi'l-Kur'ân,** Cilt 1-26, Dâru'l-Hicr, ts.

TABERÎ, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerîr, **Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk**, Beytü'l-Efkâr, ts.

TAHRALI, Mustafa, "Hicret", **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, Sayı 3, s. 27-30, 1980.

TİRMİZÎ, Ebu İsa Muhammed b. İsa, **Sünen-i Tirmizî**, Cilt 1-6, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

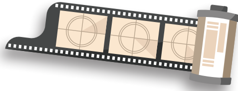
TÜLÜCÜ, Süleyman, "Muallakât", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 30, İstanbul, 2005.

VÂKIDÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer, **Kitabü'l-Meğâzî**, Cilt 1-3, Beyrut, 1984.

WATT, W. Montgomery, **Hz. Muhammed Mekke'de,** Kuramer, İstanbul, 2016.

YAVUZ, Yusuf Şevki, "Nübüvvet", **DİA**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 33, İstanbul, 2007.

* Kaynakça TDK'ye göre düzenlenmiştir.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Kitap Kapağı Görseli

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/birthday-prophet-muhammad-arabic-script-means-760528687 (29.04.2019; 01.30)

https://www.shutterstock.com/image-vector/dome-nabawe-mosque-madina-prophet-muhammad-1197801172 (29.04.2019; 01.38)

1. Ünite Kapağı Görseli

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ancient-temple-petra-jordan-400695784?src=ISO4E8h3WLSwMHG1BzHBCg-1-30 (01.05.2018; 15.04)

Görsel 1.1 Hattat Mustafa Parıldar Koleksiyonu

Görsel 1.2 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ancient-stone-ritual-idol-totem-universe-727244851(29.08.2018; 13.00)

Görsel 1.3 https://www.shutterstock.com/image-photo/ruins-palmyra-syria-before-civil-war-541898524 (13.08.2018; 14.13)

Görsel 1.4 Komisyon Grafikeri

Görsel 1.5 https://islamansiklopedisi.org.tr/mescid-i-haram (IRCICA Koleksiyonu) (30.05.2018; 15.25)

Görsel 1.6 https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/arabic-small-town-on-wasteland-3d-720953713 (07.08.2018; 13.10)

Görsel 1.7 Orhan Durgut Koleksiyonu

Görsel 1.8 Hattat Ferhat Kurlu Koleksiyonu

2. Ünite Kapağı Görseli

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/camel-caravan-wild-desert-mountain-nature129444857 (13.08.2018; 13.54)

Görsel 2.1 Hattat Abdurrahim Kaya Koleksiyonu

Görsel 2.2 Orhan Durgut Koleksiyonu

Görsel 2.3 https://www.shutterstock.com/image-photo/ruins-ancient-city-bosra-busra-syria-717934132 (07.08.2018; 13.07)

Görsel 2.4 Orhan Durgut Koleksiyonu

Görsel 2.5 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/jabal-nour-mountain-light-mecca-saudi-153161474 (28.11.2018; 17.10)

3. Ünite Kapağı Görseli

https://www.shutterstock.com/download/confirm/183398582?id=183398582&size=huge_jpg&src=download_history (29.04.2019; 02.20)

Görsel 3.1 https://www.shutterstock.com/image-photo/mecca-saudi-arabia-1-december-2016-595368482 (27.04.2019; 11.41)

Görsel 3.2 Hattat Aydın Köseler Koleksiyonu

Görsel 3.3 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/birkat-almawz-village-ad-dakhiliyah-region-1032960313 (14.08.2018; 23.30)
Görsel 3.4 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/pushkar-rajasthan-india-novem-ber-25-2014-783725668 (14.08.2018; 01.40)
Görsel 3.5 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/islamic-concept-holy-quran-1240907812 (29.04.2019; 01.45)
Görsel 3.6 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/two-religious-muslim-man-praying-together-536585527 (27.04.2019; 15.00)
Görsel 3.7 Komisyon Grafikeri
Görsel 3.8 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/bell-tower-church-aksum-ethio-pia-147962123 (13.08.2018; 23.50)
Görsel 3.9 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/closed-junk-shop-old-building-673448086 (14.08.2018; 01.08)
Görsel 3.10 Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 3.11 Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 3.12 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/nizwa-fort-sultanate-oman-1133843249 (14.08.2018; 11.52)
Görsel 3.13 Komisyon Arşivi
Görsel 3.14 Orhan Durgut Koleksiyonu
4. Ünite Kapağı Görseli
Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 4.1 Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 4.2 Komisyon Grafikeri
Görsel 4.3 Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 4.4 Komisyon Arşivi
Görsel 4.5 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/samurai-warriors-riding-horses-graphic-vector-390876652?src=QGpxUQHY4jS4Cb_7ZL-98g-1-25 (28.08.2018; 14.00)
Görsel 4.6 Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 4.7 Komisyon Arşivi
Görsel 4.8 Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 4.9 Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 4.10 Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 4.11 Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 4.12 Hattat Halim Özyazıcı Koleksiyonu
Görsel 4.13 Hattat Bekir Çetintaş Koleksiyonu
Görsel 4.14 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/business-man-carrying-white-mask-his-518835064 (28.08.2018; 13.10)
Görsel 4.15 Hattat Ali Hüsrevoğlu Koleksiyonu
Görsel 4.16 Komisyon Arşivi
Görsel 4.17 Komisyon Arşivi
Görsel 4.18 Orhan Durgut Koleksiyonu
Görsel 4.19 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/mecca-saudi-arabia-septem-ber-2016-muslims-1021394005 (28.08.2018; 13.05)
Görsel 4.20 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/medina-saudi-arabia-march-11-2017-677478220 (28.08.2018; 13.00)
Harita 1.1 Komisyon Grafikeri
Harita 1.2 Komisyon Grafikeri
Harita 3.1 Komisyon Grafikeri
Harita 4.1 Komisyon Grafikeri
Harita 4.2 Komisyon Grafikeri

GENEL AĞ (İNTERNET) KAYNAKLARI

www.tdk.gov.tr
www.islamansiklopedisi.org.tr

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE	2. ÜNİTE	3. ÜNİTE	4. ÜNİTE
Boşluk Doldurma	**Boşluk Doldurma**	**Boşluk Doldurma**	**Boşluk Doldurma**
1. Siyer 2. Putperestlik 3. Dârünnedve 4. Hicaz 5. Evs 6. Kâbe	1. Kusay 2. 571 3. Halime 4. ticaret 5. Kâsım 6. el-emin	1. 610 2. Habeşistan 3. Hz. Ömer 4. Hüzün Yılı 5. Taif 6. Mescid-i Aksâ 7. Mus'ab b. Umeyr 8. hicret 9. Medinetü'l-Münevvere	1. muhacir 2. Ebu Eyyüb el-Ensârî 3. Kâbe 4. istişare 5. gazve 6. Uhud 7. Rıdvan 8. Heyetler Yılı 9. Ravza-i Mutahhara
Çoktan Seçmeli	**Çoktan Seçmeli**	**Çoktan Seçmeli**	**Çoktan Seçmeli**
14. C 15. C 16. A 17. B 18. E 21. C	15. E 16. A 17. B 18. D 19. C 20. E 21. A 24. D	20. A 21. C 22. D 23. D 24. E 25. E 28. E	21. D 22. E 23. A 24. B 25. B 26. C 27. A 30. E